Pappas flicka gör som fan hon vill

Författare:
Britt-Inger Hedström Lundqvist

Pappas flicka gör som fan hon vill

”Pappas flicka gör som fan hon vill” ges ut av förlag DIKKO och är ett samarbete mellan RUNG, magasin DIKKO och förlag DIKKO. Kulturrådet har beviljat medel till boken.

Förlag DIKKO forlagdikko.nu
© Britt-Inger Hedström Lundqvist,
Linda Lundqvist & Johanna Olsson
Förlag DIKKO 2023
FÖRFATTARE Britt-Inger Hedström Lundqvist
OMSLAGSBILD Privat foto
LAYOUT Förlag DIKKO
TRYCK Arkitektkopia Skellefteå
2023 (ISBN BOK 978-91527-4551-9)
2025 ISBN PDF 978-91-527-8807-3

DIKKO

FÖRLAG

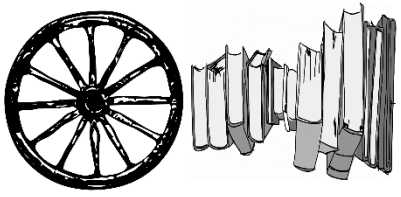

Pappas flicka gör som fan hon vill

En klassresa med attityd och tjurskallighet; om norm, etnicitet och identitet.

Redaktörer:
Britt-Inger Hedström Lundqvist
Linda Lundqvist
Johanna Olsson

DIKKO

FÖRLAG

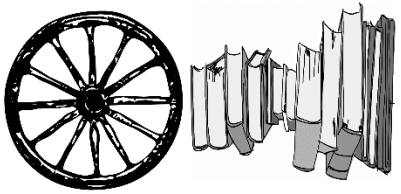

INNEHÅLL

Förord av *Linda Lundqvist* 9
Inledning..... 13
Kapitel 1 Pappas flicka gör som fan hon vill 15
Kapitel 2 Min födelse 17
Kapitel 3 Pappa 21
Kapitel 4 Pokerspel ett sätt att försörja sig 25
Kapitel 5 Flytten till Göteborg 29
Kapitel 6 Första klass 35
Kapitel 7 Mina bröder 37
Kapitel 8 Finkulturen 39
Kapitel 9 Semestern..... 43
Kapitel 10 Speciella band 45
Kapitel 11 Mamma 47
Kapitel 12 Livet förändras..... 51
Kapitel 13 Kläder..... 55
Kapitel 14 Flytten till Kungälv..... 57
Kapitel 15 Tant Berta en dam det slurpar om 59
Kapitel 16 Vi var lite exotiska 61
Kapitel 17 Djuren 63
Kapitel 18 Min barndoms fyllegubbar 67
Kapitel 19 Försörjningen 69
Kapitel 20 Drömmen är norm 71
Kapitel 21 Resande en utsatt grupp..... 73
Kapitel 22 Klass och hierarkier..... 75
Kapitel 23 Inkludering handlar om social gemenskap 77
Kapitel 24 Tonåren 79
Kapitel 25 Staden som luktar kakor..... 81
Kapitel 26 Mer om Östra gatan 85
Kapitel 27 Konfirmationen 89
Kapitel 28 Raggarna 91

Kapitel 29 Familjestrukturer kan se olika ut 95
Kapitel 30 En bra kvinna reder sig själv! 97
Kapitel 31 Hästeviks byggnadsvaror 101
Kapitel 32 Dansken hade suttit i koncentrationsläger .. 105
Kapitel 33 Jag byter inriktning igen 107
Kapitel 34 Marknaderna en livsstil och en försörjning .. 111
Kapitel 35 Mina barn 113
Kapitel 36 Samhället förändras och förändrar mig 119
Kapitel 37 Tillbaka till brottsplatsen 123
Kapitel 38 Bland bananskal, betyg och högskolepoäng 129
Kapitel 39 ”Du kan inte läsa in gymnasiekompetensen” 131
Kapitel 40 Jag är ordblind 133
Kapitel 41 Ta fan i båten..... 135
Kapitel 42 Okunskap betyder inte maktlöshet..... 139
Kapitel 43 Fördomsspöket 143
Kapitel 44 Egenföretagare och kommunanställd 145
Kapitel 45 Anställd på ungdomarnas sida 149
Kapitel 46 Nytt jobb igen 153
Kapitel 47 Tidningarna 155
Kapitel 48 Årets Katarina Taikon 159
Kapitel 49 Det med att fylla år 163
Kapitel 50 Brevet till Lillan 165
Kapitel 51 Himmelens änglar har usel timpeng! 166
Kapitel 52 Varför passa in när jag föddes speciell? 171
Avslutning 177
Efterord av *Jimmy Lundqvist*..... 181
Litteratur som använts och rekommenderas 182

Jag och Roger på Koh Lanta 2016
Linda har tagit bilden och skriver under
”Världens bästa föräldrar!
Jag längtar till nästa äventyr vi ska på!”

Feminism är att ta byhorans parti mot mobben

Salka Hallström Bornold

Förord av Linda Lundqvist

Jag är uppvuxen med en hyperaktiv mamma som älskar att handla kläder, men aldrig orkar prova dem, och som helst av allt hade levt på lösviktsgodis. Sprudlande av energi, och nära till alla starka känslor. Hon har så länge jag kan minnas gått på olika konstiga dieter för att råda bot på sina cravings efter smågodis, utan resultat.

Min mamma äter godis i princip utan att använda händerna. Som en girig pelikan häller hon ner det direkt i gapet.
Alla hennes olika dieter har skapat en nyfikenhet på mat för mig. Utom perioden då hon levde på kålsoppa, och det hela tiden stod en stor kastrull kokt kål på spisen. Då tror jag att ingen av oss hade särskilt mycket aptit där vi satt vid matbordet i de gasmoln mina föräldrar producerade.

Min far finns det mycket att säga om. Men i förhållande till mamma är hans främsta egenskap att han härdar ut. Ibland muttrande och fnysande över alla hennes projekt, då hon suttit i timmar varje kväll okontaktbar, har han suttit bredvid och läst på blocket. Alla hennes konstiga dieter har han delat, om än väsentligen mindre entusiastiskt.

Hon är tjurigare än tre grisar, och fastnar i olika saker tills hon en dag, till sin egen förvåning, upptäckt att hon blivit expert på dem. Efter diverse strökurser på distans på sin lediga tid upptäckte hon till exempel att hon hade en examen att plocka ut. Och sen lika häpen hade hon en till.

Lojalare än en gammal schäfer och ilsknare än en bålgeting har hon väglett både sina egna barn och över hundra av andras barn som hon haft boende hemma under de år då jag själv gick från att vara ett litet barn, till att bli en medelålders tant.

I varje samling människor hon befinner sig drar hon fram som en tornado. På långt håll kan man höra något som närmast liknar en galen kalkon när hon engagerat pratar med alla som inte hunnit undan.

Hon är engagerad, agiterande, orädd och helt omöjlig att stoppa. Eftersom vi delar en del av de projekt hon blir besatt av och vi just var uppe i en intensiv fas av några av dem när hon sa att hon ville skriva en bok om sitt liv, så tänkte jag inte så mycket på det. Men så en dag inte särskilt lång tid senare sa hon att hon skickat den på korrekturläsning. Och då förstod jag att hon sprungit om mig igen. På de korta benen som går som trumpinnar på en hårdrockskonsert och knappt räcker ner till marken har hon sprungit om oss alla.

I hela mitt liv har jag försökt uppnå bara en del av hennes energinivå. Jag har tänkt att jag inte lyckats för att jag var en trött tonåring, en festande ung vuxen, en ensamstående mamma och en rad andra skäl. Nu har jag börjat acceptera att när vi andra försöker vårda vår stundtals flackande låga så vaknar hon varje morgon och lyser upp som en blinkande amerikansk julgransbelysning.

Jag var på en konferens i storstan för snart ett år sedan, med massor av engagerade människor från hela Europa. Jag skulle träffa nya människor, och nätverka. Men efter att varje ny kontakt inletts på samma vis gav jag till slut upp tanken på att bli sedd som en egen individ och började hälsa på alla nya med ”Hej, jag heter Linda. Du känner säkert min mamma”. För så var det. Alla känner apan, och jag var apans avkomma.

Men en av de saker jag alltid beundrat hos min mamma är att trots att hon är en så naturlig stjärna i alla sammanhang hon kommer in i, så ställer hon ingen i sin skugga.

Hon lyfter alltid fram de som själva inte tar sin plats, och är noga med att gå bredvid människor. Inte springa över dem.

När jag träffar människor och berättar att jag är den tystlåtna och tålmodiga i vår familj brukar folk skratta och tro att jag skämtar. Men det är för att min mors naturliga pondus och självklarhet saknar motstycke.

Till skillnad från de flesta hyperaktiva människor med humörsvängningar och bristande impulskontroll så är hon otroligt uthållig. Hon strukturerar sina galenskaper, och slutför dem.

Många skulle nog kalla henne för ett litet världskrig, en naturkatastrof, eller en oerhört välorganiserad psykedelisk tripp. Ibland kallas hon kort och gott ”Ondskan”. Men jag har fått den stora förmånen att kalla henne ”mamma”.

Linda Lundqvist

Linda 2022

Jag, mitt barnbarn och Linda 2012

Inledning

Boken om ”Pappas flicka gör som fan hon vill” är skriven av mig, Britt-Inger Hedström Lundqvist, och har varit en pågående process under många år. Tanken om boken har funnits med mig länge, men modet att skriva om mig själv har inte infunnit sig, för än nu. Boken har därför tagit lång tid att skriva, den har bearbetats, skrivits om, raderats och till sist blivit till ett manus under stora våndor.

Det som till slut fick mig att skriva ner min berättelse handlar om min skrivarlust och att jag gillar att utmana mig själv, men också för att jag fått uppbackning av min familj. Mitt liv har inte direkt varit stöpt i en form eller passat in i det normsamhälle som finns runt omkring oss. Att skriva en självbiografi handlar alltid om att välja vad som ska tas med och vad som ska utelämnas. Det har funnits så många människor och händelser som påverkat vem jag är och allt går inte att ta med. Jag har sorterat och valt ut vissa delar av mitt liv, vilket inte har varit helt enkelt, för vad ska vara med och vad ska sorteras bort.

Det finns några personer som varit särskilt viktiga för mig i den process som framtagningen av boken har varit. Jag vill särskilt tacka Roger, min make, som funnits vid min sida i över trettio år. Själv menar han att han egentligen borde få en medalj som stått ut, men jag vill nog påstå att han vann högsta vinsten den dagen han träffade mig. Vi har fortfarande roligt tillsammans och stöttar varandra i med och motgång. Ibland är det jag som har galna idéer och ibland är det han. Oavsett så finns vi där med uppmuntran och hejarop och ibland med gapskratt när det inte gått som vi tänkt.

Andra som är viktiga för mig är självklart mina barn, Linda, Peter och Jimmy, de har skänkt mig en rikedom som inte går att mäta i pengar. Jag älskar dem mer än jag kan uttrycka i ord och de finns med i allt jag gör.

Sen är det mina föräldrar som gett mig en uppväxt och förutsättningarna till att bli den person jag är. Det var de som gav mig inställningen att det mesta går bara man tror på det tillräckligt mycket och inte ger upp. Vilket har gjort att jag gett mig in i saker som jag inte har haft en aning om hur jag ska kunna slutföra. Men om man inte försöker, så vet man ju inte om det funkar, det kanske till och med kan bli fantastiskt.

Förutom dessa har jag min stora, underbara, utökade familj som gett mig så mycket kunskap, erfarenhet och kärlek utan dem hade jag varit en mycket fattigare människa. Till sist, men absolut inte minst, vill jag också tacka Johanna Olsson som varit min vapendragare och som hjälpt mig så att boken blivit verklighet. Utan hennes pepp hade nog modet svikit mig, och boken hade förblivit oskriven.

Britt-Inger Hedström Lundqvist

Foto Anders Boström 2021

Pappas flicka gör som fan hon vill

Det här är min berättelse och min upplevelse av spridda delar av mitt liv. När man skriver en självbiografi kan man inte göra annat än återge den unika upplevelse man själv har haft. Det går aldrig ta med allt, och speglingen av livet som finns nedtecknat här går via mina ögon, mitt selektiva minne och mina känslor. Två personer i samma familj kan ha två helt olika sätt att se på samma personer, händelser och upplevelser. Deras ögon kan spegla och tolka det som har hänt helt olika. Det är inte säkert att de alls stämmer överens med varandra och ändå så är bådas upplevelse den rätta.

Jag vet att min mammas och min mosters upplevelse av sina föräldrar var helt olika varandras och så är det förmodligen för mig och mina syskon också. I en syskonrelation handlar upplevelsen om man är yngst, äldst eller mellansyskon, flicka eller pojke eller hur stor åldersskillnaden är. Upplevelser påverkas av hur man är som person, vilka minnen man lagrar, relationen till personen det handlar om, vilken fas man är i livet och vilka andra relationer man har runt sig. Men det handlar också om var man befinner sig och hur man mår själv. Därför är det viktigt att påpeka att det här är min berättelse utifrån det jag kommer ihåg och det jag väljer att berätta.

Jag anser att jag har varit lyckligt lottad som fått växa upp i en så kallad utökad familj med många olika människor som en del av min vardag. Det innebar också att jag ibland blev av med sängen om det kom äldre personer hem till oss. Det var bara att ta kudden och täcket för att lägga sig någon annanstans. Vilket sällan var ett problem eftersom det alltid var lika roligt med besök. Samtidigt visste jag aldrig hur många som fanns till frukost eller till kvällsmat för den delen, så det där med rutiner var lite varierande.

Min pappa var inte hemma så mycket för han hade ett motto här i livet: ”arbete hindrar många tillfällen till synd” och han var ensam försörjare av familjen tills jag var tio-elva år. Kanske var det därför han jobbade jämt, även om jag också tror att det handlade om att han hade svårt att vara stilla. Pappa hade mycket rörelse i kroppen som han behövde få utlopp för. Mamma arbetade hemma med familjen, höll ordning på papperna för pappas företag, som familjehemsförälder och älskade att mata människor.

Jag som liten

Min födelse

Vi börjar från början, och det började en vintrig dag två dagar före julafton 1958 när värkarna startade för den höggravida mamman i ett vintrigt landskap där tomtens renar bor på vintern och skogens myrar fylls av lysande guld på hösten. När värkarna satte i gång stoppade pappa in tanten, alltså min mamma, i den vinterkalla bilen och hoppades på att bensinen skulle räcka hela vägen. Han var något stressad och körde i ilfart till lasarettet på vinterhala vägar som knastrade under bilens tyngd. Det gick undan i kurvorna och en och annan sladd blev det allt medan de banade sig väg fram till sjukhuset. Snön gnistrade i skenet av ljusen som lös upp vägen. Pappa berättade senare att det var småtomtarna som lyste upp vägen så de skulle hitta rätt. “Vilken tur för honom”, tänkte jag, när han berättade hur han skyndsamt hjälpte sin födande fru ur bilen och in på lasarettet. Där kom personalen rusande och tog emot den födande kvinnan så han kunde lämna av henne. Vilket skedde det fortaste han kunde med orden “Hör av dig när det är klart.”

Pappa hade mycket bråttom därifrån, det där med andras smärta och blod var inte hans grej. Han svimmade när de skulle ta blodprov i det militära. Så livrädd och orolig för det som nu skulle hända sladdade han med ilfart i väg därifrån och hem till pojkarna som väntade på nyheterna från BB. Här var det inte något tal om att vara med vid födelsen av barnet, det var kvinnans ensak. Tillverkningen kunde mannen vara delaktig i men längre än så sträckte sig inte förpliktelserna. Jag föddes som yngsta barnet i en familj med två äldre bröder, en mamma, en pappa och de som för tillfället bodde hemma hos oss. Förväntan var stor, familjen hade redan två pojkar och pappa ville så gärna ha en flicka. När mamma sen ringde och berättade att det hade blivit en flicka visste lättnaden och lyckan ingen gräns.

Pappa kom upp på lasarettet och stod där utanför glasrutan helt lyrisk och tittade på det lilla knytet med de små händerna och fötterna och det långa, tjocka korpsvarta håret. Han var säker på att hon var Guds gåva till mänskligheten, hur det hade gått för frun frågade han inte efter i sitt lyckorus. Han rusade i stället i väg till affären, där han engagerade alla som fanns i närheten och köpte ett gult sidenband som han sedan tvingade sköterskorna att ha i mitt hår hela tiden jag och mamma låg på lasarettet.

Ute stundade julen med julbestyr och kyla, för det var gnistrande kallt, och i affärerna spelades julmusik för alla och envar. Hos familjen Lundqvist hamnade julen på vänt för mina bröder det året jag föddes, men vad gjorde det när jag anlände som ett slags levande julklapp även om jag inte är så säker på att det var så de såg på mig.

Under min uppväxt var jag däremot måttligt nöjd över att vara född i december och två dagar före julafton dessutom. Det där med födelsedagar var ett sällsynt fenomen. En gång tog jag mammas nya läppstift och skruvade upp det för fullt och sen tryckte jag på locket så att läppstiftet kletades ut och blev helt förstört. Mamma blev inte så glad för vi hade inte så mycket pengar att hon kunde köpa ett nytt. Jag gjorde det som straff för att hon inte hade släppt ut mig tidigare, men det var då det.

Men tillbaka till min födelse! Efter det att jag fötts och pappa hade varit på besök åkte pappa runt i släkten och berättade om underverket, det fanns ingen gräns på superlativen och skönheten i hans beskrivande, vilket så klart väckte allas intresse. Nu ville både mammas och pappas bröder se barnet. Men hur skulle det gå till? De lade sina pannor i djupa veck och funderade på hur de skulle lura systemet. På den här tiden var det bara barnafadern som fick se barnet och då fick han bara stå utanför en glasruta och beskåda underverket.

Lite som att gå på zoo och titta på djur i bur. Men så fick en av bröderna en snilleblixt. De gick nu upp en efter en och presenterade sig som barnafadern till barnet med det gula sidenbandet! Alla sätt är bra utom de dåliga, tänkte de, och de var nöjda över att de skulle få se den nyfödda skapelsen. Sköterskorna släppte in dem en efter en och där stod de och beskådade underverket. På det här sättet blev alla vara nöjda och glada. Ja, kanske inte mamma, för vad personalen tänkte om alla hennes fäder till barnet var det ingen som vare sig tog hänsyn till eller berättade om. 1958 hade inte riktigt den fria kärleken kommit på modet så förmodligen skvallrades det en del.

Men förutom att min födelse var den stora händelsen 1958 så kan man se att det även hände andra saker vid den tiden. Sverige bestämde sig för att förkorta arbetsveckan från 48 till 45 timmar, själva reformen skulle vara helt genomförd 1960. Men det arbetades fortfarande på lördagarna och jag har gått i skolan på lördag. Den första kvinnliga polisen börjar tjänstgöra 1958. Sveriges riksdag beslutar att kvinnor skall kunna bli präster i Svenska kyrkan, ett beslut som blev mycket stridbart genom hela min uppväxt.

TV-länkarna Stockholm, Göteborg och Malmö tas i bruk, Sverige blev anslutet till Eurovisionsnätet samtidigt som nyhetsprogrammet Aktuellt sänds för första gången. Det första IKEA öppnas i Älmhult och Little Gerhard och Rock-Ragge drar tusentals ungdomar till en rockgala i Eriksdalshallen i Stockholm. 1958–60 genomdrev LKAB, under hårt motstånd från arbetarna, stämpelur och en minutiös kontroll av arbetarnas rörelser på sin arbetsplats. Det var många som stred mot bolaget och för mänskliga rättigheter, bolaget såg bara till produktionen och vinsten. En av dessa som stred var min pappa.

Jag på min dopdag,
jag döptes till Britt-Inger Astrid Lundqvist

Pappa

Min pappa Stig, Erik, Hilding Lundqvist föddes vintern 1925 in i en stor syskonskara. Hans pappa hette Hilding Lundqvist och hans mamma Astrid Elisabet född Eriksson. Pappa var ett aktivt barn som var full av upptåg. Om han varit fötts idag hade han förmodligen varit ett diagnosbarn, något som han var medveten om som vuxen och pratade om, men på den här tiden fanns inte sådana begrepp.

Familjen bodde i Skelleftehamn under hans barndom, syskonskaran bestod av sex bröder och en syster så det var mycket rörelse i hemmet. Farfar sa en gång att pojkarna lyckas med det mesta ”jag tror de skulle kunna få ett spett krokigt om de försökte”. Detta hörde min pappa och tog spettet och satte det mellan två stenar och hoppade på det, och han lyckades få det krokigt. Stolt gick han in och visade upp spettet, men fick inte den reaktion han hade räknat med. Hans far blev inte glad och han blev åthutad med den tidens bannor.

Pappa omhändertogs för skyddsuppfostran den 12 februari 1938, nyss fyllda tretton år. Hans föräldrar skrev under alla papper och pappa flyttades först till ett barnhem och efter någon månad till Johannisbergs skyddshem i Kalix där han blev kvar tills han blev villkorligt frigiven den 7 februari 1942 drygt sjutton år gammal. Han satt inlåst på Johannisberg i fyra år. Johannisberg som institution finns kvar än idag och är fortfarande en låst institution för ungdomar. På deras hemsida står det ”Johannisbergs enhet i Kalix har funnits som institution sedan 1910 och är SiS nordligaste institution”. Pappa var hela livet ledsen över att hans mamma som hade skickat bort honom till det helvete han genomgick i Kalix.

I samband med att staten tillsatte ersättningsnämden för att kompensera de som staten omhändertagit när rashygienen rådde i landet släppte socialtjänsten och Riksarkivet på möjligheten att hämta ut papper från deras arkiv.

Pappa hade redan dött när jag kontaktade socialtjänsten i Skellefteå och Riksarkivet för att få ut papperna. Det var med sorg i hjärtat jag läste om hanteringen av min pappa. Men det som gjorde mest ont var att han genom hela livet hade trott att det var hans mamma som var orsaken till att de låste in honom när det var hans pappa som varit den drivande i att han placerades. Pappas sorg över att hans mamma inte ville ha honom var obefogad, även om hon också skrev under papperna för omhändertagandet så kämpade hon så långt hon kunde för att få behålla honom hemma. När jag fick veta det gick jag och hälsade på honom på kyrkogården och berättade om min upptäckt. Kanske hörde han mig och fick lite ro i själen.

Efter Johannisberg flyttade pappa, dryga sjutton år gammal, till en släkting som hade en bondgård och bodde där tills han blev myndig. Hans liv hade inte varit någon dans på rosor, snarare en dans på glödande lava, men livet blev bättre när han flyttade från Johannisberg. Pappa pratade ofta om den tiden och hur illa han for där. Hade han inte haft den gamla ladugårdspigan som hade plåstrat om honom när de äldre killarna gått lös på honom hade han nog inte överlevt.

Kanske berodde det på min pappas uppväxt att det var så viktigt att hjälpa de som hade det sämre och att han alltid kämpa mot orättvisorna. Det var pappa som lärde mig hur livet är olika för Svea rike, och Svea fattige. Det var också pappa som handlade kläder med mig när mamma inte längre hade tid att sy våra kläder. Det var med honom jag gick på bio och gjorde utflykter, mamma gillade inte sådant. Vi hade roligt ihop och skrattade mycket, vi var tvillingsjälar.

Pappa var en otroligt levnadsglad person med mycket humor, humör och bus som sjöng och visslade för det mesta. Som barn sjöng han i kyrkan med en röst som var få förunnat. Något som ändrades efter en blöt och rolig kväll i sin ungdom då han skränat och levt om så mycket att han fick sår på stämbanden. Men det hindrade honom aldrig från att sjunga, även om det ibland blev hellre än bra. Pappa stod mig mycket nära och han är den som präglat mig och mycket av mina värderingar.

Det år pappa föddes var ett år fyllt av strejker, lockouter, konflikter, medlingskommissioner och uppgörelser på arbetsmarknaden. Det var som om han fick med sig striden i blodet. Den svenska riksdagen avslår en motion om rusdrycksförbud och den svenska riksdagen avslår också förslaget om lika lön för kvinnor i statlig tjänst. De skall dock få ett ålderstillägg, men det är ett lägre tillägg än det som män i samma lönegrad har. Adolf Hitler publicerar nu sitt första band av sin bok Mein Kampf och den rasistiska organisationen Ku Klux Klan håller sin första nationella kongress i Washington med över 40 000 medlemmar.

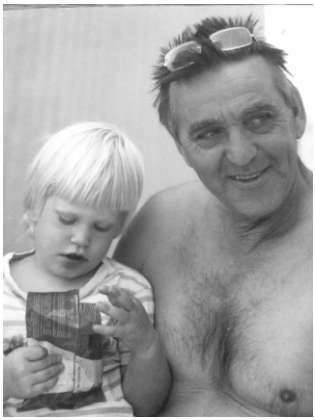

Jimmy och pappa

Mammas och pappas bröllopsfoto 1948

Pokerspel ett sätt att försörja sig

Innan vi flyttade ner till Göteborg hände det att pappa skaffade sig pengar på annat än arbete. Han satte sig på tåget och spelade poker när han inte fick några jobb. Mamma var fullkomligt vansinnig, och hatade att han spelade. Han fick lova henne att aldrig mer spela om pengar efter flytten till Göteborg. Och det höll han.

Däremot så spelade han mer än gärna kort med oss barn och när han sen blev morfar satt han på kvällarna och lärde barnbarnen att spela kort. De spelade olika spel och ibland trodde de att hade överlistat honom med sin kåk, då lade han upp ett fyrtal. Han kunde det där med kortspel. Han lärde barnbarnen hur de skulle spara ut naglarna lite, och putsa fingertopparna med fint sandpapper. På så sätt kunde man märka korten, och få ett övertag, utan att någon märkte något. Men ingen lärde sig att räkna korten i huvudet som han gjorde och tur var kanske det.

Pappa var bra med siffror. Han hade haft en minst sagt haltande skolgång och hade han mästrat sin lärare i matematik en gång för mycket, så han åkte ut. Han räknade på sitt eget sätt och följde inte de matematiska reglerna utan skapade sin egen mattelogik. En mattelogik som jag har ärvt av honom.

Med humor, dikter och sång kommer man långt sa pappa. Fröding var en stor diktare som min pappa gillade. Om han hörde en bra vers sa han ofta att det nog var Fröding som skrivit den, vilket han förmodligen inte hade gjort.

Pappas egna verser nådde aldrig den klass som Frödings befann sig i, även om jag som barn var omåttligt road när han deklamerande olika dikter som han snappat upp.

Om jag kunde skita guld
Skulle jag betala all min skuld
Aldrig mer handla på krita
Bara sitta här och skita

Pappa var en stor poet i mina barnaögon. Som vuxen inser jag att det var lite varierande kvalité på det han gjorde. Men en sak är säker: det var oftast mycket lärorikt för ett barn. Här kommer en av dessa underbara dikter han lärde mig.

Det låg ett älskande par på stranden
Kärlek viskade i löven
Så kom det en våg från andra stranden
och sköljde dem båda i röven

Det var många korta kärnfulla dikter som deklamerades. Här kommer en till.

Huru skönt är det ej att skita
och torka sig i röven med rosor

En annan av dessa fantastiska dikter som han gärna deklamerade var den här nedan, jag tror att den heter “En dåres dikt”, eller så var det min pappa som gav den det namnet.

Se tallens stam står ren och vit till färgen
och björkens kottar ringla uti rad.
Här lyser mörkret på de ljusa bergen
och gäddan slår en drill så gråtmilt glad.

En loppa sitter fången bak ett galler
den ryter milt och skakar på sin bur.
Se vad är det som från trädet faller
är det ej klorna av en ilsken tjur.

Här ser ni spåren efter hästens tassar
och här en långbent tax har flugit fram
Och suggan har med sina många nassar
lyft vingarna mot havets makadam.

Ser du där borta på den ljumma isen
den vita svarta mannen står i brännhet snö
sin fulla tombutelj han ställd på spisen
en ofödd änka är hans längtans mö.

Du store dvärg låt sorgen fröjda
gråt ut hos mig när du är full av skratt
För jag är glad att ni ej är nöjda
nu skiner solen fram nu blir det natt

Det var inte alltid han tog hela dikten, och han kunde ibland ändra texten lite, men det gjorde inget för han gjorde det med en sådan inlevelse. Förutom en hel massa fantastiska dikter så sjöng vi mycket tillsammans. Vi sjöng ofta skillingtryck. Min pappa gjorde aldrig något halvdant så han sjöng med stor inlevelse.

Det var också han som lärde mig att sjunga psalmer och när psalmerna tog slut lärde han mig snapsvisor, han var en mångfacetterad man med mycket olika kunskaper. Hans röst hade passerat det skönsjungande stadiet och hade ett större djup.

Anette och jag fotograferade av en gårdsfotograf.

Flytten till Göteborg

Vi flyttade en del när jag var liten, men jag föddes som sagt i Skelleftehamn, Västerbotten, något som mamma berättade först när jag var 13 år och undrade varför jag inte var döpt i samma kyrka som mina bröder. Då fräste hon att vi bodde i Skelleftehamn när jag föddes, tyvärr, det var uppenbart att hon aldrig trivdes där. Skelleftehamn kan nog ses som en tätort som ligger i Skellefteå kommun. Skelleftehamn ligger cirka 15 kilometer sydöst om Skellefteå och är ett samhälle som är uppbyggt kring hamnen och Rönnskärsverken.

Innan jag föddes hade pappa byggt ett hus i på Hampvägen i Skelleftehamn till sin familj, men mamma trivdes aldrig där. När jag var sex månader hade vi sålt det nybyggda huset på Hampvägen och flyttade till Torpet i Lund utanför Skellefteå. Huset var ett gammalt men fullt beboligt, om än i behov av renovering. Där trivdes mamma och där blev vi kvar till vi flyttade till Göteborg när jag var tre år gammal.

På Torpet hade vi en schäfer som hette Klinga och kanske var det den hunden som senare skapade mitt hundintresse. Enligt pappa var hon den klokaste hunden som någonsin vandrat på denna jord, vilket jag skulle tro var en lätt överdrift, men min pappa använde ofta superlativ i sina beskrivningar om olika saker. Han var en otrolig historieberättare som trollband sin publik och som jag mer än gärna lyssnade till. Trots att jag hade hört samma berättelser många gånger så gjorde det ingenting för han kryddade dem lite olika från gång till annan så det var nästan som en ny berättelse varje gång, även om den röda tråden av sanning alltid fanns alltid kvar.

Vi behöll Torpet ett tag efter det att vi hade flyttat, men det blev som så många andra tomma hus vandaliserat.

Pappa fick hela tiden laga det trasiga när vi var uppe på semester. Vilket var både dyrt och tidskrävande, så det var bättre att sälja det.

Som vuxen återvände jag till Torpet för att se var det låg. Det var riktigt häftigt för det var som att kliva in i en sagovärld. När jag läser sagor skapar jag bilder i huvudet, vilket jag tror är vanligt att man gör och de bilderna ser inte alltid ut som de som tecknats i boken. Och där stod jag nu bland alla mina sagor jag hade läst för mina barn. Där var visthusboden i Klas Klättermus, Pippis sockerdricksträd, Ronjas skog, Karlsson på takets tak. Jag såg allt framför mig och rösterna till sagorna spelade upp sig i huvudet där jag stod. Det var en ganska magisk upplevelse att få hälsa på i sagans värld som vuxen och i verkligheten.

Under hela min uppväxt hade jag en otroligt levande fantasi, allt kunde bli till spännande äventyr eller magisk trolldom. Som vuxen förstod jag att Torpet hade funnits kvar i min fantasi länge. Ett annat minne som jag har från Torpet var att min ena bror stängde in den andra i en vedlår, jag vet inte om det var en lek eller inte. Men han fick panik och skrek som en galen mistlur i den stängda vedlåren. Mamma kom och släppte ut honom samtidigt som hon läxade upp brorsan som lagt på locket. Förmodligen var det bara syskonkärleken som blommade i sjunde akten och inte så illa menat.

Att hälsa på hos Tant Betty är ett annat stort minne från Torpet. Tant Betty bodde i en av lägenheterna i början av gatan som ledde upp till Torpet. Tant Betty och hennes syster hade blivit såld på auktion som barn. Det som ropades in var – människor. “Första… andra… och tredje!” Och den med det lägsta budet hade vunnit, helt sjukt att den som vid auktionen gav det lägsta budet fick ta hand om barnet och använda dem som arbetskraft.

Det här var ett sätt för de som arrangerade auktionerna att hålla nere kostnaderna för barnen.

Arrangörerna, samhället, kommunen, staten, kunde på det här sättet hålla nere kostnaderna för barnets uppehälle. Det hände att barn blev sålda flera gånger, med något års mellanrum. Det var en sådan aktion som tant Betty hade blivit såld på, jag vet inte om hon blev såld flera gånger.

När jag lärde känna henne bodde hon i en lägenhet och var gammal, hur gammal kommer jag inte ihåg. Fattigvårdsauktion förbjöds i Sverige i och med 1918 år fattigvårdslag men det ska ha förekommit barnauktioner ända till 40-talet enligt vissa källor. Jag minns tant Betty som en mycket snäll och vänlig dam och tyckte alltid det var konstigt det där med att hon hade blivit såld på auktion, men vågade aldrig fråga henne om det.

Vi var också alltid förbi hos mammas väninna som bodde i villaområdet nedanför Torpet. Där lekte jag med barnen och det bjöds alltid på gofika. En gång när jag lekte med en av flickorna i familjen så blev vi oense om något och då sa hon till mig: “Jag förstod att du skulle vara sån när du kom från Göteborg.” Ett uttalande som levde kvar länge. Att bo i Göteborg var inte alltid förknippar med något positivt när man hälsade på hos släkt och vänner uppe i Norrland. Varför hon var arg kommer jag inte ihåg men ilskan gick över och så lekte vi igen. Det var alltid lika roligt att hälsa på hemma hos dem.

Vi flyttade från Skellefteå till Göteborg när jag var tre år gammal och sedan till Kungälv när jag började andra klass. Det är i Kungälv jag ser det som att jag växte upp, för det är därifrån jag har de flesta minnena. Sen flyttade jag tillbaka till Skellefteå och Västerbotten när jag var trettio år gammal.

Vår flytt ner till Göteborg när jag var tre år gammal var ett nödvändigt ont för pappa hade blivit svartlistad i norra delen av landet på grund av sitt fackliga engagemang och för att han stred mot orättvisor på arbetsplatserna.

Samtidigt som vi flyttade till södra Sverige, 60-talet, pågick det en kampanj som riktade sig mot med stora utflyttningen från Norrland. ”Vi flytt int”, var den slogan som Norrlandsförbundet använde när de hävdade att arbetskraften behövdes i Norrland och borde stanna kvar där också. Men vi tillhörde de som flyttade.

Jag minns fortfarande känslan när vi parkerade bilen för att gå till lägenheten på Högsbohöjd. Pennygångens höghus tedde sig enormt stora för mig som treåring endast van vid den norrländska myllans låga hus. Husens storlek kändes lite skräckinjagande där de stod på rad bredvid varandra. Vi bodde tre trappor upp i en fyrarummare och jag fick eget rum. Ett rum och en säng som jag med jämna mellanrum blev av med när det kom någon som behövde det bättre. Det var otänkbart att äldre skulle sova på golvet, det fick vi barn göra och det var inte ovanligt att det kom släkt från norra Sverige som bodde hos oss medan de sökte jobb och boende eller bara hälsade på.

Min bästa kompis Anette bodde en våning ovanför oss. En dag när mamma stod på toan hörde hon hur de pratade i lägenheten ovanför. Mamma blev förskräckt över hur lyhört det var i huset, vi hade tidigare bott i villa och var inte van vid grannar så tätt inpå oss. Hon gick upp till Anettes mamma och frågade om hur mycket vi hördes upp till dem. Anettes mamma skrattade och sa det var en hel del. De blev bästa vänner efter det och brukade stå och prata med varandra på toan som hade en ventil som gick mellan lägenheterna och den ventilen transporterade röster och ljud med en otrolig tydlighet.

En påsk medan vi bodde på Pennygången skulle jag, Anette och en tjej till som jag inte minns namnet på, gå runt och påska.

Man kan säga att det var en lönsam affär att gå runt i trappuppgångarna och lämna små egenritade teckningar mot att vi sträckte fram en kaffepanna för att åtnjuta några gåvor.

Mina kompisar och jag när vi påskade.

Jag var den som var minst på så jag frontade, de andra två fick ringa på och jag visade upp med mitt mest charmerande leende och ett Glad Påsk, gav dem en bild med orden ”skänk en slant i pannan”. Belöningen bestod av pengar, godis eller frukt. Vi bar hem kassvis med frukt för Högsbohöjd är ett stort bostadsområde. Vi åt godis så vi mådde illa och fick så mycket pengar att vi kände oss rika.

Mina kompisars föräldrar var förskräckta över detta affärssinne hos sina små telningar och satte stopp för det. Men då hade vi redan fått ihop så mycket att vi var proppmätta av allt godis och ganska nöjda med vår dag. Min egen mors reaktion var lite lugnare hon undrade mest vad de andra föräldrarna hade sagt samtidigt som hon skrattade och sa ”och du var så klart den som stod främst”. Och så var det.

Hårt arbete är endast till för hästar och idioter.
Och då det börjar vara slut på hästarna är det bara idioterna kvar, sa alltid min pappa efter en hård dags arbete.

Första klass

Jag började skolan i Göteborg som sexåring, eftersom jag var född i december. Vi hade flyttat från Pennygången till Växelmyntsgatan till en suterränglägenhet i två våningar. Mamma ville inte bo i luften längre. På den tiden testade man alla barns skolmognad innan de fick börja ettan. Jag var fortfarande liten för min ålder och mamma ville att jag skulle växa till mig och vänta ett år innan jag började skolan.

Men efter skolmognadstestet sa läraren till mamma att det inte kom på tal, jag var skolmogen och skulle börja ettan. Så lilla jag började skolan, med pirr i magen, en kaxig attityd och nya hemmasydda kläder kom jag till skolan första dagen. Redan första dagen fick de problem med min lilla storlek, det fanns ingen skolbänk som var så lite att den passade till mig. De fick gå upp på vinden och ta ner en skolbänk som var tillräckligt lite för att den skulle passa mig.

Som sig bör hade vi upprop första dagen, precis som alla andra klasser, fröken sa Britt-Inger Lundqvist och jag sökte med blicken efter vem det var som hade samma efternamn som mig.

Fröken vände sig till mig, tittade frågande och sa ”Men visst är det du som är Britt-Inger?” Jag rodnade och insåg mitt misstag och nickade bejakande. I min familj och i vardagen hette jag Lillan, Lillan Lundqvist och inget annat, men nu var det en annan tid jag hade blivit Britt-Inger Lundqvist, i alla fall i skolan. Första dagen på skolan kunde ha startat bättre jag hade utmärkt mig från början med min litenhet och för att jag inte visste vad jag hette.

Det var inte helt enkelt att vara så kort i växten i skolan. Jag var ett tacksamt objekt att reta eftersom jag var så liten.

Men retarna hade inte räknat med mitt humör. Jag hade vuxit upp med två bröder som var sex och sju år äldre än mig så jag kunde slåss och slogs gjorde jag. Mina bröders inofficiella namn på mig var Pissmyran. Att jag inte gav mig gjorde förmodligen det hela bara roligare. Men vad värre var så tyckte skolan att mitt tal var problematiskt, jag pratade norrländska och det fick man inte göra. Dialekt var inte uppskattat utan räknades som ett talfel. Genast fick jag gå till en talpedagog för att åtgärda problemet. Som barn lär man snabbt om och jag började prata utpräglad göteborgska, en göteborgska som jag faktiskt fortfarande har kvar, kanske inte lika grov men den hörs tydligt.

Jag i lågstadiet

Mina bröder

Mina bröder, Hans Erik och Bo Hilding, och jag levde lite parallella liv. De var i tonåren och jag var ett barn. Jag minns till exempel att mamma och pojkarna låg på golvet med deras jackor. De skrev och ritade på dem för det var så alla såg ut. De var mods, något som jag mest såg som en kul grej för man fick rita på kläderna. Fast jag förstod snabbt att det i första hand var pojkarnas jackor som väckte mammas glädje och lust att rita, inte mina klädesplagg. Mods var en subkultur som kom från England, London under sent 50-tal och blomstrade under 60-talet. Mods kommer från ordet modernist och viktiga attribut var kläderna och musiken, bland annat dessa nedklottrade jackor. Mamma älskade allt som hade med mode att göra, hur tokigt det än måste ha verkat för den övriga vuxenvärlden.

Jag beundrade mina bröder något otroligt, de var mina stora förebilder och jag ville gärna vara där de höll till. De tyckte nog oftast att jag bara var en bortskämd skitunge som störde dem när de höll på med sina superviktiga och ibland hemliga saker på sina rum. Jag försökte smyga på dem men de kom alltid på mig och sjasade bort mig.

En annan sak jag minns från Växelmyntsgatan var att min äldsta bror fick en moped som mamma tog in i vardagsrummet på natten för att hon var rädd att någon skulle ta den. En sådan dyrgrip som mopeden var fick inte stå ute om natten så där stod den tronande på parketten i vardagsrummet varje natt. Det kan ha varit så att brorsan hade köpt sin moped för egna pengar. Bägge pojkarna tjackade tidningar och tjänade på så sätt pengar. De hade varsin barnvagn som de gick runt med tidningarna i.

Bosse och jag 2013. Fotograf Linda

Finkulturen

Jag skulle inte säga att vi i vår familj var särskilt finkulturella av oss. Den litteratur som tog mig in i böckernas värld var pappas gamla cowboydeckare som jag fann när jag var 13 år, sjuk och ensam hemma. Bill och Ben-böckerna som alltid började och slutade på samma sätt, Ben Hogan som var en favorit för han var så mjuk och som jag verkligen njöt av att läsa. Kanske var jag lite kär i honom.

Jag plöjde igenom dessa och alla andra cowboydeckare under tonåren, vi hade säckvis med dem. Efter ett tag hade jag gått igenom pappas lager av cowboyböcker och gick lös på mammas romaner också. Nu kom romantik och misär in i min värld. Tack och lov för alla pocketböcker som fanns i min familj som tog mig in i böckernas underbara universum.

Jag fick tidigt stanna uppe och se OS med mamma, pappa, mina bröder och de personer som för tillfället bodde hos oss även om det var mitt i natten. Speciellt när det var boxning eller hockey fast jag bara gick i lågstadiet. Det var viktigt att vara med och heja fram de våra och sörja deras förluster som en familj. Ibland sändes det också boxning fast det inte var OS och jag har sett alla matcher som sändes i SVT under den här tiden. Jag såg Ingemar Johansson, Floyd Patterson, Muhammad Ali, Joe Fraizer och många, många fler, boxning är en härlig sport som jag fortfarande gärna ser på.

Den kultur jag växte upp med var en vardaglig och jordnära kultur. Musiken, speciellt dragspel, var något som alltid varit en ingrediens när vi har träffats. Sen sjöngs det så klart och även deklamerades det en och annan dikt av varierande kvalité. Dessa träffar med sång och musik är minnen som aldrig kommer lämna mig.

Förutom musiken finns det otroligt många konstnärer bland de våra. Överallt snidades trägubbar, målades tavlor, böjdes trådtjack, gjordes hantverk av allehanda slag, många av dessa alster gjordes till försäljning för att dryga ut kassan.
Som barn fick jag presenter av dem vi hälsade på.
Idag kan jag ångra att jag inte har sparat alla de fantastiska konstverk jag fick som barn, även om jag har några kvar.
Det var nog ingen som förstod värdet i dem och vilken kulturskatt de egentligen var.

Om jag tittar på min egen familj så finns det flera konstnärssjälar. Pappa sjöng hellre än bra, han hade som ung sjungit i kyrkorna med en beundransvärd röst, men hade under en kväll festat till och haft riktigt roligt så han skrattade bort sin röst. Det var vad han i alla fall sa till oss, det mest troliga var att han hade fått en stämbandsinfektion som sedan förstörde hans röst. Men vissla kunde han, med en ren och klar ton visslade han ofta och gärna. Min mamma skapade kläder och olika kreationer. Hon hade, i ett annat liv, kunnat bli modedesigner för hon var verkligen genuint intresserad av kläder, mode och design.

Själv har jag alltid haft ett behov att skapa, jag har sysslat med keramik, tillverkat konstverk av flytved och ibland torkade blommor, målat akvarell, broderat och en hel massa annat för att tillfredsställa mitt behov av att skapa. På ett av ställena jag bodde blev trädgården min palett av färger som jag skapade med. Jag ser ofta möjligheter i olika föremål och material, det är som att de talar till mig om vad jag kan göra med dem. Sen har så klart musiken varit central i vår familj både sång och instrument.

Min ena bror hade fallenhet för att spela instrument, oftast på gehör, och att måla. Mamma försökte skicka honom för att utbilda sig inom musiken men den trånga lokalen med alla skalor var inget för honom.

Jag var lite avundsjuk på hans gåvor och undrade varför just han hade fått dem som inte var intresserad av att utveckla dem. Han är fortfarande en fena på att spela och när han tar fram munspelet är det svårt att inte beundra honom.

Min andre bror var mer teoretiskt lagd och gillar fakta som han undersöker och utvecklar på olika sätt. Han var den ende av oss barn som utbildade sig som ung och fick en examen till mina föräldrars stora stolthet.

Någon gång under min skoltid tog vår lärare med oss till ett museum. Jag minns fortfarande känslan av att vara på ett museum som barn. Hur det luktade av malmedel och gammalt damm, hur högt det var högt i tak och hur ljuset gjorde skuggor som stimulerade min fantasi. Men också hur mina träskor ekade när jag gick och hur ljudet studsade tillbaka på ett särskilt sätt. Jag lyssnade sällan på det läraren sa utan funderade på hur det egentligen hade varit. Jag kunde inte se mig mätt på allt och hittade alltid nya saker att fundera på berättelsen om.

Mina föräldrar har förmodligen aldrig satt sin fot på ett museum. Det var inte deras grej, vår historia fanns inte där så vad skulle de dit att göra. Att beundra kungar och adel låg inte för dem. När jag kom hem från dessa besök från olika museerna i Göteborg fick jag inte särskilt stor respons på det jag berättade, de förstod nog aldrig min fascination.

Åren gick och jag fortsatte att besöka olika museer, jag lade också intresset för kyrkbyggnader till min repertoar. Jag insåg ganska snabbt att mina föräldrar hade rätt, vi fanns inte med i museivärlden utan precis som historieböcker så handlade det oftast om de andra. Och visades något annat upp så var det ”de lärda” som presenterade sin version av folket.

När jag fick barn fick de så klart ta del av mitt intresse för museer. De visste precis var det som var roligt i deras värld fanns i byggnaden. I min värld borde museerna vara en naturlig värmestuga för de som fryser och en välkomnande atmosfär som inkluderar sina besökare oavsett om det är den hemlöse som vill värma sig eller en person som bara vill fördriva lite tid.

Idag fyller affärerna dessa funktioner, inte museerna. Om jag skulle fått med mina föräldrar på ett museum hade det behövt finnas en igenkänningsfaktor där och något som de kunde identifiera sig med. Jag älskar fortfarande mina museer och ser att det sakta men säkert håller på att förändras, med betoning på sakta.

Jag drömde om att bli sjuksköterska när jag var liten, det eller jobba på en cirkus.
Det närmaste jag kom att bli sjuksköterska var att jobba på IVA i Kungälv, som vårdbiträde.
Cirkusjobbet begränsade sig till att sälja popcorn när en cirkus kom till stan när jag var 13 år.

Semestern

"Nu är sommar nu är det sol…" Så sjöng vi när jag var liten. Vi var på semester på väg från Göteborg till Skellefteå och släkten. Pappa hade jobbat halva lördagen och mamma packade bilen när han kom. Det stuvades in packning, ungar, hundar, mat och vuxna in i den lilla bilen och så bar det av. Vi sov och åt den medhavda korven, bullarna och mackorna i bilen medan pappa körde utan uppehåll hela vägen. Vi sjöng, pratade och hade det förväntansfullt trevligt under den långa resan. Jag har många glada och trevliga minnen från dessa semestrar. Gemenskap, vänskap och närhet, så värdefullt för barn och vuxna.

Det här var innan GPS-tiden, här snackar vi papperskartor som vi fick från mackarna på vägen. Och ändå hittade vi alltid till de som vi skulle besöka, fast de sällan bodde på samma ställe som förra gången vi var där. Vi stannade hos folk och fikade, åt och blev alltid erbjudna att sova kvar. Men vi skulle upp till släkten så vi stannade sällan länge. Dessa resor var det bästa jag visste för de gjorde mig glad inombords. Jag hade verkligen inte velat ändra på någonting.

Efter ledigheten, när skolan började skulle vi prata om sommarlovet och semestern. Jag insåg snabbt att jag inte spelade i de andras division, de hade varit i sommarstugor, varit ute med båtar, gått på nöjesfält, museer och haft en massa upplevelser som de kunde berätta om. Jag satt tyst i min bänk medan de andra berättade. När det sen var min tur skarvade jag en del i mina berättelser för att få vara en del i gemenskapen, för att vara en av dem som hade något att berätta om sommaren. Jag kände mig tvungen att hitta på något, eftersom gemenskap, vänskap och närhet inte är något att komma med mot Liseberg, sommarstugor, båtar och Gröna Lund. Klasskillnaderna fanns då och de finns nu.

Även om man som barn tycker det är roligt att trängas i en bil eller åka till stranden för picknick så är det i skolan efter sommaren som skillnaden blir tydlig. Värden som gemenskap, vänskap och närhet är helt fantastiskt för ett barn men de har ingen status när man ska berätta om upplevelser i skolan. Jag vet att mina föräldrar skulle hålla med mig om att de lägst betalda borde få mer lön, alla borde kunna ta semester men framför allt borde det vara förbjudet för lärare i skolan att fråga barnen efter sommarlovet vad de har gjort på semestern. Det var mamma och pappa som fick trösta mig när jag kom hem från skolan efter en sån dag. Men jag berättade aldrig varför jag var ledsen för dem utan hittade på något annat mer lämpligt att vara ledsen över, jag ville inte att de skulle bli ledsna också.

Mamma och pappa hade en sommarstuga när pojkarna var små. Pappa byggde på husen och köpte små hammare och kofötter till Peter och Jimmy.
De var hans små snickarlärlingar.
Tre och fem år gamla gick de trädda som på ett snöre efter honom och slog på allt som fanns.

Speciella band

När vi resande är tillsammans i våra familjer, eller med de som vi känner oss trygga med, är alla avslappnade. Då skrattar vi högt, sjunger, pratar om vårt ursprung, berättar historier från förr och lever ut den kultur vi är födda- och känner oss trygga i. Jag har alltid varit oerhört stolt över den gemenskapen och de speciella band vi har till varandra, den otroliga värme och kärlek som man ger och får tillbaka. Men samtidigt som jag har varit stolt har jag ibland dolt vem jag varit, då jag av erfarenhet har lärt mig att det inte är accepterat att vara resande. För oss och andra minoritetsgrupper handlar det inte om att ändra eller byta kultur utan mer om att respektera olikheter. Först då kan broar byggas mellan människorna i ett mångkulturellt samhälle. Det är också viktigt att finna balans i sin egen identitet så att man inte avsäger sig den eller byter identitet till att bli svensk för att passa in i samhället.

Som barn trodde jag, som alla andra barn, att vi var norm. Jag trodde att alla hade det som vi. När jag sen var hos kompisar och inte fick sitta med vid bordet när de skulle äta, tyckte jag det var mycket märkligt. Jag gick hem till min mamma och sa ”Vet du mamma hur konstiga de är!” Och hon sa ”Ja, så konstiga de är.” Sen pratade vi inte mer om det, för hos oss åt alla som var hemma av den maten som fanns.

När vi åkte upp och hälsade på släkten i Norrland var alla dessa saker naturliga. Det var också naturligt att vi hämtade morfar på busstation där han satt och bytte klockor med de andra gubbarna. Eller att vi åkte och hälsade på mammas släktingar, några bodde på landet och andra hade en skrotgård fylld med bilar och allehanda “bra att ha-saker".

Där lärde jag mig köra moped, hässja och lada hö, ta hand om ladugården, handmjölka kor, köra traktor och en massa andra nyttiga saker som jag kunde behöva för min framtid.

Jag älskade min underbara, snälla, barska mormor mer än allt annat. Hemma hos henne och morfar luktade det alltid av såpa och nymalet kaffe. Mormor eldade i vedspisen och malde sitt kaffe i en liten kaffekvarn som hon satte i knät och vevade runt. Doften av såpa kommer alltid vara förknippad med mormor och kärlek.

Mormor och morfar med tre av sina barn.
Min mamma ligger i magen på mormor.

Mamma

Min mamma Gunnel (Gun), Ann-Britt Gustavsson föddes hösten 1930 utanför Umeå som femte barnet i en syskonskara på sju. Hennes föräldrar hette Teolinda (Tea), Adolfina, Leontina född Nilsdotter och Olof, Fridolf Faltin. Hennes äldsta storebror, Signar Agdur Faltin föddes 22/12 1920 och dog 9/1 1921 inte ens tre veckor gammal. Jag och Signar är födda på samma dag. Under hela mammas uppväxt var det fattigt.

Fyra år efter det att mamma fötts kom Siv Dagmar Gustavsson, för vid det här laget hade familjen bytt efternamn från Faltin till Gustavsson. Namnet Gustavsson kommer sig av att min morfars pappa hette Gustav Faltin. Siv Dagmar föddes utan underhudsfett, så mager att inälvorna syntes genom huden, hon hade svart lockigt hår men ingen hud, berättade mamma som vid Siv Dagmars födelse var drygt fyra år gammal.

Barnmorskan satte på barnet en vaddväst, så att hon inte skulle frysa. Sexton dagar senare togs västen av där hon låg på ett bord med familjen runt omkring. Siv Dagmars tunna hud hade då växt fast i vadden, och gick sönder. Hon dog där inför sin mamma och sina syskon. Min mormor knäppte händerna och tackade Gud för att han tog hem henne igen. Historien om Siv Dagmar är en av de berättelser om fattigdom som jag är uppvuxen med.

Mamma fortsatte att vara hungrig. När hon fyllde arton år hade hon fyra tänder kvar och arbetade på ett café. Året var 1948, hon och pappa hade träffats något år tidigare. Runtomkring hade det svenska samhället börjat växa fram, men mamma hade tappat nästan alla sina tänder på grund av skörbjuggen som följde med svälten. Hon har alltid satt andra framför sig själv, och låt därför ofta de andra syskonen få mat före henne.

Mamma var inte ensam med att förlora tänder på grund av svält så samhället tillhandahöll tänder till de tandlösa och mamma fick garnityr.

Så nu kunde hon gifta sig. Eftersom hon var under tjugo så behövde hon sin pappas underskrift för att få stå brud och han vägrade skriva under. Mamma skrev då under själv och sa till sin pappa att "nu kan du sätta dit mig för förfalskning om du vill". Det blev bröllop och de gifte sig den 24 oktober 1948, även om mormor och morfar muttrade.

Mormor tyckte inte om det och undrade över hur mamma kunde ha ihop det med en så svart karl. Hon gillade inte alls pappas mörka färger och morfar kan man tänka inte var helt nöjd över att hans dotter hade förfalskat hans namnteckning. Vad morfar egentligen protesterade mot har jag ingen aning om.

Båda mina föräldrar var sociala varelser och visste att roa sig. De var värdpar på bröllop, dansade, sjöng och ordnade fester innan vi barn kom. Pappa var till och med och tävlade i jitterbugg i Stockholm innan han träffade mamma. Om jag inte minns fel så blev han tvåa. Döm om hans förvåning och sorg när han insåg att han aldrig lärt sin egen dotter att dansa, för min discodans räknades inte hans värld. Men vi sjöng desto mer tillsammans i stället.

Mammas gamla löständer ersattes så småningom med en uppsättning porslinständer som hon beställde från Tyskland. Hon var mycket stolt över dessa tänder för de hade en personlig prägel med guldlagning i sig. Hon använde sina löständer, eller kanske kan man säga sin brist på tänder på ett makabert sätt, för om jag inte lyssnade på vad min mamma sa när jag var liten sa hon att ”passar du dig inte så hämtar jag den fula tanten” och så gick hon ut och tog ur löständerna och kom in igen.

Jag tyckte inte om den ”fula tanten” för det var ju min mamma men ändå inte. Förmodligen var det effektivt och så slapp hon vara arg, något som hon hade mycket svårt för att vara, mamma var ofta för snäll. Mammas löständer har aldrig varit en hemlighet och hon lärde mina barn att borsta dem. De tyckte det var mäktigt att mormor kunde ta ut sina tänder och skrattade högt där de stod på dass med hennes tänder och en tandborste.

Mamma var en bullmamma som matade alla och hade en ängels tålamod. Hon väckte dessutom alltid min kompisars fascination när de träffade henne och såg henne sitta i köket där hon drack kaffe och rökte sin pipa. Hon rökte pipa fram tills jag kom upp i tonåren och hon började jobba på Krokslätts sjukhem i Göteborg, då piprökning blev så opraktiskt att hon gick över till cigaretter istället. När hon riktigt var i form kunde hon även spå i sump, handen eller med kort, vilket många kompisar gjorde stora ögon över.

Mamma föddes i en tid av fanatisk renhetsiver på socialpolitikens område. Inflytelserika personer i Sverige hämtade inspiration från nationalsocialisternas Tyskland. Detta kom att påverka hela mammas uppväxt. I Sverige bestämmer riksdagen utöver detta att det ska vara fri fart på våra vägar, television demonstreras för första gången på biografen Röda Kvarn i Stockholm och den svenske ärkebiskopen Nathan Söderblom får Nobels fredspris för sitt ekumeniska arbete. Lagen om åtta timmars arbetsdag antas definitivt i Sverige efter en försöksperiod på elva år samtidigt som Oslokonventionen undertecknas för att hålla tullarna mellan de nordiska länderna nere, vilket dock misslyckades. I Sverige blir folkstyrelag obligatorisk i kommuner där skoldistriktet sammanfaller med kommungränserna och där det finns kommunfullmäktige. Och livet går vidare.

Mamma som ung

Livet förändras

Mamma och pappa hade under sin livstid fått se stora förändringar. Man skulle kunna säga att de var efterkrigsbarn. För mellan 1930–1945 utkämpades andra världskriget som är den hittills mest omfattande och blodigaste konflikten i mänsklig historia. Femtio- till sextio miljoner människor miste livet under kriget, varav ca 13 miljoner i Förintelsen.

Mina föräldrars barndom präglades av allt från svält och armod, till tvångssteriliseringar, tvångsomhändertagande av barn och barn som blev satta på barnhem eller inlåsta trots att de inte gjort något ont. Dessa barn är idag gamla och i många fall arga, över hur samhället har försökt fostra bort ”tattaren” ur dem. Samhället hade tagit ifrån dem såväl familj som kultur. Som resande handlade det om att gömma sig så att inte samhället tog barnen eller steriliserade de vuxna.

I den samhällsanda som rådde under 1930- och 40-talet, ja ända fram till 70-talet, sågs resande som ett hot mot folkhemmets framväxt och den moderna stat som var på gång. Detta har gjort att vi har blivit ett ”hemligt” folk, vi har många gånger fått dölja vår identitet för att överleva och ha någonstans att bo. Liksom identitet skapas och förändras kultur hela tiden i samspel med omgivningen. Som människa påverkas man av sin närmaste omgivning men också av samhället i stort.

För minoriteterna är de svenska koderna viktiga att lära sig och detta sker både på ett medvetet och på ett omedvetet plan. När jag har intervjuat resande i olika sammanhang säger de att det kan kännas som en trygghet att ha släkt och familj nära. Inom resandekulturen är det mycket uttalat att familjen/släkten är viktig.

Mina föräldrar såg hur solidariteten och ekonomin blomstrade. Hur barns rättigheter togs tillvara och hur lagarna förändrades till att bli mer allmänmänskliga och mindre rasistiska. De har varit en del i att skapa det välfärdssamhälle, med fackföreningar, fri sjukvård och dagis för barnen. En välfärd som idag är på väg att nedmonteras och privatiseras. Det är tur att de slipper se hur deras strävan för att alla ska få det bättre håller på att gå om intet.

Förändringen i samhället var en del i min och mina bröders verklighet och en del i vår uppfostran. Vi skulle inte behöva uppleva det som våra föräldrar hade gjort. Att mamma hade varit hungrig som barn gjorde att hon matade alla som kom i hennes väg. Det var ingen risk att någon gick hemifrån oss utan att ha fått något i sig. Hennes förtvivlan när jag som barn matvägrade kan jag endast föreställa mig. Jag hade också väldigt lågt blodtryck så när jag tvärreste mig och skulle springa i väg kunde jag lika gärna svimma.

Mamma var orolig för att jag inte åt och mitt låga blodtryck så hon tog mig till en läkare. När jag kom dit charmade jag honom totalt genom att dansa på tårna för honom. Han undersökte mig och sa sen ”en sådan gracil dotter ska du vara stolt över, får du i henne ett ägg om dagen så ska du vara nöjd”. Så jag åt ett ägg om dagen. Jag fortsatte att vara liten och smal, tippa omkull med jämna mellanrum och åt som en myra.

Min mamma förstod sig inte på mig, vi var varandras motpoler, jag var nog mer lik pappa än henne. Hon visste aldrig hur hon skulle hantera mitt humör och min energi, hon försökte på alla sätt med mer eller mindre lyckad framgång.

Ett tag sa mamma till mig att leva ut när jag blev arg, men det blev inte bättre för det, snarare tvärtom. Sen försökte hon muta mig i matsituationerna.

Hon kunde laga flera maträtter efter varandra för att jag skulle äta, men det hjälpte inte heller. Till sist försökte hon ignorera mig och inte vet jag om det heller hjälpte. Jag var nog inte helt enkel som barn och jag tärde på min mammas tålamod.

Här är jag kanske fem år.

Mormor ringde idag. Hon var tydligen sur på mamma som "inte ens svarar på samtal nu för tiden" (mamma hade visst missat ett samtal, den banditen, under tiden hon satt i möte). Så nu hade mamma visst fått sparken som personlig alltiallo. "Och då tänkte jag på dig, att jag borde sätta dig i arbete i stället".

Så nu ska jag åka 13 mil enkel väg för att dela hennes mediciner, köpa en "rullstol" (det visade sig att det var en kontorsstol hon skulle ha att rulla runt i lägenheten på, det går visst inte undan nog när hon går själv). Rullstolen ska provas ut genom hon sätter sig på olika stolar, och sedan knuffar jag henne. Om stolen är bra kan man märka det på att den inte tippar, berättade hon. Jag skulle också få den stora äran att städa ur hennes köksskåp, och tvätta kläder.

Jag längtar efter att få bli så där gammal. Inte att bli sjuklig, och mer hörselskadad förstås. Men att med en sådan naturlighet kunna köra med sin omgivning och förvänta sig att hela släkten släpper allt de har för att man behöver nåt.

Linda

Kläder

Mamma sydde alla våra kläder ända fram till hon började jobba. Vi hade alltid senaste modet, och vi barn var alltid först med allt i vår lilla stad. Jag tror att hennes sömnad bottnade sig både i att vi var fattiga och att hon hade ett genuint intresse i att skapa. Hon kollade modetidningar och kopierade dessa kläder till mig och mina bröder. Jag lovar att jag var den mest välklädda flickan i hela Kungälv. Mina kompisar suckade av avund över min garderob.

När mamma kom in i ett il av sömnad fick alla andra sysslor vänta för då sydde hon över hela huset. Det var tyger, mönster, trådar och andra kläder överallt, det stod disk i travar och smutstvätten bildade stora högar på toan för vi var många i familjen. Men snyggt blev det och roligt hade hon. En av mina bröder erbjöd sig att städa och diska bara hon sydde den där jackan eller de där byxorna han ville ha innan helgen och då sydde hon.

Jag var den första i hela Kungälv som hade kortkort, och den kjolen var verkligen kort. Jag minns inte hur gammal jag var men det måste varit i slutet på 60-talet. Det jag minns är hur folk vände sig om när jag kom i min leopardmönstrade korta kjol. Minikjolen som den också kallades var ett populärt mode och det var inte bara för att det var ett mode utan för att det också var en symbol för frigörelse och jämlikhet. Senare gick alla i kortkort, men jag var först. Mina första köpta byxor fick jag i tonåren och det var ett par V-jeans, gissa om jag var stolt.

Kläder har alltid varit min mammas passion så när jag började revoltera i tonåren och vägrade vara modemedveten blev det kaos hos familjen Lundqvist.

Jag minns särskilt en gång när jag behövde ett par nya jeans och hon tvingade mig att köpa en fiskarolle och en jeansjacka också, fast jag inte vill ha dem, för att det var det som var modernt. Hon var stenhård och sa att om jag inte också köpte dessa två plagg fick jag inga jeans. Jag gav efter och köpte alla tre plaggen. Ollen använde jag men jackan den sålde jag billigt till en som inte hade råd att köpa en, vilket jag aldrig berättade för mamma.

Det var bara när jag och pappa var ute och handlade som jag kunde lyssna till smakråden, men det berodde förmodligen på att vi hade lika udda smak båda två och att han tyckte att jag var snygg i allt.

Jag i nian

Flytten till Kungälv

Vi bodde i Göteborg från det jag var tre år och flyttade till Kungälv när jag började tvåan. Vi lämnade vår lägenhet på Växelmyntsgatan i Göteborg för ett radhus på Fridhemsgatan i Kungälv. Radhusen låg nedanför husen med lägenheterna, det var här arbetarna i staden bodde.

Första dagen i den nya Gula skolan, eller som den egentligen hette Övre Fontinskolan, hamnade jag i slagsmål med Annika. Annika var också nyinflyttad, från Brastad om jag inte minns fel. Fröken kom ut och särade på oss och sa att hon förstod att jag "skulle vara till besvär som kom från Göteborg". Ni minns kanske att min vän i Skellefteå sa något liknande när hon var arg på mig, så det där med att komma från Göteborg innebar tydligen att man var lite besvärlig. Även denna fröken ansåg att jag skulle gå hos en talpedagog, denna gång för att jag pratade göteborgska. Men nu sa mamma att det fick vara bra, så det blev ingen talpedagog och det är förmodligen därför jag fortfarande har kvar min göteborgska dialekt trots att jag bott i Skellefteå i över trettio år.

Min lärare i lågstadiet var inte särskilt förtjust i mig efter den där första dagen och jag var livrädd för henne. Hon var en gammaldags lärare som ansåg sig ha rätten att lyfta barn i håret och på andra sätt fysiskt visa att hon misstyckte olika saker. Jag skolkade första gången i trean från hennes lektion. Jag kom för sent på morgonen och vågade inte gå in på hela dagen så jag lekte i skogen tills det var dags att gå hem.

Förutom rädslan för denna lärare i lågstadiet så handlar mina dåliga minnen om bamba. De tyckte jag var så liten att de alltid la på lite extra på min tallrik och sen sade de att "du går inte här ifrån förrän du har ätit upp".

Det blev många luncher där jag satt kvar till sist och försökte få i mig maten för att sen gå på toa och spy upp den. Äcklad såg jag på maten i toan och undrade varför de var så elaka. Min lösning blev att inte gå in till bamba för att slippa att de tvingade mig att äta. Det var i och för sig inte ett problem för mig att vara utan mat, jag hade inte särskilt utvecklade hungerkänslor och kunde lätt vara utan mat i flera dagar. Ett glas vatten dövade också hungern om den uppstod.

Jag tillbringade mycket tid i skogen som låg mellan hemmet och skolan. Jag byggde kojor och klättrade i berg. Naturen har alltid varit viktig för mig och var jag än har bott har jag alltid hittat min skog där jag har hämtat kraft och lugn. Tvåan och trean var förknippat med mycket rädsla för att göra fel och ett utanförskap som jag inte förstod. I mellanstadiet bytte vi lärare så det var en bättre period i min skolgång.

Jag tillhör den generationen som har gått i skolan på lördagar. Jag minns inte när jag slutade gå i skolan på lördagar, i några skolor fick man inte lördagsledigt förrän efter 1967, men när det gäller Sverige i sin helhet var det först under 1969 som femdagarsveckan hade genomförts i samtliga skolor. Det var ganska mysigt att gå i skolan på lördagar. Vi gick bara halva dagen och fick därför ingen lunch utan hade med oss en frukt eller nåt annat fika. Sen gjorde vi nästan alltid bara roliga saker på lördagarna, så det var ingen belastning.

Pappa jobbade också på lördagarna så när vi skulle åka till Norrland packade mamma bilen och inväntade att vi barn skulle komma från skolan och att pappa skulle sluta jobba innan det bar av efter vägarna upp genom landet.

Tant Berta, en dam det slurpar om

Det har alltid varit en strid ström av människor som kommit och gått i vårt hushåll. Förutom mina och mina bröders kompisar som alltid var välkomna så kom och gick släkten.

Det fanns också andra, jag minns till exempel tant Berta som flyttade in i mammas och pappas sovrum. Mamma och pappa tog mitt sovrum och jag sov i en skrubb under trappen. Ett tag minns jag också att de sov i vardagsrummet. Tant Berta bodde i flera år hos oss. Pappa hade träffat henne när han renoverade ett hus var granne till tant Bertas. Han tyckte synd om henne, hon var gammal och ensam. Han åt ofta sin lunch hos henne och delade med sig av sin korv och sina kanelbullar. När hon sen blev sjuk i cancer och inte klarade sig själv var det självklart att hon flyttade hem till oss. Hon blev kvar hemma hos oss tills hon dog.

Tant Berta bodde i det största rummet i övervåningen i vårt radhus och med jämna mellanrum kom det en läkare dit och det hördes slurpande ljud från rummet. En gång hade de inte stängt dörren ordentligt så jag kikade in och såg hur han där tömde hennes lungor på vätska med en maskin som gav ifrån sig ett slurpande ljud. En grumlig vätska som samlades upp i en glasburk. Sen upptäckte de mig och stängde dörren så vad som hände sedan vet jag inte.

Tant Berta var en snäll men respektingivande dam. Det där slurpandet gjorde henne även lite mysko för jag förstod inte riktigt vad ljudet innebar. Ett tag tänkte jag att de -sög upp hennes själ men så kunde det inte vara för hon var som vanligt efter slurpandet om än lite tröttare. Jag brukade handla karameller till henne, hårda karameller som såg ut som apelsin- och citronklyftor. Hon stack till mig en slant ibland när jag hade suttit och pratat med henne.

Vad vi pratade om minns jag inte, men jag vet att jag tyckte om att vara hos henne fast mamma ofta sa till mig att inte störa tant Berta. Fast jag tror inte att jag störde utan att hon tyckte om när jag var där. När det började lida mot slutet för Tant Berta lades hon in på lasarettet.

Mamma var hos henne en av de sista dagarna hon levde och mamma fick lova henne att när hon dog skulle mamma öppna fönstret så att hennes själ kunde flyga ut. Sen sa hon till mamma att "Jag kommer tillbaka som en liten fågel och pickar på fönsterrutan. Jag kommer inte äta med de andra fåglarna utan ska ha maten nedanför fönstret". Så dog tant Berta och mamma gick dit och öppnade fönstret för att släppa ut hennes själ, precis som tant Berta hade velat att hon skulle göra.

Senare när vi hade flyttat till vårt hus på Östra gatan i Kungälv så kom det en fågel och satte sig på fönsterbrädan och pickade på rutan och jag ropade på mamma att tant Berta var på besök. Mamma uppskattade inte mina glada tillrop, hon kastade ut mat så fåglarna skulle få. Men den lilla fågeln satt kvar och pickade på rutan och mamma rös. Sen gav hon mig lite fågelmat och sa till mig att lägga maten under fönstret.

Så jag gick ut och gav fågeln mat under fönstret och den flög ner för att äta. Efter det såg vi alltid till att det fanns mat till den lilla fågeln under fönstret och den var en återkommande gäst hos oss. Tant Berta återvände precis som hon hade sagt.

Vi var lite exotiska

I radhusområdet blev vi betraktade som lite exotiska, vi åt surströmming och hade huset fullt i folk jämt. Förutom alla andra så flyttade ibland mina bröders kompisar hem till oss när de behövde en paus från sina hem eller hade blivit utslängda. Dörrarna in till det Lundqviska huset stod alltid öppna för de som behövde.

Det fanns många barn att leka med och ibland ville jag inte gå in när mamma ropade. "Lillan, LILLAN" ropade hon och jag låtsades inte höra. Sen ändrade hon tonfall och började ropa Britt-Inger med långa rrrrr, sen kom det "Britt-Inger A" och då gav jag mig till känna för jag var livrädd att hon skulle avslöja mitt andranamn som är Astrid för det namnet skämdes jag oerhört över. Jag hade blivit uppkallad efter farmor och enda nyttan jag hade av att heta Astrid var att jag ärvde en väggklocka när hon dog för att jag hette Astrid. Jag hade klarat mig utan den klockan. Jag vet inte varför jag tyckte så illa om namnet då.

Jag minns Fridhemsgatan med värme, där lekte ofta med en tjej som hette Lena och ibland var hennes lillasyster Annika med. Lena var några år äldre än mig och bodde tvärs över gatan i ett stort hus. Hon kom från en stor familj som var religiösa, något som jag tyckte var lite spännande men aldrig riktigt förstod, religion var ingen stor del i vår familj. Hos Lena hade de en bokhylla fylld med böcker, helt otroligt fantasieggande och vackert. Det fanns särskilt en bok som vi ofta tittade i, där kunde man se förkrympta huvuden och läsa om märkliga saker i andra länder. Jag tror att min beundran för böcker väcktes där hos dem, även om det var pocketböckerna som så småningom skapade min läslust.

Jag tyckte att deras böcker var så vackra och de stimulerade min fantasivärld, en värld som redan var ganska stor. Jag kunde det där med att skapa berättelser, inte helt sanningsenliga, men vad gjorde det.

Jag kom från en berättande familj så att berättelser var viktiga var nog inte så konstigt. En gång i lågstadiet så skulle vi skriva om vad vi hade gjort på jullovet och jag ville passa in och berätta om något spännande som inte var helt sanningsenligt men jag levde mig in i det så mycket att jag tyckte det var trovärdig. Det jag sa var att vi hade varit i Norrland och sen skrev jag en berättelse som innehöll slädturer, renar, kåtor, norrsken och allehanda magiska upplevelser. Skulle jag nu fantisera så kunde jag lika gärna dra på ordentligt. Jag var mycket nöjd med mitt verk när jag lämnade det till lärarinnan. Hon sa aldrig något om min berättelse, men så klart fattade hon att jag skarvade.

Många saker var väldigt viktiga hemma hos oss.
Man fick aldrig se ned på någon, alltid visa respekt för äldre.

Djuren

Djur har alltid funnits med som en del av min uppväxt. Många av mina släktingar bodde på landet och hade kor, hästar, grisar, höns och andra djur som tillhör bondgårdslivet. Ett av mina stora minnen av min mormor vara att vi inte fick döda myror och spindlar utan hon sopade upp dem och bar ut dem. Under min uppväxt hade även mormor och morfar hönor, kor och grisar.

Hemma hade vi fler husdjur, såsom hundar och katter. En gång köpte mamma en galen lite apa som inte gick att ha i möblerade rum. Mamma tyckte synd om den och försökte vänja den vid att vara lös. Det funkade inte, den gick bärsärk, bet oss barn och uträttade sina behov på de mest märkliga ställen och inför den som ville se på. Den gillade min pappa som hade stubb och satte sig på pappas axel för att undersöka hans huvud på löss och annat gott. Bosse smög på andra sidan av pappa och började pilla i pappas huvud han med. Apan blev galen, den skrek, slog och gick till attack mot Bosse. Den vaktade pappas skalle med sitt liv. En bekant som var ensamstående tog sig an vår apa för att den skulle få bo där det var lugnt. Men det djur som jag har mest minnen av är en grå jako, en papegoja som vi lärde att prata. Den utsatte oss alla för sina spratt och gav oss många minnesvärda stunder.

Varje morgon när alla skulle vakna och gå i väg till skola och arbete gick mamma runt och väckte oss alla. Den som var svårast få upp var min bror Hans och när mamma kom till hans dörr och sa “Hans, du måste gå upp nu!”, startade cirkusen. Gojan satt i gång att upprepa frasen “Hans du måste gå upp nu!” i alla möjliga och omöjliga tonlägen. Hon slutade inte utan fortsatte tills hon hörde Hans tunga, arga steg närma sig.

Då satte hon sig i mitten av buren, burrade upp sig till en boll och skrek rakt ut. Allt medan Hans svor åt henne och sa till henne att hålla käft. Gojan skrockade gott när han gick därifrån precis som hon visste vad hon gjorde och njöt av att reta honom. Varje morgon upprepades detta.

Mina kompisar var lite imponerade av vår papegoja som kunde prata och försökte få henne att prata när de kom. Det gjorde hon aldrig, hon teg som muren när man ville att hon skulle prata, men när vi sen gick in på mitt rum drog hon igång. Hon ropade mitt namn och lät precis som min mamma, mina kompisar undrade om jag inte skulle svara min mamma som hela tiden ropade. När jag sa att det var gojan och att mamma inte var hemma skrattade de gott.

En annan gång knackade det på dörren och utanför stod Jehovas vittnen. Mamma brukade alltid bjuda in dem på en kopp kaffe för hon tyckte synd om dem, men den här gången blev det inte så. Mina bröder hade under en längre period försökt att få gojan att svära, vilket hon vägrade i sten. Men nu när Jehovas vittnen precis tagit steget innanför tröskeln drog hon i gång. “Helvetes, jävlar, fan och dra åt helvete!” sa hon. Mamma ursäktade sig och sa att det var gojan men när Jehovas började prata skrek hon “Håll käften!”. Då skämdes mamma så mycket att hon föste ut dem genom dörren allt medan gojan svor som en hamnsjåare inifrån vardagsrummet. Efter det släppte hon aldrig mer in Jehovas vittnen. Pojkarna fick veta att de levde när de kom hem.

Gojan var en del i vår familj och var med oss på våra resor genom landet. En gång stannade polisen oss och tittade på mina föräldrar och sa, visst vet ni att ni inte får ha personer i husvagnen när ni kör? Det har vi inte heller svarade de, men polisen ville att de skulle öppna husvagnen för han trodde dem inte.

De skrattade gott alla tre när de öppnade vagnen och polisen såg den pratande gojan. Men en dag när jag var i tonåren och var hemma från skolan och sjuk mådde inte gojan bra. Jag ringde mamma på jobbet och undrade vad jag skulle göra. Hon sa att jag skulle ge henne vatten och kolla till henne under dagen så skulle hon ta itu med det när hon kom från jobbet. Gojan hade fått en förkylning och under natten förvärrades hennes tillstånd så att hon dog. Hon hade funnits i vår familj under många år och saknaden var stor, framför allt blev det fruktansvärt tyst i vårt hus utan henne.

Gojan vi hade kallades bara för gojan.
Jag tror inte att den hade nåt annat namn.

Plånboken

Vi hade stannat och tankat. Pappa kom in i bilen igen och vi fortsatte vår resa. Efter en stund säger pappa,
-Var är min plånbok?
ingen visste. Vi letade igenom hela bilen, den var borta.
Åh nej, sa pappa, jag måste ha lagt den på kofångaren när jag tankade och glömt av den. Hur skulle vi nu ta oss vidare på vår resa?
Vi vände och körde tillbaka. Efter en stund såg vi kvitton och pengar som fladdrade i vinddraget från bilen nere i diket.
Vi stannade bilen, hela familjen letar pengar och kvitton. Vi hittar det mesta förutom några kvitton, och det bästa av allt, vi hade hittat mer pengar än vad som fanns i börsen från början, sa pappa! Vilken tur. Nu vände vi om igen och körde vidare på vår resa.

Min barndoms fyllegubbar

Mina föräldrar var socialt engagerade, mamma så småningom med familjehemsbarnen och pappa med alkisarna. Flera av familjehemsbarnen är fortfarande en del av min utökade familj. Men där fanns också Ryssen, Bengt Sleva, Dansken och alla andra snälla gubbar som pappa hade med sig på bygget. Det fanns alltid någon som behövde tjäna sig en slant eller ha en säng att sova i, av en eller annan anledning. Jag visste aldrig i förväg hur många som fanns till frukost eller till kvällsmat.

Mitt starkaste minne av dessa gubbar var att de alltid var arbetsklädda och att det ofta fanns en arom runt dem av nikotin, alkohol och svett. Vilken av dofterna som dominerade berodde lite på vilken dag i veckan det var och vilken tid på dygnet jag träffade dem. Det fanns en värme hos dessa gubbar som jag upplevde som en ynnest att få känna och Bengt Sleva var snällast av dem alla. När han var hemma hos oss och hjälpte till med att fixa huset på gården var jag med honom. Han ordnade en liten slägga till mig som vi döpte till Sluggo och så fick jag vara med och bygga. Enligt Bengt Sleva var jag världens minsta och bästa hantlangare, vilket jag var oerhört stolt över.

Men trots Slevas berömmande ord var Ryssen ändå min favorit bland de gubbar som kom och gick hemma hos oss. Han var en stor karl som hade varit skräddare och det spelade ingen roll hur bakis och skakis han än var så kunde han trä en nål och tråd. Vid juletid spelade han kort med sina vänner och då bad han få en ring i stället för de pengar de spelade om. Han kom med ringen inslagen i tidningspapper till mig på julafton, ringen var en billig imitation, men jag kunde inte blivit gladare för en ring i guld med diamanter. Jag kramade honom och tackade.

Mamma tog fram två öl, den ena värmde hon på i en kastrull med vatten på spisen så den skulle bli ljummen. Ryssen kunde inte dricka kalla öl, och den andra stoppade han i innerfickan. Julen var enda gången på året som Ryssen fick öl hemma hos oss, det var mamma noga med.

När det sen blev modernt att göra draperier av ölringar bad jag Ryssen samla in dessa åt mig. Han drack själv bara flasköl men efter att jag hade bett om ölringarna tog han reda på alla ölringar han kom över och varje söndag lämnade han ett tobakspaket fullt med ölringar i brevlådan. Jag gjorde mitt draperi av alla ölringar och Ryssen levererade så det räckte till gardiner också. Sen gick modet över och Ryssen fortsatte att leverera ölringar. Jag hade inte hjärta att säga till honom att jag inte behövde fler. Men när jag hade fått så många att jag hade kunnat klä in hela mitt rum tackade jag så mycket för alla ringar och sa att jag inte behövde fler. Han sa då att det bara vara att säga till så skulle han fortsätta att leverera. Finaste Ryssen, han hade fått ett uppdrag och det hade han tagit på fullaste allvar.

Svensk medborgare äga rätt att bygga och bo var de vill i det här landet.
Pappa menade att det stod i grundlagen, vilket nog var en egen tolkning.

Försörjningen

Pappa drev egen byggfirma och hade fått ett papper på att han var byggmästare, sa han. Det var stort för mig som barn, han hade ett slags bevis på hur duktig och märkvärdig han var. Jag fick aldrig se pappret men han hade ju sagt det så det var så klart sant. Att firman med nöd och näppe bar sig var en annan historia, han var byggmästare. Pappa ville inte vara beroende av andra som kunde bestämma om han skulle få jobba eller inte. Han ville äga makten över vår försörjning själv.

Pappa var egen företagare men vi tillhörde definitivt en arbetarklass. Klasstillhörighet bestäms av den sociala miljö som vi befinner oss i och sättet vi försörjer oss på. Mammas huvudansvar var för hemarbetet, något som ofta påverkar jämlikheten mellan kvinnor och män, inte minst i arbetslivet men fördelningen av hemarbete kan inte bara förklaras med klass utan där har genus också stor betydelse. Samtidigt kan det som utifrån ett håll förstås som ojämlikhet utifrån klass ses som ett uttryck för maktrelationer utifrån etnicitet eller härkomst. Vad är hönan och vad är ägget?

"Det är bara hästar och idioter som arbetar, och vid det här laget är det slut på hästarna" brukade pappa säga efter en riktigt jobbig arbetsdag. Han började jobba redan i Kalix, som väldigt ung, och fortsatte tills han dog och vid det laget var kroppen ordentligt utsliten. Att arbeta hårt fysiskt, och se till att familjen fick det de behövde i form av mat, kläder, boende, och utbildning, det var hans botemedel mot fattigdom. Och ingen kunde arbeta som han. Att arbeta fick vi barn också lära oss i tidig ålder. Vi fick vara med och göra det vi kunde utifrån vår ålder. Det skapade både en delaktighet och att vi som barn förstod att allt som gjordes skedde utifrån att någon presterade på något sätt.

Inget kom som någon skänk från ovan. Arbete handlar också om en gemenskap, ett vi, för att avslutas med en belöning, något som ibland handlade om att vi fick pengar för det vi utfört men lika ofta handlade eller oftare handlade det om att vi fikade eller åt ihop.

När vi var uppe hos släktingar på semester handlade det ofta om att vi deltog i deras arbete, vi hässjande hö eller så deltog vi i de andra sysslor som hörde sommaren till. Att vi skull hjälpa till i dessa sysslor var en självklarhet. Lika självklart som att vi bodde hemma hos släkten när vi kom dit, fanns det hjärterum fanns det stjärterum och då ingick det också att hjälpa till med det som för årstiden eller dagen skulle göras.

Mycket av mina minnen om gemenskap handlar lika mycket om gemenskapen i ett arbete som att vi hälsar på och äter eller fikar.

Man känner sina löss på gången, är ett gammalt kärt uttryck. Vi resande känner oftast igen varandra utan ord, och vi välkomnar det vi ser.

Drömmen är norm

Under hela min uppväxt satt jag och lyssnade när de vuxna berättade sina historier. De kunde handla om olika affärer, dagens arbete eller om resandefolket. Jag satt där tyst och försökte göra mig osynlig så att ingen skulle lägga märke till mig. Men mamma såg mig alltid och jag fick lova att inte berätta det jag hört för någon. I min barnafantasi växte de här berättelserna till något fantastiskt. Jag visste någonting som de andra inte visste, jag var speciell, vi hade en hemlighet, vi var resande. I min värld var detta något märkvärdigt, något att avundas.

Människor kom och gick hos oss. Berättelserna varvades med mammas ord om tystnad och hennes försäkran om att ”ifall myndigheterna kommer och tar er så kommer jag lägga mig på trappen utanför tills jag får igen er”. Som barn förstod jag aldrig varför de skulle hämta oss, men det verkade vara sådant som myndigheterna gjorde. Som tur var kom aldrig myndigheterna, men skräcken för myndigheterna satt i långt upp i vuxen ålder, om än inte alltid på ett medvetet plan.

Senare i livet såg jag kopplingen mellan hennes ord och resandefolkets historia. Som barn drömde jag om att bli sjuksköterska och hjälpa människor. Kanske inte så konstig dröm med tanke på alla de människor som fanns hos oss som mina föräldrar hjälpte.

När jag föddes började kvinnorna synas på arbetsmarknaden. Det skedde framför allt på grund av utbyggnaden av barnomsorgen, något som mamma aldrig anlitade. Inga myndigheter skulle ta hand om hennes barn. 60-talet blev även ett genombrott för den solidariska lönepolitiken. Man skulle få lika lön för lika arbete, något som pappa gillade.

Jag växte upp och någonstans insåg jag att vi varken var något att avundas eller var märkvärdiga i andras ögon och vi var heller inte norm, det var vi som avvek. Jag sörjde ett tag över att min dröm gick i kras och kände mig lite lurad. Jag var fortfarande speciell, jag hade fortfarande en hemlighet och jag var fortfarande resande, jag var det bara inte på det sättet som jag i min fantiserande barnavärld hade målat upp. Vi var inget andra avundades, vi hade degraderats till att vara ett skällsord, ”tattare”. Vi passade egentligen inte in.

”Tattare”. Det var så de kallade oss på barnhemmet.
Vi fick ofta stryk, och varje gång någon stulit något så fick vi skulden.
Vi hade det i blodet, sa de.

Curt Magnusson

Resande en utsatt grupp

Resande har varit en utsatt grupp i mer än ett avseende och i synnerhet gruppens kvinnor har varit drabbade. De har gått igenom steriliseringar, aborter, omhändertagande av barnen, utanförskap, förföljelser och fattigdom. Resande har alltså fått arbeta hårt med sin överlevnad både som grupp och som individer. Många resandefamiljer splittrades och barnen placerades bort av samhället.

I Sverige steriliserades under åren 1935–1975 närmare 63000 människor (inte bara resande) på grund av lagar som stiftades 1934 och 1941. År 1934 var det de ”psykiskt undermåliga” som i första hand var måltavlan.

Steriliseringsfrågan hölls sedan vid liv också under debatterna 1941. Det fanns även personer som ville införa en lag om tvångssteriliserande av ”tattare”, men denna lag klubbades inte igenom. Det blev i stället möjligt att sterilisera av sociala skäl och inte bara av medicinska. År 1944 gjordes den sista officiella registreringen av resande till följd av ett direktiv från den svenska regeringen.

Enligt samma lagar omhändertogs också barnen till resande och placerades på barnhem, adopterades bort eller placerades ut hos bönderna. Resandefolket har haft en stark överlevnadsförmåga, förmodligen för att de har anpassat sig till samhällsutvecklingen. Utsattheten har också stärkt familje- och släktbanden. I dag har vi inte samma problem som tidigare och vi lever i en ny tid, men i många avseenden i en gammal struktur.

Foto Lillan Støen

Klass och hierarkier

Inom gruppen resande finns det några resandefamiljer som menar att de är av ”djupa släkter”, vilket innebär att släkten/familjen anser sig vara oblandad eller med mycket litet inslag av uppblandning. Man skulle kunna kalla dem en slags resandearistokrati. Nu är inte inställningen till blodsarvets betydelse homogen utan skiljer sig åt lite beroende på vem som yttrar sig, som en sorts egen, intern blodsrasism.

Några menar att om man inte ”lever som resande” och uttryckligen identifierar sig med kulturens traditioner så är man heller inte resande även om man har blodsbanden. Resande med det här synsättet ser inte dem som fått reda på att de är resande genom att de har släktforskat som “riktiga resande”. Det gör de inte heller när det gäller alla de som har blivit omhändertagna som barn och tappat kontakten med sina rötter då de varit placerade på barnhem eller i fosterhem. Bägge dessa grupper har inte ”levt som resande” och då spelar det ingen roll om de har blivit tvångsomhändertagna eller om föräldrarna dolt det för dem. En egen intern kulturrasism i stället för blodsrasismen som nyss beskrivits.

Nu delar inte alla denna åsikt utan det finns andra som tvärtom menar att blodsbanden är det som fäller avgörandet och att arvet finns där även om man inte väljer att leva ett så kallat traditionellt resandeliv. Det finns också resandesläkter som menar att de har ett utomromskt ursprung och att de sedan medeltiden invandrat från olika delar av Europa. Dessa släkter är förenade i samma resandekultur och talar språk som är besläktade med varandra. De som gifter in sig från majoritetsbefolkningen eller från någon annan kultur i en resandefamilj blir en del av familjen/släkten och kan bli accepterad.

Det vill säga om den som gifter in sig väljer att bli en del av kulturen genom att leva efter dess traditioner så blir den ingifte accepterad, men hen ses aldrig fullt ut som resande. Min pappa var inte resande genom blodet, men han var den av mina föräldrar som såg till att vi bevarade resandekulturen och han visade oss de olika variationerna som finns hos oss resande. För honom var mammas släkt den som var viktigast att ha kontakt med och träffa. Barnen i dessa äktenskap blir däremot betraktade som fullvärdiga medlemmar om traditionerna följs.

Som resande tillhör vi minoriteten romer och det kan man ha olika åsikter om.

Personligen tänker jag att vi ingår i minoriteten romer och att vi alla som finns i den minoriteten har ett gemensamt ursprung. Sen är det viktigt att var och en i minoriteten får äga sin egen historia. Det är viktigt för identiteten. Resandefolket kom till Norden för över 500 år sedan och är så att säga de som kom hit först. Vi är den största gruppen i minoriteten romer, vi utgör cirka hälften av gruppen men vi är också den grupp i minoriteten romer som blivit mest assimilerad.

När jag ska berätta vem jag är säger jag att jag är resande eller att jag tillhör Resandefolket för det är där jag identifierar mig, sen brukar jag tillägga att vi tillhör minoriteten romer. Okunskapen om minoriteten romer är stor, vilket är sorgligt eftersom resande och romer har funnits länge i landet.

Inkludering handlar om social gemenskap

I skolan gick det inte så bra för mig, det där med läxan var svårt. Mamma hade bara gått sex år i skolan och pappa växte upp på uppfostringsanstalt. Skola och lärdom var nog inte så viktigt utan bara man var arbetsvillig så löste det mesta sig. Mamma tog körkort trettiosju gammal och började jobba inom vården när jag började sexan. Jag hade svårt att anpassa mig i skolans hierarkiska system. Det var svårt att vara en snäll och tyst flicka när jag ansåg att min åsikt också var viktig.

Jag försökte rätta in mig i ledet under låg- och mellanstadiet men insåg att det spelade ingen roll. Hur jag än gjorde så passade jag inte in. Jag skolkade mig igenom högstadiet och tillbringade en hel del tid i OBS-klassen. När jag gick ur nian hade jag inte ett enda godkänt betyg i de teoretiska ämnena. I de praktiska däremot hade jag toppbetyg. Jag hade gett upp för länge sedan och tänkte att jag nog inte hade fått mer medskickat så det var bara att gilla läget.

I åttan passerade jag ett viktigt mål: jag hade växt så jag inte längre låg under dvärggränsen! Sen tog växandet fart så i nian hade jag blivit 1.58 lång och det är den längd jag stannade på och jag kallades fortfarande Lillan av alla.

Kompisarna var viktiga för mig, det var hos dem jag kände att jag var en del av något. Jag bestämde mig för att jag att komma ut ur garderoben och avslöja vår familjehemlighet. Jag berättade för mina kompisar att jag var resande. Jag var den jag var, oavsett allt annat, jag var Lillan, en egen person. De ryckte på axlarna och någon sa “Jaha, är det därför du är lite annorlunda?”. Jag funderade på det. Var jag annorlunda och i så fall på vilket sätt? Jag hade som sagt gått genom livet i min barnavärld och varit norm, det var inte så lätt för mig att se att jag var annorlunda.

En ny era i våra liv hade inträtt efter det att mamma hade börjat jobba och pendlade till Göteborg. Hon jobbade på Krokslätts sjukhem som biträde till att börja med men sen började hon jobba i terapin. Efter ett tag började hon plugga, på universitet, med endast en sexårig skola skulle hon utbilda sig till psykolog, tiderna var annorlunda då. Man kan inte säga annat än att hon var modig. Hemma fick vi börja reda oss själva, disken och tvätten växte på höjden i köket och badrummet. Pappa lagade mat ibland och inte var det som mammas mat även om den oftast var ätbart. Jag behövde aldrig vara ett nyckelbarn för vi gömde dörrnyckeln i ett hål i muren utanför köksfönstret.

Mammas sa när vi började få EU-migranter utanför våra affärer att historien upprepar sig.
Hon gav dem av sin lilla pension och grät hon över att människor återigen behövde tigga för att få mat för dagen.
Jag saknar henne oerhört mycket men är samtidigt glad över att hon inte behöver uppleva att vi krig i Europa igen.
För vilka minnen hade det inte väckt hos henne.

Tonåren

Tonåren var en besvärlig period i mitt liv för skolans instängda struktur låg inte för mig. Jag minns den här delen av mitt liv med blandade känslor. Under högstadieperioden hade jag två kompisar som gjorde att jag inte tappade fotfästet helt. De fick mig att känna som att jag dög som jag var. Marie-Louise var min allra bästa vän och den person jag sörjde mest när vi växte ifrån varandra. Vi lyssnade på musik från Radio Luxemburg som hon hade spelat in på sin rullbandspelare på hennes rum och pratade om livets väsentligheter. Vi var så tajta att när vi ringde varandra så var det upptaget eftersom vi ringde samtidigt.

Den andra tjejen i vår treenighet var Yvonne, som var den enda som jag kunde låna kläder av och hon av mig då vi var lika små. Ibland hängde vi tillsammans med ett helt gäng med andra tjejer som vi var ute tillsammans med. Vi gick på Playhouse, ett disco från tretton år, där upplevde jag många saker för första gången, både bra och dåliga. Av Marie-Louise lärde jag mig att det fanns annan musik än bara rock. Hon introducerade mig för populärmusik och disco. Vilken upplevelse! När jag sen träffade Johnny som älskade Jimmy Hendrix öppnade sig en ny värld för mig. Jag som bara hade hört Elvis, Fats Domino, Tom Jones och så vidare hade nu hittat en massa olika musikstilar. Jag blev helt tagen av detta nya.

Mitt problem med mat fortsatte, idag hade jag nog blivit kallad anorektiker. Fast det var jag egentligen inte heller, jag var bara inte hungrig. Jag spydde inte upp maten, ja förutom när jag blev tvingad att äta i bamba. Så varken anorexi eller bulimi stämde in på mig, men ätstörd var jag ju. Förutom att jag inte var hungrig så äcklade maten mig när jag försökte äta ändå.

Jag kan fortfarande komma ihåg känslan av hur maten växte i munnen på mig när försökte äta. Jag fattade ju att kroppen behövde näringen men det gick bara inte.

Idag vet jag att kroppen styrs av ett hungerhormon som kallas ghrelin som stimulerar aptiten genom att skicka signaler till hjärnan. Måhända hade jag en brist på detta hungerhormon. Det jag kan säga idag är att jag har inte kvar de här problemen utan är fullt normal och lika hungrig som alla andra. Ibland kan önska att jag kanske inte behövde vara så hungrig. Kanske kan det vara så att jag tar igen det jag inte åt när jag växte upp.

Jag runt 20 år gammal.

Staden som luktar kakor

I Kungälv hade man inte så stora val när jag växte upp antingen tillhörde man medelklassen och umgicks där eller så tillhörde man arbetarklassen och umgicks där. Kungälv ligger i skuggan av Bohus fästning och är en pittoresk stad med sina gamla gator. När man åkte genom staden spred sig en omisskännlig doft av kex eftersom Göteborgs kex-fabriken fanns där och Bräckboden kunde man köpa baddare och andra kakor.

I Kungälv fanns även ABC-fabriken som tillverkade tält, skridskor och annan sportutrustning men också en del fritidsutrustning så som båtar och solstolar. ABC-fabriken hade många av stadens innevånare anställda hos sig fram till de lade ner 1982. Huset byggdes senare om till lägenheter. Idag finns alltså ingen av dessa två tongivande fabriker kvar i Kungälv. Göteborgs kex flyttade efter 130 års bakande. Fabriken lades ner 2022 och byggdes upp i en ny utanför Riga i Lettland. Klassindelningen i staden var tydlig när jag växte upp.

Vi hade flyttat från Fridhemsgatans radhus till tant Bertas gamla hus som vi köpte av henne på Östra gatan mitt emot Bohusläns fästning när jag började mellanstadiet. När vi köpte huset var det ett fallfärdigt ruckel som pappa helrenoverade innan vi flyttade in. Han stred med byggnadsnämnden men innan han var klar hade i alla fall gjort som han ville, ja ibland gjorde han nog saker utan att ha fått lov också.

På Östra gatan bodde det övervägande präster och profeter, som pappa brukade säga. Fast det var nog inte riktigt sant men de flesta som bodde där tillhörde det övre skiktet i samhället med några få undantag. Vår familj var onekligen ett av dessa undantag.

I villan ovanför oss bodde Direktör Hemberg, vad han var direktör över har jag ingen aning om. Hans fru, direktörskan Hemberg, som hette Åsa till vardags, hade en tax som hette Fluor och den passade jag ibland, och fick betalt för det. Mitt första arbete tio år gammal, jag var mäkta stolt när jag fick första lönen, för jag var nästan vuxen. Sen pallade jag alla päron från Hembergs päronträd och skämdes när de skällde över de som hade stulit deras päron. Jag avslöjade aldrig att det var jag som inte kunde motstå dem när jag passerade trädet på väg ut med Fluor. Jag fortsatte att tillbringa mycket tid i skogen ovanför huset på Östra gatan, klättrade i bergen, promenerade och fantiserade mig bort till en annan värld.

När jag var tio år skulle vi inte åka upp till mormor och morfar för första gången en jul. Jag grät och var otröstlig. Fira jul i kaklukt, med gröna gräsmattor, när man kunde åka skidor, varför? Mamma gillade inte heller att pynta, hon tyckte det var onödigt att ta in skogen. Hos mormor hade vi gran med levande ljus och nu skulle vi varken ha snö eller gran. Pappa var helt förtvivlad, han köpte en bandspelare åt mig som jag fick till jul så jag skulle bli glad igen. Den hade förmodligen gjort ett stort hål i hushållskassan, men julen var förstörd för mig i alla fall även om bandspelaren kompenserade lite grann.

Året därefter skulle vi inte åka uppåt på semestern heller, förmodligen handlade det om ekonomi, men det var jag inte så insatt i. Den här gången, visa av erfarenheten från jul, satte de mig på tåget upp till Västerbotten. Jag bodde först hos min faster och farbror men där trivdes jag inte så jag åkte till min moster och morbror och där stormtrivdes jag.

Den sommaren hjälpte jag till med att hässja, åkte traktor, trampade hö, laga mat, fick en högaffel genom stortån och åkte till akuten.

Min moster skrattade gott när jag svor åt läkaren för att det gjorde ont när han plåstrade om mig. Hon berättade efteråt, med ett stort leende, att sköterskan som var med när jag drog min ramsa var pastorns fru. Allt som allt en helt underbar sommar. Mamma och pappa kom upp och hämtade hem mig igen.

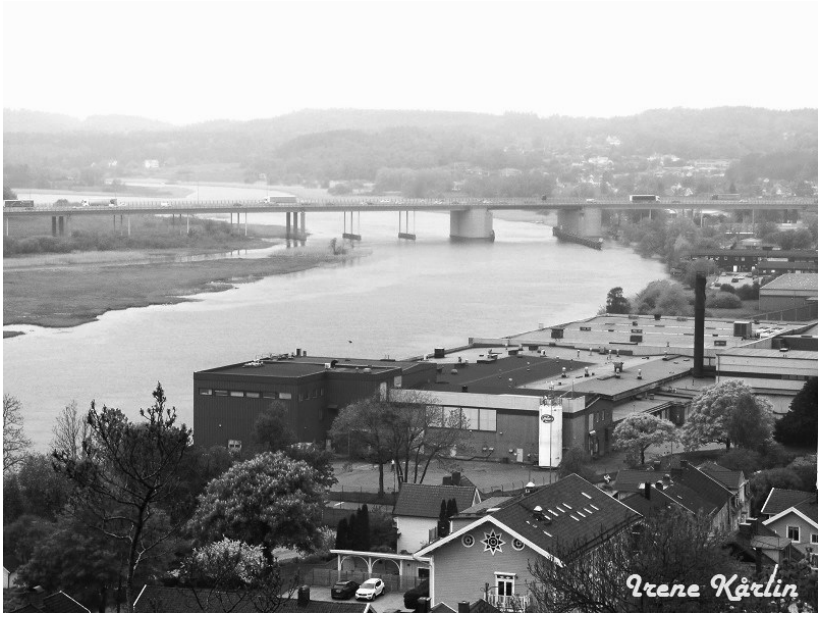

Göteborgs kexfabrik, bilden är tagen från Kärleksstigen.
Foto Irene Kårlin.

Fästningen var alltid lika intressant att undersöka och fantisera om. Den fanns alltid i mitt blickfång och min fantasi som barn.

Mer om Östra gatan

Själva gatan tillhörde en av de äldsta delarna i Kungälv. Många av husen hade sina grunder från fästningen som låg på andra sidan älven, så även vårt hus. Mitt emot bodde en äldre dam som hade sin hushållerska hos sig. Något som var mycket märkligt för mig. Jag brukade prata med hushållerskan om en massa och hon lärde mig att putsa fönsterna med tidningspapper. Det hände att jag fick komma in i huset till henne, men bara om jag var tyst så jag inte störde frun i huset. Hushållerskan hade funnits hos frun sedan hon var riktigt ung och passade upp henne och höll rent i huset. Jag frågade varför hon inte bara flyttade men hon kunde inte lämna frun, vem skulle då ta hand om henne?

Det fanns många spännande människor på Östra gatan, människor som tillhörde en helt annan värld än min. En del var lite skrämmande, medan andra var spännande att lyssna till, för att få inblick i en värld som jag inte hade en aning om. Det var där jag insåg att det fanns olika klasser i samhället och att en del, som hade pengar, verkade anse sig som bättre än de som hade mindre. Pappa brukade säga att på Östra gatan bodde det präster, profeter och familjen Lundqvist. Han hade en poäng i det för många hade en koppling till kyrkan på ett eller annat sätt och de flesta var bättre bemedlade än majoriteten i samhället även om det inte gällde alla.

De vänner som jag umgicks med på Östra gatan tillhörde arbetarklassen och vi lekte på gatan med att hoppa hage och rep. En dag stannade en herre sin bil, han bodde på gatan, och skällde på oss för att vi hade gatan som lekplats. Jag försvarade oss med att det fanns ingen annanstans att vara, sen sa jag fast ”du kanske vet något ställe vi kan vara på”.

Han blev fullständigt rosenrasande och skrek åt mig att jag inte fick säga du till honom och att han skulle prata med mina föräldrar om min uppfostran. “Gör det” sa jag, “jag bor på nummer 11!”. Sen skyndade jag mig hem för det här ville jag inte missa. Vi sa alltid du hemma hos oss och alla var lika mycket värda, det där med att säga ni till överheten var definitivt inget som gjordes i mitt hem. Han kom aldrig hem till oss och pratade om min uppfostran, tyvärr, för jag hade sett fram emot vad mina föräldrar skulle sagt till denna stroppiga herre som tydligen inte hade hört talas om du-reformen.

Du-reformen kom i slutet på 60-talet och början på 70-talet och innebar att man kunde kalla alla du oavsett vem personen var. Innan du reformen skulle man tilltala personer med status med ni. Jag var däremot uppfostrad med att säga ni till äldre personer för dem skulle man alltid respektera.

En annan sak som förändrades under 70-talet var att färgteven kom. Min kompis Barbros föräldrar var först ut bland mina kompisar att köpa en färgteve. Så häftigt! Så fort jag kunde sprang jag hem till dem och såg på teve. Pappa tyckte inte om att jag var borta så mycket och frågade varför jag hela tiden var hos Barbro. Jag sa som det var att de hade en färgteve. Det gick inte många veckor efter det så stod det en färgteve i vårt hem också. Vilken lycka!

Hemma hos Ann-Britt åt jag revbensspjäll för första gången. Hon bodde med sin ensamstående mamma i ett litet hyreshus som fanns på Östragatan. Ann-Britts pappa hade förolyckats så det vara bara de två som bodde där vilket var ovanligt för mig som kom från en stor bullrig familj. Det kändes alltid lite högtidligt att vara där, tyst och lugnt.

Sen var det Torsten, han bodde med sin mamma, pappa och sin syster Bella i ett stort hus där de hyrde ut rum. “Rum för resande”.

Jag tyckte om att vara med Torsten vi lekte på ett annat sätt än de lekar som jag lekte med tjejerna och jag har alltid gillat bättre att umgås med killar. Något som blev ganska tydligt när jag kom upp i tonåren.

Att växa upp på Östra gatan innebar också att varje gång det kom ett ordentligt åskväder skyndade jag mig att ta på mig badkläder för att sen rusa ut och ställa mig under de trasiga hängrännorna på husen och bli dränkt i det ljumma vattnet.

Det var också under den här perioden mitt läsintresse vaknade. Jag var tolv-tretton år och låg hemma sjuk, ingen var hemma och jag hade tråkigt. Jag var rastlös och gick runt i huset när jag hittade en svart säck som jag nyfiket började rota runt i. Där låg en hel massa cowboyböcker som pappa hade läst klart och mamma var less på att de låg och drällde. Jag tog upp en av dem, en "Bill och Ben" och började läsa. Bill Valentine och Ben Emerson var två cowboys från Texas som lyckades hamna i allehanda trubbel. De räddar vackra damer och övermannar skurkar. Alla böcker med Bill och Ben började och slutade på samma sätt.

Jag läste säkert flera hundra cowboyböcker av pappas utlästa böcker under min tonårsperiod och började sakta men säkert också utöka mitt intresse för böcker. Först blev det andra sorters cowboyböcker Ben Hogan, Walt Slade med flera, eller som pappa sa "kollaboysare". Efter det började jag läsa mammas pocketromaner för att sen gå in på annan litteratur.

Men dessa första läsupplevelser kommer alltid finnas kvar i mitt hjärta och får något år sedan skickade en vän några Bill och Ben böcker till mig som jag med stort nöje har återupptäckt.

Jag som konfirmand.

Konfirmationen

När det var dags för konfirmation började jag tillsammans med mina jämnåriga vänner i kyrkans regi. Men där gick jag bara ett par gånger sen gick jag hem och sa att jag inte skulle konfirmera mig alls. Mamma försökte övertala mig, men jag vägrade. Då sa hon “Okej, du slipper men du får ringa mormor och berätta att du inte ska konfirmera dig” "Kan jag väl!” sa jag lite kaxigt.

Jag tog luren, med lite pirr i magen, och berättade för min mormor att jag inte skulle konfirmera mig. Mamma visste vad hon gjorde, mormor blev jätteledsen och sa att jag var hennes enda barnbarn som inte konfirmerades och så började hon gråta. Jag hade aldrig hört denna stålkvinna gråta förut. Jag lovade henne att jag skulle konfirmera mig. Men jag vägrade gå till den vanliga kyrkan så jag åkte på ett läger i missionskyrkans regi. Man kan säga att det var en otroligt tålmodig präst som undervisade oss, Pastor Bodell tror jag han hette. Jag var mitt i blomman av min pubertet och var där bara för att jag lovat mormor, så mitt rebelliska jag kom till uttryck i en massa ifrågasättande. Jag var mycket tydlig med orsaken till varför jag var på lägret.

Det var en fantastisk tid, jag gjorde mina studier, sjöng i kören, badade, umgicks med de andra och hade som sagt en fantastisk tid. Jag fullgjorde det jag skulle, vi fotograferades i kyrkan och hamnade i tidningen. Nu var jag nöjd, jag klippte ut fotot och skickade det till min mormor som var överlycklig. Det hon inte visste var att fotot togs innan nattvarden som skulle försegla min konfirmation och den vägrade jag gå på. Mitt mål var nått när jag kunde skicka fotot till mormor. Mormor var nöjd och efter det att hon dog fick jag igen bilden från tidningen. Hon hade sparat den hela tiden. Älskade mormor det var värt att ge vika för mina tonårsprinciper för att du skulle bli nöjd och jag är så glad att jag gjorde det.

Busstationen var hemvist för alla raggare i Kungälv. Det var där vi träffades, åt och festade. Och som alla andra raggare hade vi vår raggarrunda. Vi började och startade alltid på busstationen, den självklara samlingsplatsen.

Raggarna

Som i många andra småstäder fanns det raggare som hängde på busstationen och ställde till förtret när de körde runt, runt med sina brummande bilar. Det var där jag hittade min hemvist. Jag blev accepterad för den jag var och hittade den gemenskap jag ibland hade saknat.

Jag umgicks med ett gäng med killar, vi köpte och sålde bilar oftast gamla mercedes. Eller, tanken var att vi skulle rusta upp dem och tjäna pengar, det blev sällan så. Vi festade, åkte runt på olika dansställen och skramlade ihop pengar så vi kunde laga mat dagen efter hemma hos mig. Jag bodde ett eget litet hus på mammas och pappas tomt, mina bröder hade bott där innan mig. Samma hus som jag och Sluggo hade varit med och byggt på. Jag var med i gänget på samma villkor som killarna, jag köpte in mig i bilarna och betalade bensinpengar. En del kallade mig för ”rödstrumpan” eftersom jag vägrade bli bjuden. Men det var okej, jag var accepterad. Ordet rödstrumpa var från början namnet på en medlem i den radikalfeministiska rörelsen Redstockings. Men ordet användes även på kvinnor med en andra feministiska idéer, det var nog dit jag kunde räknas.

Till mammas förtvivlan så fortsatte jag med min något udda klädstil som definitivt inte var modeinriktad och inte såg jag ut som en raggare heller även om jag försökte ibland. Jag hade bland annat en poncho som min bror köpt till mig när han var på Älvsnabben under det militära och gjorde en världsomsegling, ett pannband ihop snurrat av en snusnäsduk och Kungälvs högsta platåboots. Mina bröder hade tidigare varit med i raggarsvängen så jag kände många av de äldre killarna redan eftersom de hade varit hemma hos oss.

En av mina bröder kallades ”Tigern” för att mamma hade sytt en tigerjacka åt honom som han älskade. Det var i samma veva som hon sydde min kortkorta leopardkjol. Jag fick ärva hans namn under en övergångsperiod och kallades ibland för ”Lilltigern”, av hans gamla kompisar, men sen blev det Lillan igen.

Gänget som jag umgicks med var som en liten familj, vi höll ordning på varandra och såg efter varandra när vi var ute. Vi respekterade och tog hand om varandra när det inte gick så bra och skrattade ihop när det hände något roligt. Vi åkte tillsammans till Hoffrekullen, Fagerfjäll och andra dansbanor i en fullpackad bil där ibland till och med bagaget var upptaget. Vi stannade till på Rosenstams och käkade nattamaten som oftast bestod av hälften av varje, hälften mos och hälften pommes, det var billigt så det hade man oftast råd med. Där jobbade Veronica som jag kände sedan jag var liten eftersom min ena bror hade varit ihop med henne.

Jag är nästan född i kiosken, mamma jobbade där samma dag som jag föddes, så jag är väl född in i verksamheten. Jag började redan som 7-åring att hjälpa till, när jag sen blev tonåring jobbade jag helgerna. Som 16-åring började jag jobba dagtid för man var tvungen att vara 18 år för att jobba kvällarna. Jag stormtrivdes med jobbet och alla sociala kontakter man fick. När raggarkulturen var som störst på 70-talet tyckte jag det var extra kul, speciellt på helgerna. Trappade ner när jag blev mamma, var hemma några år, med sen drog det i tarmen och jag kom tillbaka till korvkiosken, där jag jobbade fram till nyårsafton 2003/2004 då vi lade ner verksamheten. Jag stängde luckan tillsammans med en vän sista kvällen.

Veronica

Rosenstams var ett familjeföretag där man ibland blev serverad av legendaren “Korv-Snoddas” som var anställd där. Han levde för sitt kära IFK Kungälvs bandylandslag. ”Korv-Snoddas” satsade alla pengar på att ordna en bandycup med bara korvar som pris. Det var då ”Snoddas” lyckades få Dynamo från Moskva att åka på sitt första Sverigebesök och vara med i ”Korv-Snoddas” Cup.

På söndagar var i regel alla pengar slut så vi skramlade vi ihop pengarna vi hade kvar för att köpa råvaror och lagade mat till oss alla. Det var då jag lärde mig det där med att laga mat av det man hade, och oftast blev det gott eller i alla fall ätbart. Jag har kontakt med flera av dessa personer än idag, mycket tack vare Facebook, och det har blivit folk av de flesta av oss.

Flera av mina gamla kompisar från Kungälv har bibehållit sitt intresse för bilar genom hela livet. Den här är Ann Rohdéns Chevrolet Caprice -75. För mig är det fortfarande en dröm att äga en gammal jänke igen. Blotta ljudet av en V8 ger mig rysningar och skickar mig ner längs minnenas allé.

Familjestrukturer kan se olika ut

Bland resande kan ibland familjestrukturerna se annorlunda ut än i det övriga samhället. I min familj flyttade till exempel vår mormor hem till oss. Det var en självklarhet att hon skulle göra det, och det var också självklart att alla som inte bodde hemma skulle titta in och hälsa på henne så fort de var i närheten.

Resandekulturen består som regel av människor med starka familjeband och avvikandet från kärnfamiljsstrukturen kan ibland störa. I Sverige bor 74 procent av alla barn tillsammans med båda sina föräldrar, i en kärnfamilj, men att fördelningen varierar över riket. Normsamhället består ofta av olika varianter på kärnfamiljen, och då blir den utvidgade familjen i sig själv ett hot mot det som anses naturgivet (mamma, pappa, barn). När min mormor flyttade hem till oss uppstod det förvirring bland människor i majoritetssamhället.

För inte nog med att alla våra släktingar kom och gick hos oss, nu flyttade även gamla mormor in och alla skulle åka förbi där så fort de var i närheten. Människor runt omkring oss kunde inte förstå varför i hela fridens namn vi inte valde att sätta henne på ett hem. För vår familj var det en självklarhet att hon skulle bo hos oss om hon ville det.

Precis som i övriga samhället delar resande in sig i klass, som jag skrivit om tidigare. Till vad nytta kan man undra. Varför är det så viktigt för några att vara bättre än andra? Kanske kan det vara så att om man släpper in andra i den lilla homogena gruppen så måste man omvärdera sitt sätt att se på saker och då har man inte samma kontroll längre. Då kommer inte allt se likadant ut längre och inte skulle det vara så förutsägbart heller. Kan det vara det oförutsägbara som skrämmer? Det finns många aspekter att ta med.

Ett mer övergripande fenomen är att i en konflikt mellan majoritets- och minoritetssamhälle förstärks intoleransen både inåt och utåt.

I Storbritannien finns det tydliga exempel på denna utveckling mellan å ena sidan resande som minoritetskultur och å andra sidan majoritetskulturen. När det gäller till exempel Dale Farm, en plats som resande i England köpte under 70-talet för att bo på, visar denna utveckling upp sig från sin sämsta sida och problematiken fördjupas hela tiden. Där blir alla mer och mer låsta i sina positioner och det blir allt svårare att hitta en väg ut ur konflikten. Poängen är att om minoritetsgruppen är hotad och pressad utifrån blir den också mer sluten och intolerant inåt. När det blir viktigt att dra tydliga gränser för gruppens identitet finns inte utrymme för avvikelser och utveckling som till exempel att vara vegan eller våga vara öppen med homosexualitet.

Vi är resandekvinnor i modern tappning,
det är lite nytt och lite gammalt.

En bra kvinna reder sig själv!

Efter högstadiet började jag jobba åt min pappa, precis som mina bröder gjort, som snickarlärling. Pappa sa att ”flickor kan precis lika mycket som pojkar och dessutom så är de snyggare.” Man skulle kunna säga att min pappas tankar om kvinnor var det som gjorde mig till feminist. Det var svårt att vara undfallande med en sådan pappa.

Det var nu pappa kapade av sig pekfingret. Vi skulle gjuta ett garagegolv och han fick ”gjutfeber” för nu skulle det gå fort. Det behövdes en läkt för att kunna kolla nivån på golvet så pappa skulle kapa till en sådan. Han tog en planka som hade gått av och var taggig i ena änden och skulle såga till den. De tunna flisorna som stack ut vek sig och fingret slets av på klingan. Min äldsta bror körde pappa till sjukhuset medan min andre bror och jag gjöt golvet. Pappa och brorsan kom tillbaka och då hade pappa handen i ett stort bandage. Vi fick godkänt på gjutningen.

Senare när fingret hade läkt tyckte pappa att det var roligt att stoppa in stumpen i näsan eller örat när vi var i offentliga lokaler och se hur folk reagerade, till mammas förtret. Han skrattade gott när folk blev förskräckta eftersom det såg ut som han hade kört in hela fingret. Snickaryrket passade mig inte så jag slutade och började som städerska i stället, till min pappas stora förtvivlan.

”En bra kvinna reder sig själv” var mitt motto, så jag gjorde som jag själv tyckte och det var inte att jobba som snickare. Jag började jobba på Lökebergs pensionat som städerska och var även inackorderad på stället under veckorna. Där lärde jag mig att jobba, ibland så jag blödde näsblod. Jag hade fortfarande problem med hierarkier, men så länge cheferna höll sig undan så skötte jag mitt jobb.

Min mamma som var lite orolig för mig ringde och frågade hur det gick för mig och min chef sa: ”Hon är duktig på att jobba men lite obstinat”. Jag blev kvar där i ett år.

Här är jag på Ibiza 16 år gammal.

Det bor en ”tattare” i mitt hjärta

Det bor en "tattare" i mitt hjärta,
en svartögd ensling, som längtar ut
Om kvällen står han där på sin trappa
och räknar snöglim i utförslut.

Det är det enda han kan få gratis,
när vinterkojan är trång och kall.
Han längtar våren och vägens slingor.
Han har sin längtan i alla fall.

Han har ett munspel uti sin ficka
och spelar visor i dur och moll.
Han odlar nässlor och nyckelpigor
och tror på skogsrå och ludna troll.

Hans liv är svartblänk i våta nätter
och vilset dagdriv med sökarljus.
Men kniv och slagsmål och mycket bränvin
är bara sagor i bondehus.

Han ville fly bortom sol och måne
och ligga stilla i lingonris.
Och vänta gryning i någon hage
på härligt ansvarslöst luffarvis.

Men i ett samhälle,
där man skattas för gods och ära och makt och guld
Så får man sitta där och bli bofast
och tjäna pengar för bröd och skuld.

Där bor en "tattare" i mitt hjärta.
Han har ett munspel men ingen kniv.
Han letar snöglim i vinternätter
och för ett rätt så anständigt liv.

Dikt/sång, som jag älskar, skriven av Ingela Strandberg

På Hästeviks kontor hängde det en skylt där det stod
”Arbete hindrar många tillfällen till synd”
Vilket stämde bra, speciellt i början, när vi körde ut material till kunderna alla tider på dygnet och alla dagar i veckan.

Hästeviks byggnadsvaror

Sen hamnade jag hos pappa i alla fall. Han hade startat en liten trävarufirma som kallades "Hästeviks byggnadsvaror AB" i Timmervik utanför Kungälv, som vi i familjen drev tillsammans. Nu var ordningen återställd. Jag lärde mig köra lastbil som sextonåring och åkte och hämtade grus i en gammal Volvo Starke. Gubbarna Dösebacka sandtag visste när det var jag kom körande, för det såg ut som att Starken kom tuffande utan chaufför, jag var så liten att jag försvann bakom den stora ratten i lastbilen. Jag mätte och lastade virke till kunderna och allt annat som behövdes göras på brädgården. En del manliga kunder hade problem med att jag som ung flicka, 1.58 lång bar mer än dem. Det hände att de kom till pappa och bad att bli expedierad av någon annan, men det hade inget för. Ville de inte ta emot hjälpen av mig fick de åka och handla någon annanstans.

Jag skötte också alla bankärenden. Pappa gick in med mig på banken och skulle ge mig full tillgång till alla konton och transaktioner. Banktjänstemannen visste inte riktigt hur han skulle bete sig när han insåg att jag bara var sexton år. Han bad så mycket om ursäkt och sa att pappa inte kunde ge mig en sådan fullmakt för än jag var myndig. Pappa blev irriterad och förklarade att han litade fullständigt på mig så vad var problemet. Banktjänstemannen sa att det inte var ett problem för dem men att de hade regler att följa så det gick inte. Pappa muttrade något om att det var ena märkliga regler. Jag skötte alla bankärenden efter det, fast pappa fick skriva på fram tills den dagen jag blev arton och myndig.

En dag när vi kom till jobbet låg det en stor schäfer på bron. Den var mager och hade sår i ansiktet. Den sprang undan när vi kom men höll sig i närheten. Jag tog med mig en macka ut och lockade till mig hunden. Han var utsvulten och hade uppenbart blivit misshandlad.

Jag tog med mig honom in på kontoret och ringde polisen, men de kunde inte ta hand om honom så kunde jag komma med hunden nästa dag. Sagt och gjort jag tog med mig djuret hem och han sov nedanför sängen till dagen efter då han fick följa med på jobbet igen. Jag var helt uppslukad av djuret och tyckte ofantligt synd om honom. Vi åkte till polisstationen med honom på eftermiddagen och jag gick in med honom. Där inne räckte jag över kopplet till den civilklädda polisen och gick ut med djurets ylande i öronen hela vägen ut i bilen.

Efter två veckor ringde de från djursjukhuset Blå stjärnan och undrade om jag ville ha hunden. Jag sa att jag skulle komma ner för att se om han kände igen mig. På Blå stjärnan fick jag gå in i en korridor och längst bort satt han fastbunden i ett vattenelement. När han fick syn på mig skrek han och drog i kopplet så att elementet höll på att lossna från väggen. Jag skyndade fram och vi var lika lyckliga båda två. Sen kom det till betalningen. Djursjukhuset ville ha betalt för den tid han hade varit där men jag hade inte så mycket pengar, så jag skramlade och fick fram ca en tredjedel av det de ville ha och de accepterade det eftersom de inte hade hjärta att neka mig att åka hem med honom. Jag döpte honom till Zeke Varg och han blev min trogna vapendragare under många år.

Jag var delägare i firman och blev kvar på Hästeviks byggnadsvaror till jag blev tjugo år när min dotter föddes. Pappa fortsatte att driva brädgården med min äldsta bror. Min andra bror hade emigrerat till Australien och hans emigration blev en inspirationskälla för att drömma om ett annat liv. Mamma kämpade på med sina studier samtidigt som hon arbetade. När jag fick min dotter läste mamma Freud gudbevars. Det var den orala och anala fasen förutom en massa andra olika teorier om allt mellan himmel och gjord. För att orka med började hon jobba med fosterbarn igen och kombinerade det med sina studier en period. Huset fylldes med ungar, vare sig det var egna eller andras så var det alltid fullt i huset.

Jobbet och livet kom emellan och hon orkade inte med pendlandet till universitet i Göteborg längre, så hon gav upp sin dröm. Mamma blev aldrig psykolog även om hon var en god bit på väg, men jag var otroligt stolt över hennes studier trots att hon inte hade blivit helt färdig. Hon var en otroligt modig och stark kvinna. Mina föräldrar flyttade så småningom till ett större hus inne i Kungälv så att alla skulle få plats.

Elden är en bra vän, men en dålig husbonde.

Tomtarna som tände ljusen

Vi åkte upp till Norrland en vinter, jag var trött, jag började gråta över att vi skulle åka så långt.
Den här kvällen var en stjärnklar, gnistrande kall kväll och pappa sa, titta Lillan, ser du hur tomtarna tänder ljusen för oss så vi ska hitta vägen.
Jag tittade genom bildfönstret och såg mycket riktigt att det gnistade i vägkanten.
Tomtarna visade oss vägen hela natten, hem till mormor och morfar.
Jag somnade efter en stund, men pappa berättade att de hade lyst upp vägen för honom hela natten.

Dansken hade suttit i koncentrationsläger

Jag bodde inte så långt från mitt föräldrahem på Östra gatan i Kungälv och en del av pappas gubbar kom hem till mig. Dansken var en av de som var en återkommande gäst hos mig. Han hade suttit i koncentrationsläger. Som femtonåring hade han gått med i danska motståndsrörelsen. De satte ut lanternor på svag is, nattetid, så att de tyska planen skulle gick igenom isen när de landade i tron att det var en landningsplats. Han blev tillfångatagen och skickad till koncentrationsläger.

Dansken berättade att ibland kom Röda Korset och matbombade lägren. Då spanade de efter vilket land planen kom från och var det röda korset från Skandinavien hade skandinaverna förtur. En gång hade han kommit över makrill på burk. Han hade gjort två hål i burken och sög i sig lite åt gången. På kvällen när han skulle lägga sig funderade han på vart han skulle gömma burken. Till sist bestämde han sig för att lägga burken under den tunna kudden för om någon lyfte på hans huvud skulle han vakna. På morgonen kände han under kudden och burken var borta. Helt förtvivlad slet han bort kudden för att upptäcka att han i slafen under honom hade gjort hål i brädan och tagit hans burk. Fly förbannad hoppade han ur sängen för att göra upp med tjuven endast för att upptäcka att mannen hade ätit upp hela burken och dött efter det. Mycket onödigt tyckte Dansken, det hade varit bättre att han hade fått behålla sin burk.

När jag bakade bullar gjorde jag alltid en plåt med riktigt söta bullar som Dansken sen fick. Han älskade verkligen söta bullar. Men han kunde inte äta köttsoppa för det påminde för mycket om det blask av rovor som de fick i koncentrationslägret. När krigsslutet kom hamnade Dansken på ett tåg som skulle gå till Sverige.

Dansken berättade att många åt ihjäl sig på tåget för de fick fri tillgång på mat. Dessutom gömde alla mat då de inte visste när de skulle få äta igen. Dansken hamnade i Sverige och där blev han kvar, han valde också nykterheten så småningom och behöll kontakten med oss i familjen så länge han levde.

Fotot är taget av Curt Magnusson på hans resa till Auswitch Birkenau 2018.
Sängarna var likvärdiga i alla koncentrationsläger.
Upp till sex personer sov i varje säng och våning.
Fanns det inte plats i sängarna sov man på golvet.

Jag byter inriktning igen

Efter att jag slutade på Hästeviks byggnadsvaror följde jag mammas fotspår och började jobba inom vården och blev familjehemsförälder. Ett tag arbetade jag på ett sjukhem i Kungälv och fick höra talas om en gammal alkis som låg på en sal. Ingen i personalen ville gå in till honom för han var så vrång. Jag började misstänka att jag kände karln de pratade om och sa att jag kunde gå in. De ruskade på huvudet men sa var så god. Jag öppnade dörren och gick försiktigt in endast för att upptäcka att jag hade rätt, jag kände mannen, det var Ryssen, så jag gick fram och frågade om han kände igen mig, han tittade på mig en stund och sen sprack hans bistra ansikte upp i ett leende och så sa han ”Lillan!” Han hade fått en stroke och hade svårt att göra sig förstådd. Jag blev otroligt glad över att ha hittat honom igen och att jag faktiskt kunde hjälpa honom. De andra frågade hur det hade gått när jag kom ut från rummet och jag sa att det hade gått bra. Jag berättade aldrig att vi kände varandra sedan tidigare.

Mitt första fosterbarn kom till mig innan jag hade fyllt tjugotvå år. Socialtjänsten ansåg att jag hade så pass mycket erfarenhet att jag kunde bli godkänd eftersom jag växt upp med fosterbarn. Så inte nog med att jag växt upp i en utökad familj nu skaffade jag mig en egen också. Jag blev aldrig sjuksköterska som jag drömde om som barn, men jag utbildade mig till vårdbiträde och fick ett betyg där jag var godkänd, bara en sån sak.

Jag låste sällan ytterdörren så en morgon när jag gick upp låg där en flicka som inte hade någonstans att bo. Hon hade några dagar tidigare varit och hälsat på tillsammans med en tjej som bodde som fosterbarn hos mamma. Vi åt frukost tillsammans och hon berättade att hon gravid och inte skulle behålla barnet. Vi pratade en stund och jag insåg att hon ville att jag skulle ta hand om barnet.

Linda var vid den här tiden två år gammal och jag ville så klart ha fler barn men kanske inte just då. Vi pratade vidare och hon ville inte göra abort utan skulle adoptera bort barnet även om jag inte kunde ta hand om det. Tjejen hade ingen vuxen i sin värld som hon kunde få hjälp av. Tjejen flyttade in hos mig och vi kontaktade hennes socialtjänst. Hon tillhörde en avdelning som var för de hemlösa i Göteborg. Hon blev placerad hos mig och nu började en kamp mot Goliat. Det var inte bara att adoptera bort ett barn så där. Socialtjänsten motarbetade hennes beslut hela vägen. De hade inte haft en svensk adoption på trettio år.

Hon erbjöds alla former av hjälp och stöttning, men hon hade sina skäl att inte vilja ta hand om barnet. Till sist förstod de att det inte bara var en nyck och gav med sig. När det var dags att föda barnet så hade hon bett om att inte behöva se barnet och inte veta något om det. Hon födde sitt barn och personalen tog hand om det. Men en i personalen tyckte nog lite synd om henne och sa att hon skulle veta att han var mådde bra och var välskapt. Och efter det visste hon att det blev en pojk. Jag har varken förr eller senare blivit så motarbetad av myndigheterna som när jag blev jag hjälpte denna flicka. Jag beundrade denna flickas mod ofantligt.

Genom åren bodde det mest tonåringar hos mig men ibland kom det någon gravid flicka också. De flesta fick lyckliga slut. Några gjorde abort men det fanns även de som behöll sina barn. Det fanns även någon enstaka där jag kände att myndigheterna kunde ha agerat annorlunda och de fallen gjorde ont i hjärtat eftersom det handlade om små värnlösa barn. Det var speciellt ett litet barn som jag ansåg for illa där myndigheterna inte gjorde något. De ansåg att jag var för partisk för att kunna säga något. Jag anmälde mamman till socialtjänsten men det förändrade ingenting.

Det var oerhört frustrerande och jag mådde dåligt av det så jag valde att tacka nej till placeringar med gravida flickor efter det. De gjorde helt enkelt för ont när de små barnen for illa och jag inte kunde göra något åt det.

Så det fick bli tonåringar i fortsättningen. De var som det vart, men de utmanade mig inte känslomässigt på samma sätt. Jag kunde till och med tyckte det var roligt att jobba med tonårsdrama.

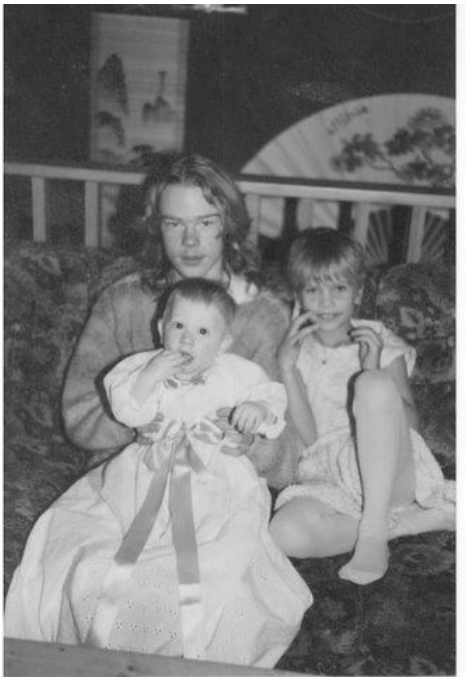

Patrik, Linda och Peter 1990

Att bo som fosterbarn, för mig, var mycket värme och kärlek. Men det var kanske lite annorlunda för mig då jag blev placerad i fosterhem.

1984 blev jag sommarbarn och efter sommaren ville jag inte flytta hem igen. Mina sommarföräldrar tog emot mig med öppna armar och det är jag tacksam för.

Det bästa med att vara fosterbarn var att jag nästan aldrig var själv, och jag hade någon att prata med. Vi hade mycket roligt med galna upptåg och drejkurser, men det sa man inte i skolan när man var femton år.

Det var min bästa tid i livet och jag önskar att jag fortfarande var ung.

Patrik om sin tid som fosterbarn

Marknaderna, en livsstil och en försörjning

När jag var strax över tjugotre år skulle jag öppna en liten butik där jag skulle sälja lite kläder och keramik som jag hade tillverkat. Jag fick tag på en lokal, startade bolaget och åkte på en inköpsrunda för att skaffa mig ett lager. När dagen närmade sig för att flytta in i lokalen ringde hyresvärden och sa att han hade haft ett möte med hyresgästerna som satte sig emot att det skulle bli en butik i lokalen, så tyvärr kunde jag inte få hyra lokalen. Där stod jag med mitt nybildade bolag, mitt inköpta lager och ingen lokal. Jag sökte ny lokal men hittade ingen lämplig som skulle passa för ändamålet. Vad att göra?

Jag tog med mig min dotter och började sälja ut lagret och keramiken på marknaderna. Det tog mig två säsonger att sälja ut lagret och få igen pengarna. Jag har efter det ibland återvänt till marknaderna bara för att jag gillar livsstilen och den gemenskap som finns bland marknadsförsäljarna eftersom jag fortsatte att tillverka keramiska alster så hade jag alltid något att sälja.

Att vara ute på marknaderna och sälja varor är något som inte varit helt ovanligt bland resande. Förr i tiden användes häst och vagn men i och med bilens entré i samhället ändrades förutsättningarna för resandefolket. I dag är det inte många som flyttar runt utan flertalet bor som majoritetsbefolkningen i hus eller i lägenheter och arbetar med vanliga jobb eller som egna företagare.

Det finns alltjämt de som jobbar som de gjorde förr på marknaderna och som försäljare på sommaren eller med tivoli, även om det inte är lika många längre.
Det finns emellertid många som har bisysslor där de handlar med olika saker.

I det stora hela är dagens verklighet helt olik gårdagens och därför ser också situationen för resande helt annorlunda ut idag. Trots detta lever många av de gamla strukturerna kvar. Alla vill att barnen ska gå i skolan och utbilda sig, och med all rätt: utbildning och kunskap är vägen till utveckling. Det som blir komplicerat inom resandekulturen är att den som redan idag har skaffat sig en utbildning eller högre studier betraktas med misstänksamhet och man ifrågasätter om vederbörande verkligen är en ”riktig” resande. Som om det bara är förunnat de som har gått i ”livets hårda skola” att få kalla sig resande.

Kunskap är makt, sägs det, och visst är det så om man får utvecklas utan att hämmas av ett gammalt tankesätt. Detta för oss tillbaka till resonemanget om klass och det gamla ordspråket om skomakaren som ska bli vid sin läst.

Det som för samman många av klassdefinitionerna är att de ger uttryck åt en hierarkisk struktur av grupper i ett samhälle. Dessutom kan klassbegreppet användas till att berätta om social ställning eller inflytande men även för att skildra strukturer av materiell ojämlikhet.

Det som skiljer synsätten åt är i första hand de mekanismer man väljer att lägga i själva definitionen av klassbegreppet och vilka processer man väljer att räkna till dess effekter. Därmed inte sagt att en persons känsla av klasstillhörighet alltid har sin förklaring i yrkestillhörigheten utan den kan också påverkas av till exempel utbildningsnivån, klassbakgrunden eller av den nuvarande familjesituationen

Mina barn

Linda Elisabet

1979 i februari var det dags för Linda, mitt hjärtebarn och mitt första barn att komma till världen, efter en mycket jobbig graviditet med mycket illamående och foglossning. I perioder fick jag inte ens behålla vatten. Jag var nyss fyllda tjugo år och hade gått över tio dagar, vilket kändes som en hel evighet. Till sist blev jag inlagd eftersom jag hade så mycket värkar och mitt illamående inte var nådigt. Jag traskade i trapporna på Mölndals BB för att få i gång förlossningen. Till sist gav min trapptrampande utdelning och jag åkte upp till förlossningen.

Jag väntade ett tag, men till sist ringde jag barnafadern och meddelade att nu var det dags. Han berättade när han kom att han hade kört så sakta han kunde och även tagit omvägar i hopp om att det skulle vara över när han kom. Men säg den glädje som varar evigt, det var inte klart när han kom. Det blev en segdragen förlossning men så till sist såg hon dagens ljus, min förstfödda. Det var värt all möda för det visade sig vara ett magiskt vackert barn med korpsvart långt hår, helt perfekt. Men just då ville jag bara sova för förlossningen hade tagit på krafterna, jag var helt slut.

Jag var inte heller mamman som föder barn och överväldigas av moderskänslor utan de växer fram hos mig under barnets första månader. När Linda föddes funderade jag på om jag hade fått en psykos för jag hade aldrig hört att man kunde fungera som jag gjorde. Men jag beslutade att om jag kände så här så fanns det fler som gjorde det. Myten om mamman gjorde att ingen sa något utan att många i min situation höll masken och spelade ett spel. Vilket jag också gjorde, delvis, för jag insåg att detta var ett tabuämne att prata om.

En mamma utan alla översvallande moderskänslor som kom tillsammans med barnets födelse. Vad var det för sorts mamma? Nu vet jag att många upplever samma sak.

Året som Linda föddes infördes förbudet mot aga i föräldrabalken och sjukdomsbegreppet för homosexualitet avskaffades. Riksdagen beslutade att kvinnlig tronföljd skulle införas i Sverige. VPK tyckte inte att en denna löjeväckande rest från adelsväldets tid inte blev bättre av kvinnlig tronföljd och motionerade för att införa republik i stället, de har än så länge inte lyckats. Den svenska riksdagen antar en särskild jämställdhetslag för att främja kvinnors och mäns lika rättigheter i arbetslivet.

Jag och Linda 1980

David Peter

Sommaren 1985 kom Peter, mitt kärleksbarn, han är den enda av mina barn som jag fick moderskänslor för direkt vid födseln. Det kanske berodde på att det var lite speciella omständigheter kring hans födelse. Peter föddes genom ett planerat kejsarsnitt och var min från första stunden.

Eftersom det var överfullt på BB hamnade jag i korridoren med det lilla knytet och tårar som rann när jag tittade på detta vackra, men mycket arga barn. Nu förstod jag vad detta med de överväldigande moderskänslorna innebar och hade mycket svårt att inte ge efter för all den kärlek jag kände.

Jag strök honom på kinden och han blev rosenrasande på mig, men jag kunde inte låta bli när jag såg detta vackra underverk. Peter lades på neonatalavdelning under första dygnet men kom snabbt upp till salen hungrig och arg. Den här gången hade jag inga funderingar på psykoser utan var bara otroligt lycklig.

Samma år som Peter föddes blev Anders Eklund Europamästare i tungviktsboxning genom att besegra norrmannen Steffen Tangstad. Sveriges riksdag beslutar att alla barn över ett halvt år skall få plats i förskolan. Filmen Terminator har biopremiär i Sverige och Sydafrikalagen infördes. Den innebar att svenska företag inte fick ge lån till sydafrikanska staten men också att svenska företag med verksamhet i Sydafrika skall lämna uppgifter om de anställdas villkor.

Peter och Jimmy 1992

Anders Jimmy

Till påsk 1987 kom Jimmy, mitt solskensbarn, den här gången vägrade barnafadern vara med alls. Så mamma följde med mig i stället. Värkarna började så smått och det utbröt kalabalik i hushållet så vi åkte mot BB. Barnafadern skjutsade ner mig, mamma och Peter som också var med på resan. Peter ackompanjerade mig med andningen när värkarna kom och gick under resan.

Jimmy kom med dunder och brak, jag hann bara komma in så lade de upp mig för att föda. Hade det inte blivit sådan panik när värkarna satte i gång hemma hade jag inte hunnit in utan fött i bilen, vilket hade kunnat bli en spännande upplevelse för oss alla.

Jag hade planerat att jag skulle bada bubbelbad, använda allt som fanns för att underlätta och njuta av förlossningen. Jag bestämde redan under graviditeten att jag skulle göra allt det är som inte fanns när Linda föddes och det som inte var möjligt när Peter föddes. Men så blev det inte ändå eftersom allt gick så fort. Den här killen kom i en störtförlossning och det var över i ett nafs. Jag hann inte med och det var svårt att förstå att jag hade fått barn. Mamma klippte navelsträngen och grät en skvätt när hon tittade på detta vackra, glada underverk som precis hade fötts in klanen.

Det året Jimmy föddes släppte det amerikanska hårdrocksbandet Guns N' Roses sitt debutalbum Appetite for Destruction. I Sverige får vi en sambolag, där förhållandet mellan samboende, som ej är gifta, regleras. Makarna likställs vad gäller rättig- och skyldigheter i äktenskapsbalken och Sverige inför en lag om homosexuella sammanboende. Den första kvinnliga justitieombudsmannen utses, Gunnel Norell Söderblom. Romer likställs med samer och tornedalingar som etnisk minoritet i Sverige och får hemortsrätt.

Jimmy

Livet var fulländat med dessa tre barn och tänk ändå att just jag hade fått de vackraste och mest perfekta barnen. Jag hade tidigt bestämt att jag skulle ha alla mina barn innan jag fyllde trettio och nu var jag tjugoåtta år. Det blev inga fler barn. Jag och barnafadern skiljdes när jag var trettio. Vi var hos advokaten och jag blev ensam vårdnadshavare till tre barn.

Linda var tio, Peter tre och Jimmy var ett och ett halvt år fyllda när betänketiden på sex månader var över. Så 1988 stod jag där och var ensamstående mamma till tre barn. Vem hade trott det, jag som inte skulle kunna få några barn alls. Redan som femtonåring hade jag äggstocksinflammationer, cellförändringar och cystor som gjorde att jag låg på lasarettet med jämna mellanrum. När jag inte blev med barn efter Linda gick jag igenom fertilitetsundersökningar som sa att mina äggstockar var sönderärrade och att ett ägg aldrig skulle klara av att ta sig igenom ärrvävnaderna.

Äggstocksinflammationerna och problemen fortsatte och jag blev inte gravid Det gjorde att vi en period hade långt gångna planer att adoptera från Indien. Men ödet ville annorlunda och i stället blev det, mot alla odds, tre närproducerade barn som hade kunnat vara fyra om vi hade hunnit adoptera från Indien också.

När livet gör sina egna små krumbukter är det bara att anpassa sig efter det. Jag bestämde mig för att byta tillbaka till mitt flicknamn efter skilsmässan. Så jag blev en Lundqvist igen för jag ville inte vara någons före detta.

När vi bodde i Forsbacka, Skellefteå satte kraftverket upp en gran med julgransbelysning och ett år lyste aldrig lamporna.

Grannarna ringde och klagade.

Kraftverket skickade dit personal för att kolla upp varför belysningen inte lyste. Då insåg de att det var inget fel på strömtillförseln utan det hade varit några barn i granen och pangat alla lampor.

Det kom aldrig fram vilka barn det var, men jag är ganska säker att någon av mina hade varit inblandade i pangandet

Samhället förändras och förändrar mig

Det finns några samhällshändelser som gjort stort avtryck hos mig. Ett var gisslandramat på banken på Norrmalmstorg 1973. Den händelsen fick inte bara Sverige utan hela världen att hålla andan. Dramat började med att Jan-Erik ”Janne” Olsson, en fånge på permission, stegade in på Kreditbanken beväpnad med en kpist och tog tre kvinnor och en man ur bankpersonalen som gisslan. Olsson krävde att Clark Olofsson skulle föras till honom, tillsammans med tre miljoner kronor och en flyktbil. Det som sedan skedde har blivit till ett världsomspännande begrepp - Stockholmssyndromet. Gisslan började under dramats gång att sympatisera med gärningsmännen, försvarade dem och vägrade först att lämna bankvalvet innan Janne Olsson och Clark Olofsson gått ut.

Dramat fick ett slut efter fem dagar i och med att polisen gick in med gas. Varken rånarna eller någon ur gisslan skadades. Clark Olofsson blev lite av en hjälte i mångas ögon, men han var enbart en kriminell som gjorde brott.

En del såg på Olofsson som en slags Robin Hood, vilket var helt fel han gjorde det han gjorde för egen vinnings skull. Händelsen gjorde att jag började se utanför min lilla bubbla, upptäckte orättvisor och funderade på hur det kom sig att en del blev kriminella och andra inte.

Jag tog ställning mot Vietnamkriget och ansåg att USA inte hade rätt att vara där. Mitt ställningstagande för att hjälpa de som hade det svårt började nu bli tydligare. Vietnamkriget, varade från 1955 till april 1975. De flesta krigshändelser ägde rum i södra Vietnam. Vietnamkriget splittrade inte bara det amerikanska samhället utan förändrade också bilden av USA i omvärlden. USA gick från att vara ett högaktat land till att bli värsta boven.

1973 drog kongressen i USA in det ekonomiska stödet till militären för att sköta Vietnamkriget men det dröjde ända till mars 1975 innan den Nordvietnamesiska armen gick till samlad attack utan att Sydvietnams regering fick något stöd från USA. Nordvietnameserna mötte ett uselt motstånd och avancerade ganska snabbt genom Sydvietnam för att slutligen erövra huvudstaden Saigon en månad senare. Kriget var över. Vid det här laget visste jag att livet inte var rättvist och mitt sociala engagemang hade börjat ta form.

1975 inträffade en annan händelse och det skedde torsdagen den 24 april när sju medlemmar ur den väpnade vänsterextremistiska organisationen Röda armé-fraktionen (RAF) klev in på Västtysklands ambassad på Gärdet i Stockholm. De tog personalen, däribland ambassadören Dietrich Stoecker, som gisslan. Ambassaden omringades av polisen och förhandlingar inleddes. Kommando Holger Meins krävde att 26 fångar ur RAF skulle släppas i Västtyskland, däribland Andreas Baader, Ulrike Meinhof, Gudrun Ensslin och Jan-Carl Raspe. Man krävde fri lejd från ambassaden tillsammans med den svenske Bonnambassadören Sven Backlund. Förbundskansler Helmut Schmidt meddelade statsminister Olof Palme att de vägrade att ge efter för kraven.

Terroristerna menade allvar med sina krav, sköt ihjäl två personer ur gisslan och hotade att skjuta ytterligare en person varje timme tills kraven uppfyllts. Klockan 23.47 detonerade en trotylladdning inne på ambassaden av misstag, vilket ledde till att ockupationen fick sitt slut. De skadade ockupanterna försökte fly från platsen men omhändertogs av svensk polis utanför ambassadområdet på svensk mark. Jag tror att Sveriges oskuld togs av dessa terrorister. Jag insåg att vi i Sverige inte var förskonade från terrorism.

Året efter det att Peter kom till världen och ett år innan Jimmy föddes, hände något fruktansvärt, klockan 23:21 fredagen den 28 februari 1986 mördades Olof Palme. Vi gick nu från att vara ett oskyldigt samhälle där politikerna kunde gå på bio utan problem till att bli ett våldsbejakande samhälle där människor sköts ner på öppen gata.

En annan politisk milstolpe i mitt liv var år 1995 när John Hron och hans kompis var vid Ingetorpssjön utanför Kungälv för att grilla. De blev överfallna och brutalt misshandlade av fyra ungdomar med nazistsympatier. John, som vid tillfället var 14 år gammal, lyckades vid ett tillfälle fly undan den utdragna misshandeln och simma ut i sjön, men återvände när hans vän skrek för sitt liv på stranden. Ingetorpssjön är samma sjö där vi svängde för att komma till vårt hus när vi bodde i Kode. Det är samma sjö som mina barn badade i som små. Min äldsta lärde sig att simma där och vi hade ofta familjepicknickar tillsammans med de andra badgästerna som besökte sjön. Sjön är som gjord för camping och umgänge.

John Hrons död är den händelse som tydligast fick mig att förstå hur långt illa det kan gå när nazism och fanatism tar över. Under den pågående misshandeln lyckades Hron ta sig loss och simmade ut till mitten av sjön. Nynazisterna ropade på honom att han skulle komma tillbaka, men han svarade inte. Nynazisterna tvingade då Johns kamrat Christian att ropa ut mot sjön att om John inte kom tillbaka skulle han bli ihjälslagen. John ropade tillbaka och simmade mot land. När Hron kom iland började misshandeln och den höll på tills han tills blev medvetslös. I vittnesmålet sa nynazisterna bland annat att de sparkat honom i huvudet i ungefär sju minuter. När misshandeln var klar kastade nynazisterna ut John i sjön. Enligt ett vittnesmål skulle John då fortfarande ha varit vid liv, i sitt uttalande sa rättsläkare att även om John hade varit vid liv vid det tillfället när han kastades i sjön hade han troligen inte överlevt skadorna från misshandeln.

Att det som händer i vår omvärld påverkar och det som har en personlig anknytning präglar oss är en sak. Men det onda som sker får aldrig definiera oss eller den plats det sker på.

Så när jag tänkt klart på John Hron vid Ingetorpssjön låter jag alltid de lyckliga minnena åter ta plats i mitt huvud med barn, bad, skratt och picknick. Vilka vi är har med så många olika faktorer att göra och hur vi väljer att låta dem ta plats och påverka oss.

Dessa händelser gjorde att Sverige och svenskarna var tvungna att vakna upp ur sin törnrosasömn var och en på sitt sätt. För min personliga del gjorde händelserna att jag började intressera mig för politik och det som händer i vår omvärld.

Mordet på Palme och den efterföljande häxjakten på människor skadade min tro på samhället och jag insåg att ett samhälle inte är bättre än summan av sina medborgare. Hemma pratade vi alltid politik, vi var inte alltid eniga men det gav bara lite krydda åt diskussionerna. Pappa var socialdemokrat ut i fingertopparna, en så kallad gråsosse. Jag var så klart något mer radikal och egentligen så var nog pappa det också, han ville bara vara vuxen i våra diskussioner. Vi var ett politiskt hem med det sätt vi levde fast det var nog ingen som tänkte i de termerna då. Alla händelser diskuterades och analyserades ofta och noga. Vad som var rätt och vad som var fel, den ständiga frågan som aldrig fick något rakt svar, nagelfors och nyheterna var det viktigaste programmet på teve.

Tillbaka till brottsplatsen

Att flytta har varit en del av min uppväxt, när jag frågade mamma som vuxen om varför vi flyttade så mycket sa hon att så fort hon förstod att någon listat ut att vi var resande så flyttade vi. Hon ville inte att vi barn skulle behöva uppleva det hon upplevde som barn och bli lika trakasserade som hon blev som barn. Så vi flyttade mycket när jag var barn och som vuxen fortsatte jag att flytta men av andra anledningar och hamnade till sist i Västerbotten, Skellefteå, efter att ha bott i Ingetorp i Kode i sju år.

När Linda var liten planerade vi att emigrera till Australien. Tanken var att vi skulle flytta till USA men det fanns vissa hinder för den planen så det fick bli Australien i stället. Brorsan hade redan flyttat dit och även kommit tillbaka till Sverige igen och nu var det vår tur. Vi planerade, undersökte hur och vad vi behövde, vart vi skulle flytta och vilka papper vi behövde fylla i. Vi skulle sälja huset för att finansiera flytten och började så smått göra verkstad av planen. Då kom verkligheten i kapp oss. Linda blev sjuk, hon hade fått barnreumatism och var så sjuk att hon hade svårt att gå. Planen att emigrera var inte ett alternativ längre. Vi stannade i trygga Sverige med bra sjukvård och socialförsäkringar. Beslutet var inget svårt val utan en självklarhet.

Mitt flyttande tog inte slut för det men det höll sig inom Sveriges gränser och så småningom hamnade jag åter i Skellefteå. Innan jag flyttade dit hade jag arbetat som familjehemsförälder, blandat det med att arbeta på sjukhem, mest natt. Orsaken till att jag flyttade till Skellefteå var att mamma och pappa hade flyttat upp något år tidigare och jag insåg att jag behövde hjälp med barnen efter en skilsmässa. Jag pratade med barnafadern som förmodligen förstod hur viktig familjen var för mig och barnen och hade inte något emot att jag tog med mig barnen till Norrland.

Jag köpte ett flerfamiljshus där vi alla flyttade in. Tillbaka till den norrländska myllan där skogens guld växer på myrarna, renarna skiter på gräsmattan och vintrarnas norrsken förgyller himmelen i alla färger. Nu bestämde mamma att alla skulle sluta kalla mig Lillan och börja använda mitt riktiga namn, Britt-Inger. Jag brydde mig inte, men för henne var det viktigt så hon rättade alla som sa fel, oftast pappa. Jag blev nog aldrig en Britt-Inger för honom utan förblev en Lillan i hans värld.

Jag började arbeta på fritidsgård som vikarierande fritidsgårdsföreståndare. Jag fick jobbet utan att vara utbildad på mina meriter och ett arbetsintyg från Kungälv som familjehemsförälder. När jag blev uppkallad till fritidschef Lino Locatelli för att få besked om att jag fått jobbet så frågade han mig om hur mycket jag ville ha i lön. Jag visste inte vad jag skulle säga eftersom jag aldrig hade löneförhandlat, så jag frågade hur mycket den som hade högst lön hade och han sa det, då svarade jag att det var okej med den lönen. Jag fick den begärda lönen och var mycket glad.

Ungdomarna kallade mig Bröllan för att jag pratade så utpräglad göteborgska. Jag fick jobbet trots att jag aldrig satt min fot på en fritidsgård. Min enda erfarenhet av fritidsgård var att jag hade hämtat en flicka som bodde hos mig som fosterbarn utanför fritidsgården i Kungälv. Jag blev kvar inom fritidssektorn ända tills jag blev uppkallad till chefen och han sa att nästa fasta jobb som blev ledigt var mitt, fram till dess hade jag bara vikarierat. Då fick jag panik och kände hur snaran slöts kring mig och jag aldrig skulle komma loss igen. Då hade jag jobbat där i närmare åtta år. Det var dags att gå vidare. I Skellefteå träffade jag också min nuvarande make, Roger, en tidigare mekaniker som skolat om sig för att jobba i behandlingsbranschen.

Bland det första jag gjorde när jag träffade Roger var att berätta att jag var resande. Jag ville inte att han skulle få reda på det av någon annan. Hans svar blev att du får vara grön, gul eller röd det spelar ingen roll, jag är ihop med en person. Sen blev jag arg, mest på mig själv, varför skulle jag egentligen behöva redovisa det? Varför påverkades jag av människors fördomar om mig så mycket att jag ens tänkte tanken att det kunde påverka vår relation? Det är ju inte så att man berättar att man är norsk, dansk, tysk, västerbottning eller göteborgare för att man tänker att det skulle kunna påverka ens relation till andra. Vi flyttade ihop och köpte ett hus på landet och flyttade två och en halv mil utanför Skellefteå till Forsbacka en by med cirka elva hushåll.

Roger visade sig vara mannen i mitt liv och vi gifte oss den 25/5 2015. Vi det laget kände vi varandra och bestämde oss för att vi inte behövde göra så stor sak av bröllopet. Vi gifte oss borgerligt, den långa versionen, och sen gick vi till Ainas för att festa till på en räkmacka och en glass. Ingen visste att vi gifte oss. Det här är något min dotter Linda aldrig kommer förlåta oss, för hon hade planerat något stort den dagen vi skulle gifta oss och hon anser att vi lurade henne på den festen. Sen var det där med efternamn, jag ville behålla mitt och Roger ville behålla sitt samtidigt som han ville att jag skulle ha hans. Så därför blev det Hedström Lundqvist, långt och bra när man heter Britt-Inger i förnamn.

Precis när jag hade flyttat till Skellefteå kom mina väninnor från Kungälv med sina barn upp för att hälsa på mig. Det var sportlov och huset fylldes av mina väninnors tjatter och barnens skratt. Vi sov överallt och hade det ganska mysigt. För mina väninnor och deras barn var ju bara all snö en upplevelse men ändå mer exotiskt var att det fanns ren i skogarna runt Skellefteå.

En dag bestämde vi oss för att göra en rensafari. Vi lånade mamma och pappas Van och packade in alla i bilen, det där med bilbälte och sånt var inte så noga på den här tiden. Bland annat stoppade vi in en vanlig soffa i bilen för att alla skulle få plats.

Nåja, så bar det i väg, på snöiga halkiga vägar körde jag gamla Bolidenvägen förbi Myckle, Medle, Slind, Grubban och alla andra namn som mina väninnor skrattade gott åt, vi närmade oss Selsforsen när de svarta sopsäckarna på plogkäpparna varnade för ren. Vi körde vidare och nu var spänningen på topp i bilen, det gick att nästan ta på den. Alla hade blickarna klistrade mot fönsterrutorna, spanades ut i skogen. Nu gav någon till ett skrik, den första renen hade visat sig till allas förtjusning och till min lättnad. Tänk om de kommit hela vägen till Skellefteå och inte hade fått syn på någon ren! Vi körde vidare och fann nu en hel flock, vi stannade bilen, det pratades högt, det skrattades och alla var nöjda med rensafarin. Och plötsligt var det någon som vrålade i bilen för som grädde på moset stod en av renarna och pissade inte långt från oss till alla barns, och vuxnas, stora förtjusning.

Nu kunde jag vända bilen hemåt igen, alla var nöjda och stämningen kunde inte vara högre. Rensafarin hade blivit mycket lyckad och att en ren pissade bredvid bilen var det stora samtalsämnet på vägen hemåt. Den här resan och den veckan när mina väninnor från Kungälv kom upp till mig i Skellefteå är ett av de där minnena som jag brukar ta fram ur minnesbanken när jag har någon tyngre dag ibland. Ett härligt minne som gör mig glad.

När jag och maken skulle köpa hus åkte vi samma väg som vi hade varit på rensafari. Vi köpte huset och minnet från det att mina väninnor kom upp för att hälsa på mig är ett sådant där som jag tagit fram när det gått tungt.

Jag har också plockat fram der varje gång vi passerade en renhjord efter vägen mot Forsbacka. Ibland känns det som att allt hänger ihop.

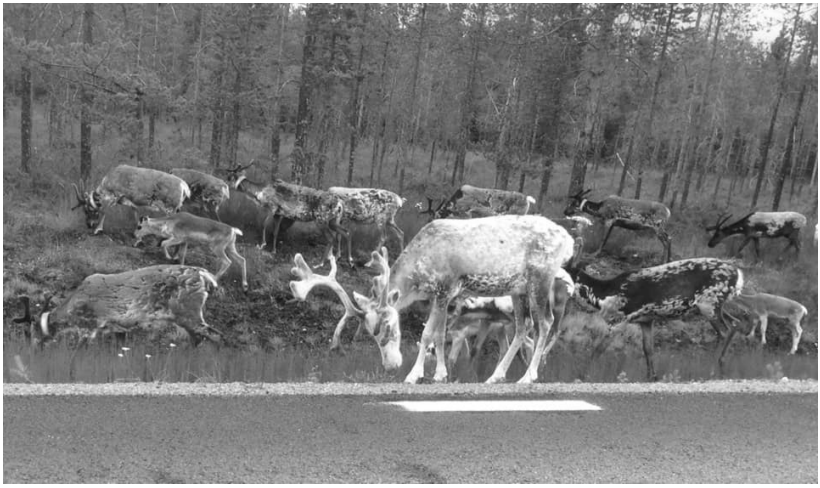

Renar på vägen någonstans i Västerbotten.

Första maj går alltid mina tankar till min familj, och då speciellt till min pappa och min äldsta bror. Min bror tänker jag på för det är hans födelsedag. Och på min pappa för hans fackliga engagemang uppe i norr- och Västerbotten. Något han straffades med att bli svartlistad, så han fick inga jobb. Det var därför han åkte ner till södra Sverige, han behövde försörja sin familj. Efter ett tag kom vi andra efter, jag var då tre år gammal.

Pappa och mamma var gammaldags socialdemokrater och visade sin solidaritet med människor som hade det svårt. Pappa anställde så kallade A-lagare och hjälpte dem på sitt sätt att hålla sig nyktra. Han anställde också personer som suttit långa straff och skulle rehabiliteras in i samhället igen.

Mamma skötte om hemmet och hade fosterbarnen. Mina föräldrar lärde mig att respektera alla människor och pappa nötte in i huvudet på mig om vikten av facket.
Så första maj går alltid mina tankar till min familj.

Bland bananskal, betyg och högskolepoäng

Jag har alltid beundrat människor som har mål och som strävar efter att uppnå dessa. Många av mina klasskamrater i högstadiet visste vad de skulle bli redan under studietiden, och många uppfyllde sina drömmar, medan jag alltid funderade på vad jag ville bli när jag blev stor och aldrig hade en aning. Det mesta har verkat roligt i mina ögon, så hur skulle jag kunna välja? Flera av de jobb jag har sysslat med har jag fått på grund av nyfikenhet och tillfälligheter. Jag har så att säga slunkit in på ett bananskal, och ibland blivit kvar ett tag.

När jag hade tillbringat nästan fyra decennier bland bananskalen i detta jordeliv, och fortfarande inte bestämt mig för vad jag skulle bli när jag blev stor, dök det upp ytterligare ett skal att halka runt på. Jag hade vikarierat som fritidgårdsföreståndare i nästan tio år och jobbat på Skellefteås fritidsgårdar, när jag kände att det var dags med något nytt.

Mina söner hade börjat skolan och jag insåg att jag stod inför en del svårigheter gällande deras läxor. Min dotter hade jag aldrig behövt hjälpa med en läxa – hon var självgående – men pojkarna behövde hjälp med sina läxor. Matten var svårast, för mig alltså, och jag visste inte hur jag skulle göra. Jag skämdes och kände mig olustig inför uppdraget att hjälpa mina telningar med skolarbetet. Hur skulle det här gå? Ska jag behöva stå där med skammen och inte kunna hjälpa mina barn med läxan när de bara gick i mellanstadiet? Räddningen blev Kunskapslyftet, en arbetsmarknadspolitisk åtgärd som staten sjösatte i mitten av 1990-talet. Kunskapslyftet skulle ge människor chans att utbilda sig för att kunna få ett jobb, omskola sig till ett nytt yrke, få behörighet till högre utbildning eller vidareutbilda sig för bättre karriärmöjligheter.

Samhället tyckte kort och gott att alla skulle ha gymnasiekompetens, och jag tyckte som vanligt att det lät kul!

När jag i samma veva blev erbjuden en fast anställning som fritidsgårdsföreståndare kändes det trångt och känslan att min kreativitet skulle dö om jag blev fast anställd överväldigade mig. Jag ville göra något annat, samtidigt som mitt förnuft sa att jag behövde göra något som kunde göra att jag skulle kunna hjälpa mina barn i skolan. Så jag tog beslutet att tacka nej till det fasta jobbet och sökte in till Kunskapslyftet på Medlefors folkhögskola. Komvux fanns också som ett alternativ men det var otänkbart, för den studieformen var jag säker på att jag aldrig skulle klara. Det där med pluggande var inte min vän.

Jag skickade efter mina betyg från högstadiet och kippade efter luft precis som en fisk med astma när jag öppnade kuvertet, de var sämre än jag mindes. Där stod det med svarta bokstäver på vitt papper hur dålig jag var. Jag insåg att om jag inte agerade snabbt skulle jag aldrig våga visa betygen för någon. Jag skämdes och ville verkligen inte att någon skulle få se hur värdelös jag var, jag hade ju trots allt lyckats lura en hel del med att jag hade någon form av kunnande. Men pappret jag höll i min hand bevisade verkligen motsatsen.

Jag pilade iväg över trottoaren och in i bilen som en skygg hind; det kändes som mina betyg stod stämplade i pannan på mig. När jag anlände till folkhögskolan hade jag repat mod och gick in till yrkesvägledaren med betyget i högsta hugg. Där lämnade jag över betyget till en ung, blond och blåögd kvinna som satt där med mitt öde i sina händer. Hon tittade länge på betyget och sen sa hon “Du kan inte läsa in gymnasiekompetensen.”

”Du kan inte läsa in gymnasiekompetensen.”

Jag fick fullständig panik. Hur skulle jag då kunna hjälpa mina pojkar med läxorna? Jag som redan hade sagt upp mig! Men jag har alltid varit kaxig så jag svarade: ”Det var det dummaste jag hört, och jag ska plugga!” Jag lade verkligen all min pondus bakom orden, allt medan jag krympte inombords för jag såg hur mina möjligheter till att bli antagen försvann ut genom dörren som en avlöning. ”Ja” svarade hon i lugn ton. ”Men du måste först läsa in högstadiet innan du kan läsa in gymnasiet.” Jag fullständig fes ihop på stolen av lättnad, och sedan studsade jag upp med orden ”Jag älskar dig!” till den minst sagt förvånade kvinnan, innan jag sprang i väg för att ringa hem och berätta den glädjande nyheten. Jag var antagen, trots – eller kanske tack vare – mina usla betyg!

Jag började med att läsa in högstadiet under ett år och sedan gick jag vidare med gymnasiet. Efter tre år gick jag ut med en stärkt självkänsla och högsta betyg i alla ämnen. Jag var så stolt att jag kunde spricka: ”Hon var nog inte så dum ändå den där Lundqvistskan!” Nu kunde jag hjälpa mina pojkar hela vägen upp till gymnasiet utan att skämmas.

Jag hade vid fyrtio års ålder insett att jag faktiskt hade en del innanför pannbenet – jag hade ju fått bra betyg, det var inget fel på min intelligens. Jag som hade trott att jag kanske inte hade fått så mycket medskickat eftersom min skolgång inte hade funkat hade just bevisat mig själv motsatsen. Kunskap är ingen tung ryggsäck att bära, det lärde jag mig på Medlefors folkhögskola i Skellefteå. Det är en lärdom som gäller allt här i livet och som jag tog fasta på: Ju mer kunskap jag har ju mer makt över mitt eget öde har jag.

Huvudman och ägare av Medlefors är Föreningen Norrlands arbetares Folkhögskola. Den startades 1946 av organisationer inom arbetarrörelsen. Foto Wikimedia.

Jag är ordblind

Att heta Britt-Inger Lundqvist och ha problem med stavningen har inte alltid varit så enkelt. Jag minns särskilt en gång i lågstadiet när vi hade haft en inlämningsuppgift och skulle få igen dem. Lärarinnan sa att det hade gått bra för alla, men vi har en som inte ens kan stava till sitt namn. Och så höll hon upp min inlämningsuppgift så att alla kunde se den. Jag hade glömt att skriva sista bokstaven i mitt förnamn. Hon läste upp mitt misstag inför hela klasen, betonade den saknade bokstaven och jag skämdes något ofantligt.

Jag fortsatte att ha problem med stavningen under hela min skolgång, jag glömde bort att skriva vissa bokstäver och ibland hela ord, och jag tappade påfallande ofta ändelser på långa ord så som mitt namn. Men som många andra barn med dyslexi blev jag expert på att kamouflera det.

När jag gick på folkhögskolan såg jag alltid till att samarbeta med personer som var duktiga på att stava, speciellt när det gällde engelska. Jag hade en grym ordförståelse och var en usel stavare så mina vapendragare kompletterade mig i grupparbetena. Vilken win-win, vi gjorde kanonarbeten tillsammans! Men jag kopplade fortfarande inte mina stavproblem till dyslexi utan var mer lösningsfokuserad och funderade inte så mycket på varför jag stavade som jag gjorde.

När jag sen började plugga på universitet började jag inse att mina problem föll utanför det som kunde anses vara normalt i min ålder och förstod att det inte handlade om att jag var dålig på att stava utan att jag hade dyslexi. Det tog ett tag att acceptera det, men det kändes ganska skönt att få en förklaring på varför jag glömde skriva vissa ord och bokstäver. Och att det inte hade att göra med att jag var trög.

Fast lite trög är jag nog ändå, eftersom jag inte fattade att jag hade dyslexi förrän så sent. Det hade nog inte varit tillräckligt viktigt för mig att hitta orsaken till mina problem, utan det var först på universitet som mina gamla strategier inte fungerade längre och jag var tvungen att ta nästa steg. Där hade man inte så mycket grupparbeten vilket innebar att jag inte kunde kamouflera mina stavproblem.

Linda fick korrekturläsa mina inlämningsuppgifter och jag skaffade mig ett program på datorn som hjälpte mig att stava. Numer finns den funktionen på alla wordprogram som tur är. Om det var svårt med engelskan på folkhögskolenivå ska vi inte prata om hur det blev på universitetet. Jag var helt körd när jag skulle skriva och stava engelskan. Så när jag skulle skriva mina Abstracts i uppsatserna använde jag mig av en livlina som heter Nina. Hon översatte det jag behövde från svenska till engelska och skrev rent det och simsalabim, så hade det löst sig. Jag har wordprogrammet i min dator och mina vänner att tacka för mina examina.

Jag glömmer fortfarande påfallande ofta att ta med sista bokstaven i orden och även om stavningen har blivit bättre så kommer den aldrig bli perfekt. Eller jag tycker det ser bra ut när jag skriver, men mitt öga eller kanske min hjärna lurar mig. De röda strecken som word ritar under det jag skriver berättar sanningen för mig och hjälper mig att både hitta rätt ord så väl som stava dem. Sen har jag numer omgett mig med fantastiska människor som korrekturläser det jag skriver. Jag älskar word och mina vänner som möjliggör för mig att kunna skriva och skapa på det sätt som jag gör idag.

Ta fan i båten

Något år efter att jag gått ur folkhögskolan ringde min dotter Linda, som nu bodde i Göteborg. Hon sa att hon saknade mig, och jag saknade så klart henne också. Det är ungefär 100 mil mellan Göteborg och Skellefteå, vilket gjorde att vi inte kunde träffas så ofta som vi ville.

Hon frågade mig om jag kunde tänka mig att vara del i ett projekt som hon hade på gång, för då kanske hennes saknad inte skulle vara så stor. Så klart svarade jag ja, för vem kunde motstå hennes sockermun, även om jag var lite skeptisk. Men hur skulle det gå till? Men hon visste på råd ”Vi har internet. Vi skulle ha projektet där!”

Ja, men vad var det då för sak? Jag var nyfiken, och som vanligt blev jag entusiastisk. Jag fick dyrt och heligt lova henne att inte backa ur om hon hittade ett sådant projekt. Jag lovade, så klart! Det jag inte förstod eller visste var att hon lurade mig, för jag hann bara lova så sa hon: ”Det är bra det för jag har förfalskat din namnteckning och skickat in en ansökan till Malmö universitet. Vi ska plugga socialt arbete A på distans tillsammans, och du måste skicka in dina folkhögskolebetyg.”

Jag svalde nästan luren i det ögonblicket. Jag menar det var ju en sak att läsa på folkhögskola, men jag hade inte ens vågat söka komvux! Nog för att jag kände mig stärkt efter folkhögskolan men universitet? Var hon inte klok? Men eftersom jag hade lovat visste jag att jag inte hade något val, så jag skickade med bävan iväg betygen och tröstade mig med att det var nog ingen risk att jag blev antagen. Men en dag låg det ett kuvert i brevlådan från Malmö universitet. Jag svalde hårt och öppnade brevet som sa att jag var antagen till kursen *Socialt arbete A*. Nu fick jag ångest! Hur skulle detta sluta?

Men jag visste att jag hade lovat, och dottern skulle aldrig förlåta mig om jag backade ur. Vi pluggade in hela A-kursen tillsammans och det var bland det roligaste jag har gjort. Det var så roligt så jag sökte B-kursen direkt. Det gjorde däremot inte dottern, för nu hade hon andra projekt på gång och i dem ingick inte jag. Jag avslutade B-kursen och fortsatte att plugga sådant som jag behövde för jobbet, eller om jag hittade något som verkade lockande och intressant. Alltid på distans och alltid vid sidan av jobbet med ungdomarna. Att ta studielån för att ha så här roligt var inte tänkbart. Jag och min make hade dessutom startat ett HVB-hem efter att jag hade slutat på folkhögskolan, så det fanns varken brist på jobb eller kurser att plugga.

Efter några år gick jag en utbildning som hette *Queer och sexualitet i skolan* och då hittade jag hem med mina studier. Kursen tillhörde ämnet etnologi. Samtidigt var det en som frågade mig om varför jag inte tagit någon examen när jag ändå pluggade så mycket. Det var något jag faktiskt aldrig tänkt på – jag pluggade bara för att det var roligt. Så jag funderade ett tag och sen bestämde jag mig. Jag sökte etnologi A, B, C och D och fyllde på med det jag läst innan. Det innebar att jag efter två år kunde stoltsera med mina examina. Jo, jo Lundqvistskan hade nu en fil.mag. i etnologi! ”Märkvärdiga Jonas Olofsson” som mamma skulle ha sagt, för vem hade trott att det var möjligt? När jag ändå var igång tog jag ut en högskoleexamen i socialt arbete, för de kurserna hade jag redan läst in.

När jag skulle skriva min C-uppsats hade jag bestämt att den skulle handla om resandefolket – ett ämne som jag visste att jag ville skriva om. Det var inget enkelt ämne, och jag behövde få min mammas godkännande vilket inte var självklart att jag skulle få. Men det var bara att ta kvigan vid hornen.

Närmare femtio år gammal, nervös som en tonåring som gjort något ofog klev jag innanför dörrarna hos mamma och berättade att jag skulle skriva C-uppsats. Hon blev jätteglad, ända tills jag sa vad den skulle handla om. Då blev hon först tyst, tittade länge på mig med en oroväckande rynka mellan ögonbrynen, och sedan kom det en kaskad av ord som talade mot att jag skulle skriva om resandefolket. Till sist stoppade jag hennes ordflöde och sade: “Om du inte vill att jag ska skriva om resandefolket så ska jag inte göra det, men inte på grund av dina argument utan av respekt för dig och för att du inte vill att jag ska skriva om det.” Mamma var tyst länge. Sedan sade hon: “Du är så tjurig att du kommer skriva den ändå, så jag har väl inget val. Jag lovar att stötta dig hela vägen. Men en sak ska du ha klart för dig – det kommer inte bli lätt och har du tagit fan i båten får du ro han iland också!”

Min C-uppsats finns nu att läsa på Diva och heter "Stolta och starka - Resandefolket”

Älskade mamma, hon stöttade mig verkligen hela vägen. Vi hade många samtal under tiden jag skrev. Hon öppnade sig för mig om sin barndom och jag lärde känna henne på ett helt nytt sätt. Utan hennes godkännande hade det inte blivit någon uppsats oavsett hur tjurig jag är, och det tror jag hon innerst inne visste.

Även under tiden jag skrev min D-uppsats, som också handlar om resandefolket, var mamma engagerad. Vi hade många givande diskussioner. Hon tyckte att jag var lite konstig som var stolt över att jag var resande, för hon var uppväxt med att det var något man inte skulle prata om. Men till sist fick jag fick uppleva att hon var stolt över det själv.

D-uppsatsen finns även den att läsa på Diva och heter ”Liv med motgångar: en resandepojks berättelse”

Min mamma var åttio år gammal när hon ställde sig upp i pensionärsgruppen hon deltog i och berättade att hon var resande. ”Ville de kunde de prata med henne efteråt”, sade hon. Jag skulle tro att ingen vågade prata med henne efteråt för hon var nog ganska barsk när hon sa det. Men hon sken som en sol när jag träffade henne. Hon sa att det kändes skönt att våga göra det, men att hon aldrig hade klarat av det om det inte varit för mig och Linda, som inte räds att berätta om vilka vi är. Det var en upplevelse som rörde mig till tårar och slog mina examina med hästlängder.

När jag ser tillbaka på min resa tänker jag att det alltid finns hopp. Jag gick ur grundskolan utan ett enda godkänt betyg i de teoretiska ämnena och lyckades läsa in mina examina ändå. Det betyg jag är allra stoltast över är mitt folkhögskolebetyg, för det fick mig att inse att jag kunde så mycket mer än vad jag trodde själv.

Jag brukar alltid säga till alla ungdomar som tycker det är jobbigt att misslyckas i skolan att skolgången är inget mått på hur smart eller kunnig man är utan det är det andra saker som avgör, och en misslyckad skoltid går alltid att ta igen när förutsättningarna ser annorlunda ut. För en sak är säker: Kunde jag så finns det stora möjligheter för andra att lyckas också. Från tiden på Medlefors finns det två lärare som jag alltid kommer ha med mig. Den ena var min mattelärare, Asta, som visade mig att jag faktiskt hade ett mattehuvud och trodde på mig, fast jag inte räknade som alla andra, där fick kanske pappas mattelogik sin upprättelse också. Asta såg till att jag läste C-matte sista termin, något jag gick med på bara för att det var hon som var lärare. Och så var det Olle, biologiläraren, ett kvicksilver som hade en passion för sitt ämne som jag smittades av. Hans lektioner var en fröjd att gå till.

Okunskap betyder inte maktlöshet

Min kunskap om hur skolan fungerar som institution fungerade var bristfällig. Jag ville veta hur de tänkte och hur pedagogiken användes, vilket gjorde att jag bestämde mig för att nu när jag pluggat klart skulle jag se hur skolan fungerar från insidan. Jag tog jobb som assistent på en skola under en termin. Där fick jag både mina fördomar bekräftade och dementerade. Jag fick också en erfarenhet som jag hade nytta av längre fram både i samband med mina barns skola och på ett personligt plan.

Efter det började jag arbeta med ungdomar i utanförskap tillsammans med min make. Mitt sociala engagemang har hela tiden funnits med mig och kommer nog alltid att göra det. En del av det kanske beror på min uppväxt och mitt resandeursprung, att vara resande är något jag alltid haft med mig på ett positivt och ett negativt plan. Jag blev kallad ”tattare” för första gången i Västerbotten. Jag blev först paff och sen blev jag arg och tänkte att med vilken rätt säger du så till mig? Sen tänkte jag att människor odlar sina fördomar av okunskap och om jag står för vem jag är så kanske människor kan se förbi fördomen. Då är det inte de där borta som är ”tattare” utan det är jag, Britt-Inger, som är resande.

Den som lärde mig att vara stolt över mig själv och mitt ursprung var min pappa. Han var också den som uppmuntrade mig till att bli den person jag ville vara utan att ta hänsyn till vad andra tyckte eller tänkte. Att pappas flicka får göra som fan hon vill.

Pappa dog 1998, i Värmland dit mina föräldrar hade flyttat, jag och barnen var nere hos honom strax innan han dog. Jag låg i sängen bredvid honom och vi pratade om allt möjligt medan mamma satt med barnen i köket och roade dem.

Vi tog farväl av varandra innan jag åkte för vi båda förstod att det inte var så långt kvar, även om det inte var något som var uttalat.

Min bror Bosse fanns hela tiden i närheten och tog hand om dem, vilket jag är honom evigt tacksam för. Min saknad var otroligt stor när han dog. Den man som alltid älskat mig helt förbehållslöst fanns inte kvar längre, min första stora kärlek lämnade mig vilket gjorde fruktansvärt ont.

Pappa ville begravas i Skellefteå. Så när kistan med pappa hade flugits från Värmland till kapellet i Skellefteå innan begravningen gick jag dit för att hälsa på honom. Jag behövde se att han verkligen var död. En vaktmästare släppte in mig i kapellet och jag gick fram till min pappa för att ta farväl. Vaktmästaren var lite orolig för mig och frågade om han skulle stanna och när jag inte ville det lovade han att han var bara utanför dörren. Som om jag skulle vara rädd för min älskade pappa bara för att han hade dött?

Jag hade köpt med mig en twistpåse, en snusdosa och deckare som jag lade i ett paket i kistan. Det var dessa presenter han fick varje farsdag och jag tänkte att han kunde behöva lite igenkänning på sin sista färd. Sen gick fram och strök honom över ansiktet, först med insidan av handflatan på ena sidan och sedan med utsidan av handen på andra kinden. Handen blev alldeles varm och jag ryckte åt mig handen som jag hade bränt mig.

Jag tittade på pappa och hann tänka, är han inte död? Jag petade honom i pannan för att kolla om han var kall och det var han. Då fnissade och grät jag lite och sade, okej pappa jag vet att du är med mig, men du behöver inte skrämma skiten ur mig. Sen strök jag honom en sista gång på kinden innan jag gick efter en sista blick på honom.

Han begravdes alltså i Skellefteå, allt enligt eget önskemål, han ville ha en hörntomt med utsikt över älven. Jag framförde denna begäran till Fonus som gjorde det de kunde för att tillgodose denna önskan. På begravningen kom det massor av folk, kapellet var fullt och det var ett överflöd av blommor.

Efteråt samlades hela familjen hemma hos oss i Forsbacka för första gången på väldigt många år. Linda och hennes kompis lagade köttsoppa och vi hade det riktigt trevligt, precis som pappa hade velat ha det. Det sov folk överallt, mamma gick och lade sig i bastun på en madrass för att få vara ifred. Mina barn sörjde honom djupt, han hade varit deras manliga förebild under många år. Men hur ledsna vi än var så gick livet vidare.

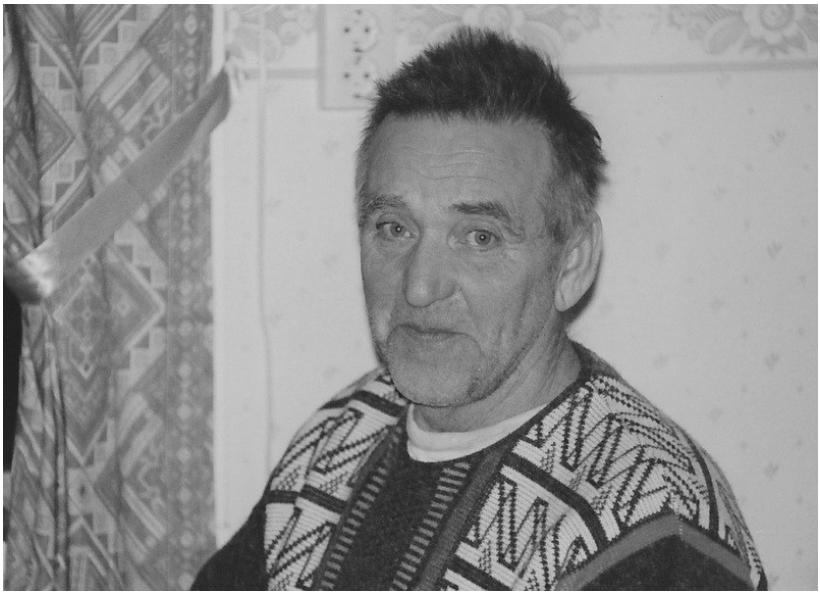

Pappa, saknad men aldrig glömd.

Det här några av de dockor min mormor gjorde.
Hon gav bort dem i present och sålde dem för att dryga ut kassan. För mig var de en kär leksak.

Fördomsspöket

Man kan inte alltid påverka det som sker. En gång skulle jag söka projektpengar till en bok och satt utanför i en fåtölj och kände allvaret. Jag funderade som bäst på hur jag skulle lägga upp samtalet, när bokförläggaren äntligen öppnade dörren och bjöd in mig. Efter de vanliga artighetsfraserna berättade jag om mig själv och mina akademiska meriter. Efter det gick jag över till att berätta om min arbetslivserfarenhet. Jag berättade om allt det där som man måste beskriva innan man kommer till skott och säger det man egentligen vill.

Därefter lade jag fram min idé, om temat på boken och hur jag skulle lägga upp den. Bokförläggaren blev eld och lågor. Vilket bra tema, så välbehövligt och upplysande! Någon sådan bok finns inte sedan tidigare, fick jag höra, den kommer helt rätt i tiden och den kommer att fylla en kunskapslucka. Jag berättade att jag tidigare hade skrivit en bok, tillsammans med en annan etnolog. Vi pratade vidare om hur jag och min kollega hade tagit fram den boken och att det var många resande som var med och skrev den. I det här sammanhanget passade jag på att berätta att jag själv tillhör Resandefolket.

Samtalet fortsatte, men jag märkte att stämningen hade förändrats, att bokförläggaren nu var lite avvaktande och tystare. “Men du” sa förläggaren “vi kanske skulle ta med din etnologkollega i det här projektet.” och när jag förvånat undrade varför blev svaret “Jo, så att det blir lite akademisk tyngd i projektet.”

Det hen sa gjorde mig ledsen, men inte förvånad. Liknande samtal har ägt rum mer än en gång tidigare i mitt liv. Spelreglerna förändras när jag säger att jag tillhör Resandefolket. Jag betraktas plötsligt med nya ögon.

Allt det jag hade sagt innan var som bortblåst. Mina akademiska meriter fanns inte, min arbetslivserfarenhet hade upphört att existera och min kunskap var spårlöst försvunnen.

Jag blev enbart en resande och som sådan var jag inte kapabel att genomföra bokprojektet. När diskriminering sker handlar det inte alltid om elakhet, okunnighet eller att någon tycker illa om resande. Det handlar i stället om fördomar som sitter så djupt rotade att till och med de som arbetar med frågorna faller dit när de inte tänker sig för. “Mina akademiska meriter slår hennes med hästlängder så den akademiska tyngden tror jag nog redan finns”, besvarade jag slutligen bokförläggaren.

Jag är, numera, en offentlig person som aldrig döljer att jag är resande. Jag är stolt över mitt ursprung och ser det som min rätt att få vara den jag är. Men jag vet också att jag ibland blir betraktad och behandlad på ett annorlunda sätt när människor får reda på vem jag är. Jag kan få de mest konstiga frågor, frågor som man aldrig skulle ställa till någon annan. Genom dessa frågor speglas fördomarna och de vanföreställningar som folk fått med sig sedan barnsben. Jag försöker besvara folks frågor och slå hål på deras fördomar. Enda sättet att komma åt de invanda tankarna är genom upplysning. Det är med orden, både de skrivna och talade, som vi kan desarmera fördomar, ge ny kunskap och acceptans. Hur gick det då med boken? Jo, jag sökte efter alla konstens regler, utan min kollega som medsökande, men fick avslag. Kanske hade bokförläggaren rätt, att den akademiska tyngden saknades i mitt projekt. Eller så var det fördomsspöket som visade sig. Vem vet…

Egenföretagare och kommunanställd

I över tjugo års tid har jag varit egen företagare, antingen själv eller tillsammans med maken. 1999 startade jag och maken vårt första företag. Efter att vi varit akuthem åt Skellefteå kommun i något år bestämde vi oss för att köra i egen regi och gick igenom ekluten och blev HVB-hem. Forsbacka HVB-hem. Vi drev vårt HVB-hem i femton år. Under den tiden hade vi flyttat hemmet från Forsbacka, Skellefteå, till Vindeln, Bergnäs där vi hyrde två hus. Beslutet om att lägga ner verksamheten kom efter det att hyresvärden chockhöjde hyran med över det dubbla och ingen av oss kände att vi orkade flytta verksamheten, börja om från början igen med att söka tillstånd och allt annat som följer med flytten av ett HVB-hem. Forsbacka HVB-hem lades ner efter 15 år och ett otal ungdomar.

Det är först på äldre dar man fattar vilken hjälp man fick. Då ville man vara en helt annan.
När jag bodde på Forsbacka fattade jag inte så mycket. Men ni var bra stöttepelare och gav var och en den hjälp som behövdes. Ni individanpassade och ville alltid väl.
Trots att jag inte ville vara där, så var Forsbacka ett bra ställe. Det mesta handlade om vad jag ville.
Och när jag visade vad jag behövde så fick jag den hjälpen.

Tyrone om sin tid på Forsbacka HVB-hem

Efter Forsbacka HVB-hem startade jag ett nytt företag där jag föreläste, utbildade, handledde personal och jobbade som etnolog.

Det absolut roligaste jobbet jag haft som egen företagare var när jag var projektledare åt Örebro länsmuseum. Där var jag med som etnolog på två arkeologiska utgrävningar i Krämarstan, Finnerödja. Det jobbet ledde till att Ann Hellman och jag startade bokprojektet som blev boken "Dinglarens väg – Vorsnos drom". Från början skulle vi skriva en bok om Krämarstan, men det fanns många viljor och omständigheter kring den boken så den blev inte av. Men Ann och jag bestämde oss för att skriva en bok i alla fall. Vi hyrde en liten skrivarlya i Finnerödja under nästan ett år. Där träffades vi cirka en gång i månaden och levde, åt och drömde om bokprojektet. Vi sov på madrasser och samlade in berättelser. Vi hjälptes åt med allt och inga pengar fick vi för det vi gjorde. Men vi hade ett brinnande engagemang som överskuggade allt. Vi betalade hyran och omkostnader ur egen ficka.

När boken börjar ta form kontaktade vi Språk och Folkminnesarkivet i Uppsala och hörde om de var intresserade av att ge ut boken. Och det var de! Språk och Folkminnesarkivet skulle stå för layouten och korrekturläsningen. Vi skickade in allt material och sade upp lägenheten i Finnerödja. Vi flög till Uppsala för att gå igenom boken, lägga in bilder och skapa omslaget. Allt rullade på. Vi betalade fortfarande allt ur egen ficka, men eftersom Språk och Folkminnesarkivet skulle skriva förordet och finnas med i boken betalade de två månadslöner till oss, vilket minskade förlusten på alla omkostnader vi hade haft under det år vi jobbat med boken.

Boken släpptes och vi hade ett boksläpp i Uppsala. Vår antologi med berättelser av Resandefolket hade blivit en bok. Två av skribenterna var med och läste upp sina berättelser. Jag lärde mig mycket av denna bok som jag har nytta av idag när jag jobbar med att skriva och ge ut böcker.

När bokprojektet Dinglarens väg var klart började jag inse att jag inte skulle bli fet på detta så jag lade ner mitt företag och började söka jobb.

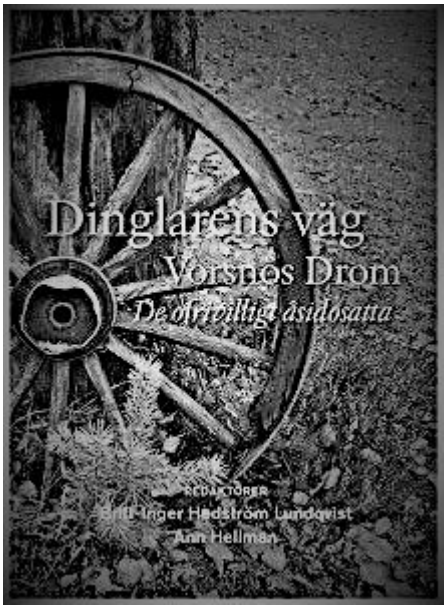

Omslaget på Dinglarens väg.

Det är vanligt bland resande att barnen får smeknamn. Pappa kallade mig Guldfisken när jag var liten.
Han gjorde det ända tills en väninna till mamma sa: nu när hon blivit så stor får du börja kalla henne Lutfisken istället.
Efter det kallade han mig inte Guldfisken.

Anställd på ungdomarnas sida

Jag avslutade mitt dåvarande företag i maj och juni sökte jag allt som fanns på arbetsförmedlingen. Ett av de sista jobben jag sökte var ett i Nordmalings kommun som datumet gick ut på några dagar efter min ansökan. Det var den första anställningsintervju jag fick komma på och fick jobbet. Jag var nu fast anställd för första gången i mitt liv och det som verksamhetschef inom social verksamhet. Hur skulle detta gå?

Jag vet att jag dålig på hierarkier och att få en chef som chefade mig skulle aldrig funka. I början var jag lite nervös men det hade jag inte behövt vara. Jag blev kvar där i nästan tre år. Jag fick världens bästa chef som jag hade ett mycket bra samarbete med. Men verksamheten förändrades och jag fick leda en avvecklingsfas som ledde till att jag jobbade bort mig själv. Det var återigen dags att gå vidare.

Med fem år kvar till pension började jag arbeta åt Lycksele kommun och fortsatte att arbeta med ungdomar. Jag älskar att jobba med människor och min plan var att vara kvar tills jag gick i pension, men ödet ville annorlunda. Jag har arbetat barn och tonåringar större delen av mitt liv och ibland hör jag människor prata om ouppfostrade barn och säga att kanske var det också bättre förr. Jag levde förr och kan meddela att det var inte bättre då. Uppfostran handlar inte bara om att sätta upp regler eller om att våga säga nej, ge konsekvenser eller bestraffning. Det finns så mycket annat bakom det man ser, vilket alla vet som har barn med diagnoser.

Förr hade vi “kravall-ungar” som levde rövare och sågs som ouppfostrade, de blev satta i särskolan eller i OBS-klass, precis som jag blev när jag gick i högstadiet. Ofta är det de barnen som aldrig blev bjudna på kalasen för att de levde om för mycket.

Idag vet vi, förhoppningsvis, att bättre många av dessa levde med dolda funktionshinder som ADHD, ADD, Autism, Asperger mm. Numer kan vi sätta ett namn på det, men gör det någon skillnad? Eller väljer vi att fortfarande se dem som ouppfostrade kravall-ungar. Ett faktum är att en del barn är enkla att ”fostra” andra kräver mer.

De barn som kräver mer kämpar ofta dagligen med att förstå vad som händer runt dem. Att barnet inte kan tolka ironi utan tar det bokstavligt eller inte vet hur sociala koder fungerar handlar om att inte förstå eller bli förstådd. Det skapar både frustration och ångest hos barn och föräldrar. Dessa barn väljer vissa att se som ouppfostrade! Det finns många barn som har myror i rumpan och inte kan sitta still, barn som har svårt att säga “förlåt” eller “tack” och som säger vad de tycker om maten som serveras både i positiva och negativa termer. En del barn skriker och får utbrott de svär åt föräldrar och lärare, andra stör på lektionerna och vill inte följa med på klassfesten eller middagsbjudningen.

Som förälder var man kanske mest glad att dottern faktiskt äter alls och det där med näringslära är lågprioriterat när man har ett barn som matvägrar. Belackarna ser inte kampen om kvällen som ofta handlar om flera timmar för att barnet ska varva ner och somna. Oavsett om barnet har en diagnos eller inte så somnar föräldrarna ibland före barnet då de är helt slut.

Många föräldrar försöker ligga steget före för att förhindra utbrott och missbelåtenhet, ibland lyckas det och ibland inte, då går det sönder saker. För tänk bara känslan när sonen river ner en hel hyllrad på ICA för att sen lägga sig på golvet och skrika när föräldern tar fast honom. Blickarna är inte nådiga från omgivningen när föräldern försöker prata ner barnet så han blir hanterbar och de kan gå ut ur affären utan att ha handlat något.

Som vuxen försöker man välja sina strider och sina ord så att barnet ska förstå och få med strategier för att klara av sin vardag.

En sådan enkel sak som att få i väg sitt barn till skolan kan vara en kamp. Varför ska barnet gå till en skola där det bara blir missförstånd och man känner sig ovälkommen. Det krävs mycket av en förälder för att klara av vardagen och sen ska man gå till jobbet och leverera där. Det gäller att arbeta undan innan samtalet från skolan/dagis/fritids kommer, nu har det hänt igen, det där som inte fick hända och pedagogerna är upprörda.

Ibland blir man motarbetad av skolan och ibland får man sympatier och ibland kan det bli fel. Som när läraren frågade om jag behöver hjälp när sonen var arg, ett uttalande som sonen aldrig förstod. ”Det är väl inte du som behöver hjälp det är ju jag!” Vilket han hade en poäng i, att han var stor hade inget med saken att göra, fysik är inte allt. Otaliga är de samtal jag har fått från skolan om de barn/ungdomar som bott hos mig, ibland har det bara känts hopplöst. För att inte tala ångesten när barnet har kraschat och självkänslan nått rekordlåga nivåer. Då ska man som förälder/vuxen vara stark och orka stötta barnet och fortsätta att foga in dem i ett system som de inte passar i.

Det som är tråkigast är att omgivningen är så enögd, de ser inte hur fantastisk barnet är. Hur intelligent, snäll, omtänksam och hur ansvarstagande med djuren som barnet är. Ingen ser hur vi skrattar tillsammans, hur mycket gemenskap vi har och hur vi myser ihop. För ingen ser de fina stunderna hemma där barnet är trygg. Det är så lätt att säga att ett barn är ouppfostrad utan att titta bakom och se hur det egentligen är.

Som förälder gör man sitt bästa för sitt barn, kanske tycker inte utomstående att det är rätt, men alla föräldrar gör sitt bästa och alla barn är individer.

Det som passar mitt barn kanske inte passat ditt, men för den skull säger inte jag att du gör fel. Mycket av problemen handlar om att vi inte har ett samhälle som är individanpassat och att en människas mående handlar om kronor och ören. Situationen på fritids kanske kan lösas genom att barnet får vara ensam hemma istället för att ta in en assistent. Ekonomi kontra barnets behov.

Ett barn med dolda funktionshinder har oftast inget problem med sin diagnos, det största problem är omgivningen och det system vi lever i. I ett samhälle ska man följa mallen annars blir det fel och ändå så har våra största genier aldrig följt mallen och se hur det gick för dem. Det handlar alltså inte om ouppfostrade barn utan om individer. En del barn är enkla att ”fostra” andra behöver lite mer tid och stöd men de är fortfarande barn. Kanske är det ett kommande geni, vem vet?

När jag pratade om mina barn när de var små beskrev jag dem ofta som knallhattar eller kravallungar.
För mig är det en kärleksbetygelse.

Nytt jobb igen

Jag blev som sagt inte kvar till pensionen i Lycksele utan jag stannade i nästan två år sen var det åter dags att ändra kurs. Jag sade upp mig, startade ett nytt företag och tänkte att jag får hanka mig fram tills det är dags pension om tre år. Jag skulle i alla fall vara min egen och slippa hierarkier och människor som jag inte förstår mig på. Men så var jag ute på arbetsförmedlingens hemsida, strax innan jag slutade i Lycksele och såg ett halvtidsjobb som verksamhetsledare för en social verksamhet och tyckte det lät som det var ett bra jobb så jag sökte. Jag hann vara "ledig" lite drygt en månad innan jag började jobba igen. Anställd igen och det här var ett lyckokast, ett jobb som stämmer överens med mina värderingar.

Jag gick från att jobba med ungdomar till att jobba med vuxna. Kärngården är ett personalkooperativ och en ekonomisk förening som skapar sysselsättning och meningsfull tillvaro för människor med psykiska funktionshinder, psykisk ohälsa, isolering, utanförskap. Vi driver ett café, har en second hand och tillhandahåller platser för personer som behöver arbetsträna eller ha en praktikplats.

Jag jobbar numer med människor som förstår vikten av att ha roligt på jobbet och de flesta har nära till skratt. Jag hinner dessutom med alla mina andra projekt och att kombinera dem med jobbet på Kärngården fungerar utmärkt. Att jag dessutom bor hos min dotter de dagarna jag jobbar och får träffa barnbarnet gör inte saken sämre.

Loggan till Dik Manusch togs fram av Konrad Burman och Norran till första numret av Dik Manusch. Norran stod för kostnaderna av hela första numret när det kom ut 2015.

Magasin DIKKOs logga har Sandra Englund tagit fram.

Tidningarna

Jag har alltid jobbat mycket och varit en engagerad person, jag tycker om att skriva och min utbildning gjorde att jag har hamnat i tidningsbranschen. Jag har alltid engagerat mig i människor i utanförskap vare sig det har handlat om att jag hållit på som volontär, varit med i en förening eller skapat och drivit tidningar. När det kommer till tidningar så har jag varit engagerad i tre olika. Dik Manusch skapades i slutet av 2014 av mig och Helen Hugosson Strandemo efter det att vi sett ett behov. Tidningen skapades för att tiggande EU- medborgare skulle få tillbaka lite värdighet och stå upp för att sälja sin tidning.

Efter ett upprop på Facebook fick vi material till tidningen och tidningen var ett faktum i januari 2015. Tidningen uppmärksammades i de etablerade medierna. Flera kända personer har skrivit i tidningen. Dik Manusch har kommit ut fyra gånger per år och hela tiden varit beroende av att människor har skickat in sina bidrag så att vi har kunnat göra och publicera en tidning. Jag var chefredaktör och ägare till Dik Manusch, vilket innebar att jag tog hand om allt material som kom in. Jag har letat bilder och raggat artiklar i en pågående kamp för att få ut tidningen. Det har varit roligt och mycket givande att sitta med allt material för att göra underlaget som layoutaren sen ska omvandla till ett underlag för tryckeriet.

Min dotter Linda var ledarskribent i alla nummer utom ett då jag fick hoppa in som stand in, hon gjorde ett fantastiskt jobb med sina underfundiga ledare. Under 2015 och 2016 etablerades Dik Manusch och blev en naturlig del av arbetet med EU-migranterna. Den var något som många räknade med och var beroende av. Men säg den glädje som varar för evigt.

Under slutet av 2016 hände något, kanske var tidningen nu så etablerad att människor tog den för givet eller så hade den kanske spelat ut sin roll. Redaktionen jobbade hårt för att få in artiklar och skapa fler tidningar slutet av 2016. I början av 2017 kunde redaktionen konstatera att de inte fått ihop tillräckligt många artiklar för att få ihop till en tidning. Det var med sorg i hjärtat vi kunde konstatera att tidningen inte har någon framtid längre.

Samtidigt som jag jobbade med Dik Manusch var jag chefredaktör för tidningen Oberoende som var en medlemstidning för föreningen RFHL som kom ut fyra gånger per år. RFHL är ett intressepolitiskt förbund, grundat 1965, som arbetar för målet ”ett jämlikt och rättvist samhälle utan social diskriminering” med fokus på att minska problem kring narkotika och läkemedel. Förbundet består av lokalavdelningar och föreningar över hela Sverige. Jag avslutade det jobbet samtidigt som Dik Manusch lades ner och mitt arbete i Nordmaling startade.

Magasin DIKKO kommer utifrån en idé som jag och några till fick i början av 2018. Jag var fortfarande ägare av Dik Manusch men hade lagt den på is. När vi bestämde oss för att starta DIKKO så använde jag Dik Manusch och skapade den nya tidningen. Vi pratade av och till, en plan började ta form.

Vi saknade ett magasin som hade sitt fokus på minoriteten romer. Vi saknade också ett magasin där det gick att dela enskilda artiklar som kunde finnas med i debatten och sprida information. Magasinet skulle bestå av en blandning av aktuella saker, reportage, krönikor, anekdoter som skapar igenkännande och kan lura fram ett skratt. Samtidigt skulle vi även vilja ha en papperstidning ur ett tillgänglighetsperspektiv, många äldre är inte ute på nätet.

Men papperstidningar är förknippat med en större kostnad så den får vi nog planera in i framtiden. Vårt mål är att det ska bli en papperstidning så småningom, kanske blir det verklighet, kanske inte.

Magasin DIKKO startade på nätet den 15 november 2018 och blev direkt en framgång. Ett komplement till andra romska tidningar då DIKKO är ensam om att vara en resande/romsk tidning på nätet där man kan dela enskilda artiklar. Tidning är ett bra sätt för mig att få utlopp för min energi, skrivarklåda och kreativitet.

Idag är vi fem personer som utgör stommen i redaktionen av tidningen: jag, Linda Lundqvist, Curt Magnusson, Johanna Olsson och Jack Rosell och de är delar av min utökade familj.

I slutet av 2021 var det dag för nästa projekt, ett förlag. Vi skulle skriva och göra klart metodboken om Dinglarens väg och ville inte släppa i väg kontrollen över utgivningen en gång till. Så det var bara att starta förlag DIKKO som den här boken är utgiven av. I redaktionen för förlaget finns jag, Linda och Johanna. Den här boken är den tredje boken för förlaget.

Först kom Sagan om Valentin 2022 som är en berättelse från det opublicerade och publicerade materialet från Dinglarens väg som bearbetats till en saga. Sagan om Valentin är en av tre böcker som är skriven med temat De ofrivilligt åtsidosatta. Den första heter “Dinglarens väg - Vorsnos drom”, den andra är “Sagan om Valentin”, och den tredje heter “Resandefolkets berättelser – Vorsnos manusch”. Alla böckerna utgör en viktig del i Resandefolkets och det svenska folkets immateriella kulturarv.

Jag hade länge vaga föreställningar om vilka Resandefolket är. Att de tillhörde minoriteten romer visste jag inte och att resande för en tid sedan kallas tattare förstod jag långt senare.

Jag trodde som så många andra att tattare var ett skällsord på en löst sammanhållen grupp som av någon anledning uteslutits ur bondesamhället. De drev runt och försökte klara sig bäst de kunde. När välståndet i Sverige växte och alla fick det bättre försvann tattarna trodde jag. De tillhör en förgången tid och upplöstes och fanns inte längre. Att Resandefolket var en etnisk grupp med ett eget språk och en fascinerande lång gemensam historia hade jag ingen aning om.

Nu vet jag mer och varför så många var tvungna att vara tysta om sitt ursprung. Jag berättar om Resandefolket och deras historia så ofta jag kan. Jag möter många människor som fortfarande tror som jag trodde för att ingen har berättat för dem.

Det var därför det viktigt att vara med och skriva boken Dinglarens väg - Vornos Drom. Jag vill att alla ska få kunskap om vilka Resandefolket är för att vår gemensamma historia ska bli hel. Det är också viktigt att berätta om hur fruktansvärt Resandefolket har behandlats genom historien. En historia som inte är för länge sedan utan där det finns många som genom egna erfarenheter kan skriva och berätta. Det är en berättelse som pågår och som fortfarande är obehagligt aktuell. Inte minst genom att odemokratiska högerkrafter nu återigen kommit fram och på kort tid förändrat det politiska landskapet.

Ann Hellman

Årets Katarina Taikon pris

I slutet av 2019 anordnades den första Romska galan. En kväll för glädje, stolthet och en kväll som skrev historia. En kväll där alla fem grupperna i minoriteten Romer samlades för att fira och dela ut priser. Stolthet var kvällens ord på Sveriges första Romska prisgala som gick av stapeln i Malmö rådhus. Kvällens höjdpunkt var prisutdelningen till Romska förebilder. Jag visste att jag var nominerad men trodde aldrig att jag skulle få något pris. Även magasin DIKKO var nominerad. Jag var nominerad i kategorin Katarina Taikon priset som årets aktivist/eldsjäl och tidningen i kategorin Årets Romska projekt/organisation.

När galans prisutdelning skedde satt jag på ett flyg högt uppe luften efter en resa till Thailand. Jag hade pratat med Kim Fredriksson, om det nu mot förmodan skulle vara så att jag eller magasin DIKKO skulle vinna ett pris, så skulle han ta emot det. Ingen kunde vara mer förvånad än vad jag blev när jag fick veta att jag hade vunnit ett pris, min glädje och stolthet visste ingen gräns. Att det dessutom var Katarina Taikon priset som årets aktivist/eldsjäl gjorde inte saken mindre otrolig.

Motiveringen löd: Årets Katarina Taikon pris: Britt-Inger Hedström Lundqvist**,** Skellefteå. ”Kämpar för att romer ska få makt över sin egna historia. En förebild som länge jobbat ideellt och varit med i statens referensgrupper. Föreläser om romsk historia och varför det är viktigt att romer enas som grupp. Har skrivit böcker, startat nättidningar och kämpar för att romer ska få ta tillbaka sitt språk och kultur.”

Magasin DIKKO vann inte sin kategori utan fick i stället priset som Publikens favorit och motiveringen löd: DIKKO Magasin fick flest nomineringar. Tidningen drivs av resande och romer från olika delar av landet.

Detta är vi i redaktionen är otroligt stolta över. Det var en häftig upplevelse att få ett pris för den insats jag gjort och att magasin DIKKO som är mitt lilla skötebarn också fick pris. Jag var minst sagt euforisk efteråt.

Det delades även ut fler pris på galan. Årets Charlie Chaplin pris: Maria Salamanca Gonzales, Göteborg: ”Har varit med i romska filmer sen barnsben och utstrålar romsk kultur från topp till tå. Kan få dig att skratta, gråta och samtidigt krossa fördomar och stereotyper om romer. Förutom skådespeleri så är hon en begåvad dansare, sångare och projektledare.” Årets Django Reinhardt pris: Jan Kopacz, Malmö: ”En artist som fångar ens själ med gitarren och mikrofonen. Med musiken som verktyg strävar denna personen efter att förändra romska ungdomars liv till det bättre. Han vill att de ska se musiken som en alternativ väg, som ett sätt att komma bort från förtrycket. Tack vare sitt varma hjärta och autentiska musik har denna person förtjänat en utmärkelse.” Årets Thomas Hammarberg pris: Mujo Halilovic, Malmö: ”En icke- rom som är så förankrad i den romska frågan att han ofta misstas för att vara rom. Har otroligt stor kunskap om romers situation och en stark tro om att man måste inkludera romer för förändring. Arbetet har uppmärksammats på regeringsnivå.” Årets organisation: Romani Glinda, Stockholm: ”Startade 1998 och hade som mål att nå varje rom i Sverige. Har spridit information om romska projekt i syfte av att öka kunskapen om romer och skapa gemenskap samt stärka det romska folkets självkänsla.”

Jag är så otroligt stolt och rörd över att ha fått vara en del av den historia som skrevs på galan. Att som resande och kvinna få detta ärofyllda pris är inte bara helt fantastiskt för mig som person utan även för alla resande. Det är många som stöttat mig på vägen, familj och vänner och de är en del av detta otroligt fina pris, ensam hade jag inte tagit mig särskilt långt.

Att dessutom magasin DIKKO fick ett pris efter allt ideellt arbete är en arbetsseger som alla på redaktionen är väl värda.

Mitt pris står på en hedersplats där jag kan se det varje dag.

Foto Robin Phil

När vi flyttade ner till södra Sverige på 60-talet berättade min pappa för alla som ville höra om isbjörnarna som gick på gatorna i Norrland.

Han hade mycket roligt åt att folk trodde på det han sa. Idag vet förmodligen folk bättre, tror jag i alla fall. Vad som är sant i alla fall är att just nu är det gott om renar på vägen och det är ingen skröna

Det där med att fylla år

Mina födelsedagar har aldrig varit någon stor grej. Vilket inte är så konstigt när man fyller år två dagar före julafton. Den enda kalaset jag hade som barn hade jag i januari när jag fyllde åtta år och då fick jag en katt som inte var helt frisk i huvudet. Vi fick många skratt åt den katten. Mamma brukade säga när jag ville ha presenter på min födelsedag ”ta ett eller två paket under granen”. Så det stod God Jul på mina födelsedagspresenter. Ett tag trodde jag att det var en sådant där minne som jag själv hade fabricerat, men så sa min bror en gång när vi pratade gamla minnen ”jag minns när du var liten och fick hämta mina födelsedagspresenter under granen”. Så då var det sant i alla fall. Vem har tid med kalas så där två dagar innan julafton när julstressen är som värst. Det ska lagas mat, köpas julklappar till familjen, vänner och medfirare och glöm för jösse namn inte farmor.

När jag fyllde trettio år var jag nyskild och blev jag uppvaktad av vänner och bekanta. Jag fick massor av presenter och vi hade fest. Riktigt roligt och välbehövligt då mitt humör inte var riktigt på topp. När jag fyllde femtio gjorde jag ett försök jag ett försök att slå på stort och bjuda på mat i en nedlagd gruva i Varuträsk. Men familjen var utspridd och upptagna med livet så ingen hade tid att komma så jag och gubben firade den dagen själva, vilket var ganska skönt. Och efter det tyckte jag att jag hade gjort mitt när det gällde kalasandet. Men så fyllde jag sextio år och tänkte inte att det skulle spela någon större roll det heller. Jag kunde inte ha haft mer fel. Det var vid sextio det hände, det var nu jag skulle fira min födelsedag, med överraskningspartyn, arbetskamrater som uppvaktat mig och en familjefest av sällan skådat slag. Jisses! Vem visste att det var sextio år som var grejen?

Nu tänker jag att det mesta kan hända.

Min dotter säger att tanten hoppade över en generation i vår familj. Hon och mormor var tanter av rang men jag har aldrig varit det. Jag måste kanske hålla med henne lite, jag har varken varit någon bullmamma eller tant, men nu när jag har fyllt sextio år kanske jag förvärvat mig rätten att kalla mig tant i alla fall, för bullmamma kommer jag aldrig bli. Vi får se hur det går. Sen ser jag en trend i detta med mina födelsedagar, jag uppvaktades när jag fyllde trettio år och sen vid sextio så nästa milstolpe blir ju då nittio år och då kommer det bli en hejdundrande fest.

Strax efter att jag fyllt sextio år dog min mamma. Jag hade blivit föräldralös. En otroligt stor förlust för mig och dessutom så blev jag också äldst i min lilla familj. Jag hade varvat mitt jobb med att ta hand om mamma. Jag veckopendlade till jobbet och hon var den första och sista jag besökte på helgen. Jag tog ledigt för att vara med på sjukbesök och försöker finnas där för henne i mesta möjliga mån.

Några år innan hon dog skrev hon ett brev till mig, det var förmodligen lättare att uttrycka det i skrift än att säga det direkt till mig. Mamma var inte så bra på det där med känslor.

Mamma Peter och Jimmy

Brevet till Lillan

Min dotter!
Jag har nog aldrig fått dig att förstå hur stolt jag är över dig. Allt du har åstadkommit i ditt liv, och det liv du skapar omkring dig. Du är mitt i karriären, du har talanger och lyckas med allt du företar dig. Ändå har du tid för mig. Du tvättar, och städar och bryr dig. Du handlar kläder åt mig när jag går upp och ner i vikt, så att jag ska få känna mig snygg. Den tid du lägger ner på mig ger mig kvalitet. Jag vill att du ska veta det. Vi har roligt ihop, och jag känner mig alltid uppskattad av dig.

Du har alltid varit självständig. Arg och tjurig. Jag kan se nu att du har behövt vara det, och hur det har tagit dig framåt. Men du har alltid varit en duktig och rejäl dotter. Det har både jag och din pappa tyckt. Särskilt nu sedan jag har blivit sjuk har jag förstått vilken osjälvisk och kärleksfull människa du vuxit upp att bli. Jag är fantastiskt stolt över dig.

Mamma.

Jag är så glad att hon skrev det här brevet och att vi hann prata om det. För hon hade rätt jag hade aldrig förstått till fullo. Vi har alltid haft en nära relation och haft mycket kontakt men brevet värmde mitt hjärta och gav mig en större förståelse för henne. Hon var en fantastisk person som alltid värnat om andra. När hon var åttiosju år gammal skrev hon en debattartikel om vården. Gammal är ändå alltid äldst. Ett halvår innan trodde vi hon gjorde sin sista resa och sen skrev hon en debattartikel.

Här kommer hennes insändare i sin helhet:

Äldreomsorgen från insidan: Varför berömmer ingen dessa fantastiska människor?

Gunnel Lundqvist blev svårt sjuk i höstas, inlagd på Skellefteå lasarett och en dag kom läkaren till henne och sa att hon var färdigbehandlad. Hon var för svag för att kunna flytta hem till lägenheten på Anderstorp, utan placerades på ett korttidsboende - där livet bokstavligen återvände. Läs hennes egen hennes berättelse.

Norran 2017

Himmelens änglar har usel timpeng!

Jag heter Gunnel Lundqvist och är 87 år. Jag är en rik kvinna på många sätt. Jag har umgåtts med människor från alla grupper i samhället, även om mitt hjärta alltid klappat främst för människor som ingen annan ser.

Min livfulla framfart genom livet har bromsats in lite på äldre dagar. Bland annat så ser jag nästan ingenting, och hör väldigt dåligt, efter några års tumör i hjärnan. För att kunna säga det jag vill säga till er så har jag använt ett av mina barnbarns kunskaper i datoranvändning. Själv har jag genom alla år istället roat mig med symaskinen, men den ser jag inte längre.

För en tid sedan blev jag inskriven på ett korttidsboende, och det är med anledning av detta jag vill skriva några rader. Jag var skeptisk till boendet i början. Så som så många av oss äldre är misstänksamma mot saker vi inte känner till. Vi kan ju inte bara gå därifrån om det inte passar oss. Och när man vet att man är i slutet på livet så är en eventuell försämring väldigt kännbar. Jag trodde att det skulle bli dåligt. Jag hade förutfattade meningar. Och ingen gång i livet är det så skönt att ha fel som då! Så mycket ömhet och kärlek som de här kvinnorna och männen visat sen jag kom hit har jag väl aldrig sett maken till. Jag kunde varken gå eller stå när jag kom hit. När jag försökte så föll jag.

Men efter en tid med omsorg, egengjorda vitamindrycker på bär och yoghurt, i sällskap av kunnig och professionell personal så klarar jag till och med att gå på toaletten själv. Det är inte illa pinkat av en trähäst!

Jag ligger oftast i sängen, annat har jag inte ork till. Mitt rum är på markplan, och fast jag inte kan se fåglarna längre så kan jag se hur naturen byter kostym med årstiderna, och känna lukten från den. Ibland när jag tagit en tupplur vaknar jag till doften av nybakat. Pepparkaka och sockerkaka. Det går inte med ord beskriva vad lukter betyder för en människa som förlorat flera andra sinnen. Och lukter från barndom, och från de egna barnens uppväxt. Det luktar barnaskratt och helgmys. Personalen här bakar så ofta de hinner. På sommaren tänder de grillen och även de tandlösaste av oss börjar längta efter grillat kött.

Min avdelning stängdes över julen. Vinterkräksjukan härjade våra gamla kroppar svårt. Som himmelens änglar tog personalen hand om oss. De lyfte mitt huvud när jag skulle kräkas, och strök mig över pannan. Jag som alltid varit den som tagit hand om andra fick nu det tillbaka.Jag är inte gaggig än. Jag vet vad de tjänar för allt de gör för oss. De är fruktansvärt kunniga och kompetenta, men har inte lön därefter. Om någon grupp i samhället är värda en högre lön, så är det dessa kvinnor och män. Undersköterskornas löner är inte i närheten av deras kompetens eller engagemang. Och det tycker jag är fel. Mitt hjärta klappar för dem som inte andra ser, och det är ingen skillnad nu. Varför berömmer ingen dessa fantastiska människor, och visar dem vilket värde de har genom en rejäl löneökning. Det kan jag tycka är skamligt. Skäms på er politiker att betala himmelens änglar så usel timpeng! Det kan komma att bli kännbart när ni själva står där inför Sankte Per.

Gunnel Lundqvist, Pensionär i Skellefteå

Mamma poserade mer än gärna i sina nya kläder för både mig och fotografen de hade skickat ut från Norran. Hon var min ledstjärna och jag saknar henne.

När hon dog, i början av 2019, var jag i Thailand och hade kontakt med familjen hela tiden. Min bror Bosse fanns hos henne precis som han fanns med när pappa dog. Det kändes så rätt.

Hennes rum på lasarettet var fyllt med människor. Det sjöngs och spelades musik, alla hennes favoriter, Tom Jones, Elvis med flera. Hon var aldrig ensam, (vilket var bra för hon hatade verkligen ensamheten). Hon rörde på ögonbrynen utan att öppna ögonen när musiken spelades.

Jag pratade med Linda, som också var där, hon berättade att mamma inte ville släppa taget utan kämpade för att hänga kvar. Vi båda trodde att hon kanske försökte överleva till jag kom från Thailand.

Jag bad Linda säga att hon hade pratat med mig och hon sa "Jag har pratat med Britt-Inger, med Lillan, och hon har en hälsning till dig: Du kan släppa taget mamma, det är okej för mig att du gör det. Du kan gå vidare om du vill det." När Linda hade sagt det öppnade hon ögonen och tittade på henne innan hon slöt dem igen för att inte öppna dem mer. Efter det släppte hon taget sakta men säkert och gick över till andra sidan i lugn och ro innan jag hann hem. Jag är så tacksam att jag kunde finnas till för henne när hon blev gammal. Så glad över det vi hade tillsammans de sista åren och att jag hade möjligheten att följa henne på olika besök när hon blev gammal och att jag fick finnas med i hennes vardag.

Bäst var ändå när hon var lite piggare och jag hade en trike, en trehjulig motorcykel, och jag hämtade upp henne för sommarens raggarrunda. Vi åkte förbi hennes vänner och hon var så stolt och nöjd när vi var ute och raggade. Hon älskade människor och när det var liv och rörelse runt henne. Vi hade mycket roligt tillsammans, hon var en levnadsglad, tålmodig och stark, omhändertagande kvinna som skrattade ofta och ljudligt.

När jag kom tillbaka från Thailand åkte jag och hälsade på henne för att ta farväl och se henne innan hon skulle begravas. Jag träffade mamma, precis som jag gjort med pappa, och tog farväl av henne. Jag kollade så hon hade sina tänder på plats och att barnbarnsbarnens mjukisdjur fanns på plats i kistan. Jag satte på henne en leopardmönstrad scarf så hon fick vara fin och lade ner ett litet syskrin så hon skulle ha något att göra. Hon hade sytt hela sitt liv så det är en del av henne. Hennes begravning var fylld av blommor och många visade henne sin respekt. Hon hade genom livet tagit hand om många och det visade sig när hon begravdes.

Gröna grisar

När jag var liten, åkte vi och hälsade på släkten.
Det var mamma, pappa och jag. Brorsan och hans nya flamma var också med, hon var inte resande. Vi var på väg hem till några släktingar som vi alltid hälsade på när vi var ute och åkte. De hade en bilskrot, redan vid anblicken av skrotgården såg brorsans flickvän mäkta förvånad ut.

När vi sen körde upp mot huset sprang det nåt grönt över vägen. Vi undrade vad det var? Sen kommer det en gröning till springandes över vägen. Vad i herrans namn var det?

Brorsans flickvän var minst sagt skeptisk. Nu hade vi stannat bilen och skulle gå ur. Då kommer det gröna tillbaka och stannar mitt på vägen, det var en GRIS, en GRÖN GRIS.
Vi skrattade så vi tjöt när vi såg vad det var.

De hade målat huset och grisarna som sprang lösa var i vägen.
De fick sig en släng av penseln, så de skulle försvinna därifrån, med påföljden att de blev gröna.

Varför passa in när jag föddes speciell?

Så vem är jag då, egentligen? Jag anser att jag tillhör arbetarklassen och är av Resandefolket, men jag har också gjort en klassresa. Jag har läst in högstadiet och gymnasiet på folkhögskola för att sen börja på universitet. Jag har en högskoleexamen i socialt arbete och en filosofie magister i etnologi. Som etnolog har jag skrivit två uppsatser om resandefolket, arbetat vid arkeologiska utgrävningar och skrivit flera böcker. Jag har blivit anlitad som föreläsare och arbetat med olika resande och romska frågor. Ny miljö och nya människor, nya sätt att betrakta och bedömas. Jag har ett engagemang som ibland har kallats för aktivism. Men när går engagemanget över till aktivism och vem bedömer det? Aktivist kommer av aktiv, engagerad, bra eller dåligt?

Jag har funnits med i många olika sammanhang olika föreningar men den förening jag alltid kommer vara trogen är föreningen RUNG. En del av de uppdrag jag har haft har jag fått för att jag sitter i styrelsen för RUNG och för att jag valt att vara offentlig med att jag tillhör resandefolket. Jag har bland annat funnits med i Kommissionen mot antiziganism. En kommission som regeringen beslutade skulle inrättas den 20 mars 2014. Kommissionen ska komplettera och förstärka samhällets insatser mot antiziganism. Jag fanns där under 2015 och även 2016 när kommissionen upphörde.

2014 var ett viktigt år för synliggörandet av- och kampen mot antiziganism, det var då ett av de så kallade ”tattarregistren” släpptes. Linda åkte dit och sökte på sin släkt och hittade sin mormor med hela sin familj där. Min mamma, Lindas mormor, var fjorton år när hon registrerades som varandes av ”tattarfamilj”. Dessutom stod det vilka som hade angivit dem och ett utlåtande om dem som familj. Varken jag eller Linda berättade om detta för mamma, hon hade blivit så ledsen så vi besparade henne den informationen.

Ett annat sammanhang jag funnits med i är “Etnisk profilering vardagliga erfarenheter för minoritetsgrupper”, Referensgrupp Civil right defenders, forskningsprojekt om ras/etnisk profilering. Civil Rights Defenders är en oberoende expertorganisation som bildades 1982 i Stockholm med syfte att försvara de mänskliga rättigheterna, och då i synnerhet de medborgerliga och politiska rättigheterna, och stärka utsatta människorättsförsvarare. Det resulterade i avhandlingen “Slumpvis utvalda – ras/etnisk profilering i Sverige” av Leandro Schclarek Mulinari.

Sen blev jag nominerad till referensgruppen för de nationella minoriteterna Regeringskansliet, Kulturdepartementet 2016 – 2018 Utreda "En stärkt minoritetspolitik - Översyn av lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk", Dir 2016:73 som blev den nya minoritetslagstiftningen som trädde i kraft 1 januari 2019. Ett mycket hedersfullt uppdrag som jag är stolt över att ha varit med om. Och nu 2020 har jag blivit uttagen till att sitta i Regeringskansliets romska referensgrupp.

Jag rör mig igen i en värld där jag inte är norm precis som jag gjorde när jag var liten. Idag har jag en annan position än den jag hade under min uppväxt. Men vad är egentligen norm? Vad danar en människa och vad är det som skapar vår identitet? Kanske det som anses vara normalt: regel, rättesnöre, mönster, för vem och hur. Vem är det som bedömer vad som är normalt? Det som är normalt i ett sammanhang kan vara ytterst onormalt i ett annat.

Normer sitter i betraktarens ögon och växlar med andra ord utifrån åskådarens sätt att se. Vilket då skulle innebära att var och en av oss är norm i vår egen värld. Och då hade jag ju rätt som barn, vi var norm. Min klassresa har inte varit rak och den har skett på många olika plan. Det har däremot aldrig funnits en bakomliggande tanke.

Det har varit tillfälligheter och en stor portion nyfikenhet om vad som funnits på andra sidan utmaningen som gjort att resan blivit av. Dessutom så har mitt problem med att anpassa mig i hierarkier nog varit en del också, ingen bestämmer om jag kan göra saker eller inte. Jag har velat bevisa för mig själv och min omgivning att jag kan, jag duger och att det finns inga gränser om inte vi själva sätter upp dem. I vilket fall som helst ska ingen annan sätta mina gränser.

2017 gjorde jag ett DNA-test som en kul grej och kunde identifiera mina rötter via mitt DNA ner till Indien/Asien. Folk kontaktade mig från USA, England, Tyskland och Frankrike eftersom vi fick in träffar på varandra. Mitt ursprung gick att följa genom många länder och genom flera släkter. Att jag tillhör minoriteten romer och är resande råder inget tvivel om.

Jag har hela tiden varit trogen mig själv och mitt ursprung. Jag är oerhört tacksam för de människor och de faktorer som är en del av min resa. För utan de som funnits runt mig hade jag aldrig kunnat göra det jag gjort. Människor som har sett mig, motiverat mig, stöttat mig och accepterat mig för den jag är. Bland dessa finns så klart mina barn och min familj förutom alla underbara människor i min utökade familj, raggarna i Kungälv, mina barndomsvänner och lärare på folkhögskolan men också alkisarna i min barndom, en del akademiker och många, många fler.

Jag har tagit examen, har en titel på pappret och är en akademiker, men i min själ och hjärta är jag en stolt arbetare och resande. Dessutom gillar jag att spränga gränser och utmana normer. Jag hade så önskat att min pappa hade fått vara med om min resa, han kilade vidare innan jag hann påbörja resan, den hade gjort honom så stolt.

Han är en stor del av vem jag är. Det är han som fostrat mig i att vara stolt över den jag är, pappas fantasifulla och lätt obstinata flicka. Jag har fått uppleva den stolthet andra känner inför det jag har gjort som en av dem och den persons godkännande som varit viktigast för mig, min mammas, hade jag verkligen.

Jag är oerhört stolt över det jag har gjort men ibland väljer jag att inte berätta om mina akademiska meriter eftersom jag inte vill att folk ska uppleva att jag försöker göra mig märkvärdig. Precis som jag ibland väljer att inte berätta att jag är resande för att inte bli dömd på förhand. En konstig kombination av stolthet och skam i en och samma känsla. Ibland kan jag uppleva ett förakt för akademiker bland arbetare och resande. ”Tro inte att du är något”. Kanske är det den svenska jantelagen som tar över eller den svenska avundsjukan. Vem vet?

Jag inte heller helt accepterad som akademiker eftersom min bakgrund alltid tas med i sättet att betrakta mig. En del låter min arbetar- och resandebakgrund definiera mig och inte de studier jag har förvärvat. Detta gör att jag rör mig mellan två världar vilket kan vara problematiskt och irriterande ibland. Men det kan också vara helt underbart ibland för det gör min erfarenhet så otroligt unik. Numer är jag så klar över min identitet och vem jag är att jag inte låter andra definiera mig. Denna självsäkerhet har nog delvis med ålder att göra och med det faktum att jag alltid haft full uppbackning hemifrån av min familj och de som står mig närmast.

Jag är resande, arbetare och akademiker inte nödvändigtvis i den ordningen. Jag är en kombo som gör mig till den person jag är och jag skulle inte vilja vara utan något av detta. Skulle jag utesluta den ena skulle jag inte vara komplett. Min bananskalskantade klassresa har varit vindlande och lång och nu tar den mig vidare mot nya äventyr.

Jag tar mig fram efter eget huvud men alltid med familjens och de närmastes goda minne. För jag är pappas flicka och hon gör som fan hon vill! På återseende.

Jag julen 2020

Min lille spann vatten

Var ett uttryck som mamma använde när hon var arg på oss. Ett sätt att förstärka att vi hade gjort fel. När hon använde det uttrycket visste vi att nu var det allvar. Men samtidigt kunde vi fnissa bakom hennes rygg åt hennes sätt att uttrycka sig.

Peter och Jimmy

Avslutning

Det här är en kort resumé av mitt liv, där jag har beskrivit valda som jag uppfattat dem. Många händelser i mitt liv har jag endast nuddat vid och en del har jag inte alls tagit med. Jag skulle kunna skriva så mycket mer om till exempel mitt arbetsliv och alla livsöden som jag mött i livet. Men jag vill inte skriva om andra på ett utlämnande utan det har varit viktigt att få fram min berättelse då som jag upplevt den.

Det har varit en spännande resa att skriva självbiografiskt. Och det har hela tiden varit en avvägning om vad som ska tas med, vad som ska lämnas utanför och på vilket sätt berättelsen ska utformas. Att en självbiografisk berättelse är delvis en terapeutisk upplevelse kan jag bara bekräfta. Även om det inte varit syftet med den här boken, så är skrivandet ett sätt att bearbeta händelser som jag ibland har förträngt eller som jag inte velat röra vid. Oavsett om jag har tagit med dem i boken eller inte, så väcks många minnen till liv som ibland förlagts till en vrå långt inne i ens medvetande.

När jag ser tillbaka på mitt liv så har det varit en berg- och dalbana av känslor och händelser. Mycket av det som har skett har inte varit medvetna val. Utan jag har bara hamnat i det utan att reflektera över varför eller hur jag kom dit. Jag kan ha tyckt att det har låtit roligt eller intressant och så hux flux så är jag mitt uppe i det. Eller så har jag upplevt orättvisor, engagerat mig i det och ibland startat stora projekt utan att egentligen ha planerat för det. Jag är uppfostrad med att hjälpa de som är svagare eller de som har en svacka i livet. Så när det sker regelrätta påhopp kan jag inte stillatigande stå och se på. Handlar det dessutom om personer som jag bryr mig om reser sig hela mitt inre mot den orättvisa det handlar om. Jag vet att jag är stridbar och har svårt att vara tyst när det finns uppenbara missförhållanden eller förtryck av olika sorter.

Men som alla andra människor har jag en mångfasetterad personlighet och försöker leva efter mottot att jag behandlar andra som jag själv skulle vilja bli behandlad. Jag älskar livet och försöker njuta av det så mycket jag bara kan, på mitt lite rastlösa och engagerade sätt.

Det jag kan konstatera, när jag blivit lite äldre, är att det har det infunnit sig ett inre lugn som jag nog saknade när jag var yngre. En känsla som jag säkert delar med många. Idag kan jag, med ålderns rätt, njuta, vila i nuet och inte hela tiden sträva framåt, eller åt något annat håll. Även om mina barn, kanske, inte skulle hålla med om detta. Men deras uppfattning om mig som mamma baseras på så många andra saker och till viss del har de nog rätt. Jag skulle nog säga att jag är en ganska positiv människa som fokuserar på lösningarna och möjligheterna i ett problem.

Ett hinder är som en vägbula eller en grop, något man måste sakta in lite för, innan man kan ta sig förbi det, över, under eller vid sidan om spelar ingen roll. Ibland kan det vara bäst att gasa. Men det får inte ta stopp, även om det ibland går sakta så är rörelsen viktig

Det går att se viktiga förändringar i mitt liv, en del är som milstolpar, men ibland är de endast som plogkäppar, vare sig det varit roliga erfarenheter eller tråkiga. Det jag har lärt mig genom livet är att inget är konstant och livet är föränderligt, vare sig vi vill eller inte. Och mitt liv har förändrats, ibland till det bättre och ibland till det sämre. Oavsett har det alltid funnits ett framåtsträvande och en tro på att det kommer bli bättre, där framme eller så småningom.

Viljan att skapa förändring finns fortfarande kvar, även om sättet att göra det har ändrats genom livet.

Den trygghet min familj gett mig är svår att beskriva, jag kan bara konstatera att den har varit ovärderlig. Familjen har varit den trygga hamn dit jag alltid kunnat återvända om jag behövt det. Den en har alltid funnits där för att dela med- och motgångar och de glädjeämnen som utformat mitt liv och min vardag.

Boken inleddes med ett förord av mitt äldsta barn och kommer nu avslutas med ett efterord av mitt yngsta barn.

Britt-Inger Astrid Hedström Lundqvist
a.k.a Lillan, Pissmyran eller Ondskan

Drakar flyger bäst i motvind

Jimmy Lundqvist

Efterord av Jimmy Lundqvist

Att växa upp med en mamma som Britt-Inger har varit intressant, minst sagt. Hon är väldigt mycket. I allt hon gör och är. Och det är nog det som gjort att det har fungerat. Med tre barn med rätt grav ADHD så krävs det nog att man är lite galen för att få det att funka.

Hon hade vad som krävdes helt enkelt.

Jag minns inte att vi hade några regler som barn. Mamma förväntade sig att vi gjorde vårt bästa. Jag minns heller aldrig att hon skrek på oss eller gav oss bestraffningar. Jag tror att andra kanske uppfattade det som att hon skrek, men det är bara så hon låter. Hon är väldigt högljudd. Det är helt enkelt hennes sätt.

Många av mina kompisar fick utegångsförbud för olika saker. Det är ju helt idiotiskt att låsa in sina barn och använda hemmet som ett straff. Mamma gjorde aldrig såna konstiga saker. Hon förväntade sig helt enkelt att vi inte uppförde oss som idioter. Ibland gjorde vi det ändå. Men så länge vi var ärliga och berättade som det var så hjälpte hon oss alltid att lösa det. Hon stod alltid på vår sida. Med en sådan mamma behöver man aldrig känna sig ensam. Hon är den pålitligaste människa jag vet.

Hon har alltid varit lite galen. Fullkomligt skogstokig emellanåt. Helt orädd, impulsiv och explosiv. Världens minst tråkiga och absolut bästa mamma.

Jimmy Lundqvist

Litteratur som använts eller rekommenderas

Ambjörnsson Fanny (2004) *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*
Berg Magnus (2021) *Romanen och tattaren: bilden av resandefolket i skönlitteratur 1842 - 2018*
Caldaras Hans (2002) *I betraktarens ögon*
Falkengård Christina (2009) *Jag heter Serudia*
Furumark Anna (red) (1971) *Att störa homogenitet*
Goffman Erving (1971) *Stigma - Den avvikandes roll och identitet*
Goffman Erving (2006,) *Totala institutioner*
Goode Erich, Ben-Yehuda Nachman (1994) *Moral panics: the social construction of deviance*
Hazell Bo (2002/2011) *Resandefolket. Från tattare till traveller*
Hedström Lundqvist Britt-Inger och Hellmn Ann (red) (2015) *Dinglarens väg – Vorsnos drom* (finns på DIVA)
Hedström Lundqvist, Hellman, Lundqvist, Olsson (red) (2022) Metodbok: *Resandefolkets berättelser – Vornos manusch*
Hedström Lundqvist Britt-Inger & Lundqvist Linda (red) (2022) *Sagan om Valentin*
Hellspong Mats, Löfgren Orvar (1994) *Land och stad. Svenska samhällstyper och livsformer från medeltiden till nutid*
Horsdal Marianne (1999) *Livets fortællinger: en bog om livshistorier og identitet*
Kanger Thomas (2014) *Stulen barndom: vanvård på svenska barnhem*
Lindholm Gunborg A (1995) *Vägarnas folk De resande och deras livsvärld*
Lundberg Thom (2017) *För vad sorg och smärta*
Magnusson Kurt, Rade Simonovic, Bennie Åkerfeldt, Georgeta Baicu, Bagir Kwiek, Celina Adamsson, Ajten Berlafa, Alex Skoglund Adamsson, Adela Jedu, Robert Simonovic (2016) *Den ohörda historien : romska och resandeberättelser*

Selling Jan (2020) *Frigörelsen - Romers och resandes emancipation i Sverige och andra länder*
Sundberg & Kjellstran (red) (2017) *Hör detta och lyssna till det*
Svanberg Ingvar, Tydén Mattias (2010) *I nationalismens bakvatten. Om minoriteter, etnicitet och rasism*
Teskedsordern (2016) *Inte en främling*
Valfridsson Inga-Lill (2006) *Att skriva om sitt liv*
Wikström Hanna (2009) *Etnicitet*
Åkerfeldt Bennie (2008) *Buron kallar oss tattare*

Offentliga utredningar

Den mörka och okända historien (2014) *Vitbok om övergrepp och kränkningar av romer under 1900-talet*
Statens offentliga utredningar
2017:60. Minoritetslagstiftningen. *Nästa steg? Förslag för en stärkt minoritetspolitik*

Uppsatser

Friberg Liv (2020) *Resandebarns rätt till sitt modersmål: En kvalitativ studie om förskollärares konstruerade strategier för att främja resandebarns språkande på resanderomani*
Lundqvist Britt-Inger (2010) *"Stolta och starka" Resandefolket*
Lundqvist Britt-Inger (2011) *Liv med motgångar En resandepojks berättelse*
Vigart Johannes (2015) *Resande berättar om romani: en intervjustudie i resandes tankar om sitt språks situation idag*
Vigart Johannes (2017) *Modersmålsundervisning i resandefolkets språk: En studie kring förutsättningarna för modersmålsundervisning i svensk romani*
Wiklander Ludvig (2013) *Resandefolket: Från ökända till okända till erkända.*

Wiklander Ludvig (2015) *Resandefolket och svensk minoritetspolitik: 1990-talets paradigmskifte*

Länkar

Bohusläns museum
http://www.bohuslansmuseum.se/Vastarvet/Verksamheter/Bohuslans-museum/Faktasidor/Resandefolket/Varifran-kommer-resandefolket/
Essentiellt https://cabam-cabam.blogspot.com/
Förlag DIKKO https://forlagdikko.nu/
Magasin DIKKO https://dikko.nu/
Resandefolket http://resandefolket.blogspot.com/

”Pappas flicka gör som fan hon vill”, är Britt-Ingers berättelse och upplevelse av spridda delar av sitt liv.
Att skriva en självbiografi handlar om att återge den unika upplevelse man själv har haft. Det är aldrig en korrekt beskrivning utan en återblick som ofta är kopplad till olika känslor och upplevelser i kombination. Britt-Inger ser sig som lyckligt lottad när hon har fått växa upp i en så kallat utökad familj med många olika människor som en del av hennes vardag. Hennes uppväxt har präglats av humor, sång och allvar i en familj där kultur och värderingar är färgade av att tillhöra Resandefolket. Resandefolket är den äldsta och största gruppen i minoriteten Romer.

Boken är framtagen av Britt-Inger Hedström Lundqvist, Johanna Olsson och Linda Lundqvist i ett samarbete med förlag DIKKO. Andra som stöttat trycket av boken är magasin DIKKO, och föreningen RUNG samt Kulturrådet som beviljat medel till boken.

Redaktionen
Britt-Inger Hedström Lundqvist
Linda Lundqvist & Johanna Olsson

ISBN BOK 978-91527-4551-9
ISBN PDF